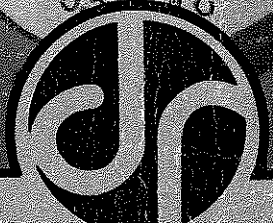
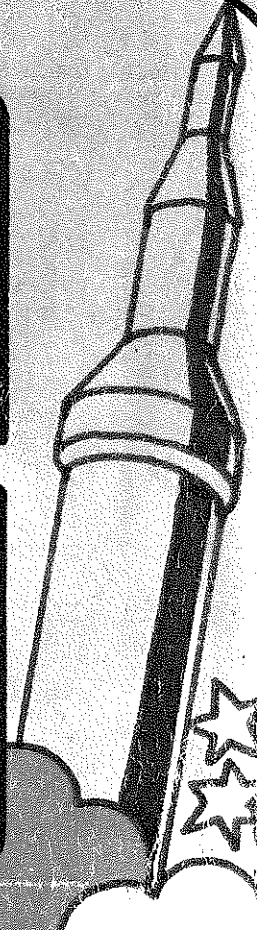

SMENA
Kčs 5.—

DOBRODRUŽNÉ **224**
ROMÁNY

Nikolaj
Toman

KONIEC
ŠPIÓNŮ

UHADNETE?

„Nedovolil“ to Simurg?

Ešte v minulom storočí pokladali za sídlo bohov, rozprávkových bytostí a nadprirodzených síl aj vyhasnutú sopku Elbrus, najvyšší štít Kaukazu. Odjakživa je pokrytý snehom a ľadom. Rozdelený je na dva hroty. Východný je vysoký 5621,4 m, západný 5650 m (podľa iných údajov majú 5593 a 5629, resp. najvyšší z nich 5633 m).

Podľa starých legiend vraj žil na tomto štíte obrovský obor, podľa iných svätý vták Simurg. Údajne stačilo, aby zamával krídlami a pohla sa zem, teda spôsoboval zemetrasenia a spúšťal z Elbrusu do dolín nebezpečné lavíny...

– Simurg nikdy nikomu nedovolí vystúpiť na Elbrus! – tvrdili domorodci.

Legendám takmer uverili aj dôstojníci ruskej cárskej armády, ktorí sa na Kaukaze zjavili začiatkom 19. storočia, aby podmanili tamojšie horské kmene. Roku 1817 sa pokúsil vystúpiť na Elbrus dvestočlenný vojenský oddiel ruských vojakov, no všetkých zasypala lavína – domorodci to chápali ako hnev a silu Simurga. O dvanásť rokov sa tam odohrala – pri ďalšom pokuse – podobná tragédia.

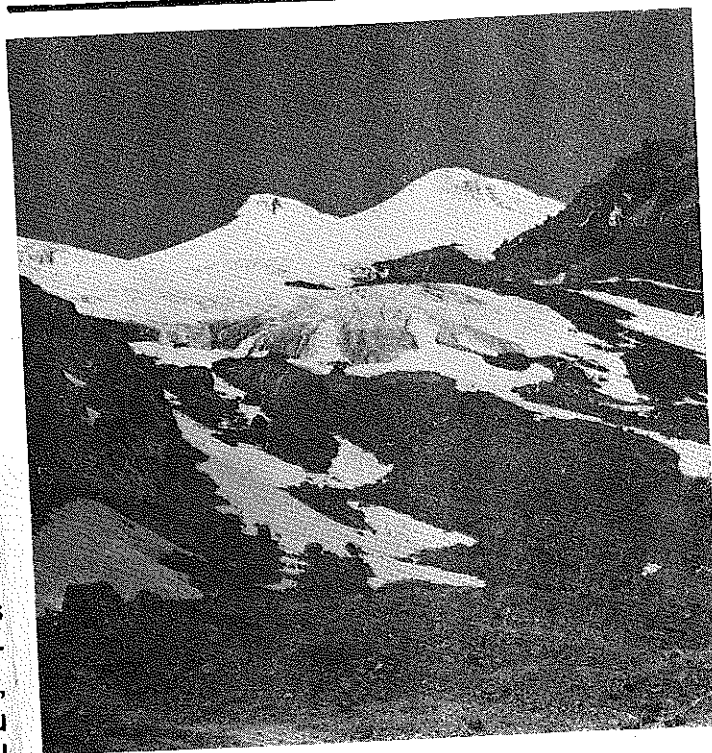
V lete 1868 Simurg kapituloval, na Elbrus vystúpili prví ľudia – Angličania D. W. Freshfield, A. W. Moore a C. C. Tucher (Tewkes), z Rusov bol prvý bádateľ N. N. Mušketov (roku 1881), no ešte pred ním tam údajne vystúpil domorodec Killar Haširov.

V neskorších rokoch musel Simurg ešte veľakrát „dovoliť“ ľuďom vystúpiť na Elbrus. Dnes naň každý rok vystupujú mnohé výpravy, dokonca tam premáva – až do výšky 4100 m! – lanovka. No Simurga tam ešte nevideli...
A ani ho tam nik nehľadal a nehľadá... (v)

OTÁZKA:

Ktorý známy ruský básnik slúžil na Kaukaze ako cársky dôstojník? Preslávil sa smelou básňou o smrti A. S. Puškina (aj on slúžil na Kaukaze roku 1829), za ktorú ho cár poslal do vyhnanstva, tragicky zahynul na Kaukaze v júli 1841...

Odpoveď pošlite na korešpondenčnom lístku na adresu: Nakladateľstvo SMENA, edícia DR, Pražská 9, 897 14 Bratislava. Tri správne odpovede odmeníme knihou.

Pohľady na veľkolepý Elbrus

Snímky: ČSTK

Nikolaj Toman KONIEC ŠPIÓNŤA

1

– Viete, čo hovoríte?! – zlostne pozerá major Vasin na staršinu Kostenka. – Ako mohol Čukrejev explodovať? Na čom?

– Na čom explodoval, to neviem, súdruh major, – nevrlo vraví staršina. – Fakt však zostane faktom: slobodník Čukrejev skutočne explodoval. Výbuch všetci počuli, a ja som na vlastné oči vide! jamu a... telo...

– Ale na čom, doparoma? – hovorí sám sebe major Vasin.

A o pol hodiny mu tú istú otázku kladie náčelník strelnice podplukovník Zagorskij.

– A vaši sapéri tam nezabudli po cvičení nejakú mínu? – sputuje sa prísne.

– Ako by mohli zabudnúť mínu, súdruh podplukovník?! Viete, čo by za to... A potom, kto robí cvičenie s ozajstnými mínami? A výbuch ste aj vy počuli? Či takto vybuchujú míny? Nie som prvý rok v armáde, zistím nielen podľa zvuku, ale podľa zápachu, čo vybuchlo: traskavá ortuť, azid olovnatý, trotyl, melnít alebo dinitronaftalín...

– Čo mi robíte prednášku o výbuchoch?! – podráždene prerušil podplukovník majora. – Radšej mi povedzte, ako sa to mohlo stať! Veď váš slobodník explodoval na holom mieste, aspoň kilometer od odpaľovacích rämp a skúšobných stolov, takmer tri kilometre od laboratória a skladov. Tam nemohlo byť nič také... A nemohol tam on niečo dovliecť?

– Vylúčené! – rozhodne namieta major Vasin. – Mám tu vojenskú posádku, a nie škôľku. Okrem toho vám hlásim: zvuk výbuchu bol celkom neznámy. A slobodník Čukrejev bol disciplinovaný, rozvážny pyrotechnik.

Podplukovník Zagorskij pozná majora Vasinu dávno. Váži si ho ako dobrého odborníka takmer vo všetkých otázkach pyrotechniky a mrzí ho, že major nevie určiť príčinu výbuchu. Nielen to, major si ktovie prečo myslí, že vybuchlo čosi neznáme, nezvyčajné. To by tak ešte chýbalo! Azda z „neba“ spadla tajomná mína? Odtiaľ teraz môže spadnúť všeličo...

Major Vasin má tiež zlú náladu. Dobre to vidno na jeho mrzutej tvári. Zrejme nemal s ním hovoriť tak prudko.

Podplukovník Zagorskij si trochu vzdychol a sadol si za stôl. Zahádzaný akýmisi schémami a nákresem unavene vraví:

– Nechajte teraz všetko tak a ihneď sa venujte výbuchu. Vezmite si na pomoc všetkých, ktorí by vám mohli niečím pomôcť. Zajtra presne o dvanástej čakám vaše hlásenie.

O šiestej ráno takmer do poludnia najlepších odborníkov na pyrotechnické otázky prezrel každý štvorcový meter na strelnici, kde pri explózií zahynul slobodník Čukrejev. Prekotali každú bylinku, preosiali každú hrst pôdy, zozbierali a preskúmali všetky črepy skla a úlomky kovu.

A o jednej poobede náčelník stanice už má v rukách zápisnicu o šetrení včerajšej mimoriadnej udalosti. Prečítal si ju dvakrát. Potom položil na stôl listy popísané pekným rukopisom majora Vasinu a zamyslel sa. Vie, že major Vasin a jeho pomocníci urobili všetko, čo bolo možné. Potvrdzujú samotný výbuch, ale to bolo známe už predtým. Určili aj približnú teplotu výbuchu na základe obhorených rastlín a roztavených zrníek pôdy, ale zatiaľ to prakticky v ničom nepomôže. Našli dokonca aj kovové úlomky črepiny, skla a umelej látky z vybuchnutej „míny“, ale sú také drobné, že sa podľa nich vôbec nedá zistiť jej konštrukcia. Skrátka, čo a ako explodovalo, aj naďalej zostáva tajomstvom.

– To znamená, že všetko je samá záhada a nemáte nijaké dohady? – rozčúlene sa pýta

podplukovník Zagorskij, nervózne narovnáva pokrčenú zápisnicu.

— Jeden predpoklad by sme predsa mali, — nie celkom presvedčivo povedal Vasin. — Ale je natoľko vratký, že som sa ho neopovážil uviesť v zápisnici...

— Von s ním!... — ihneď ožil Zagorskij. — Ja potom rozhodnem, či ho uvádzať, alebo nie...

Major pomaly rozopál ľavé vrečko na blúze, opatrne vytiahol poskladaný papierik a starostlivo ho roztvára. Zagorskij vidí na papieri akési hnedé kryštáliky a udivene pozrie na majora.

Zagorskij roztržito krčí plecami.

— Kremík, — ktovie prečo pošepky povedal major.

— Polovodič?

— Hej. Jeho kryštály sú chemicky vysoko čisté.

— A nemohol tam byť náhodne?

— To je celkom možné. Veď my vo veľkom množstve používame polovodičové prístroje.

Podplukovník Zagorskij dlho chodí po kancelárii a s ťažkým povzdychom uzatvára:

— Viete čo, uveďme do vašej zápisnice aj tento nález.

2

Generálova tvár sa ešte nikdy nezdała plukovníkovi Astachovovi taká prísna ako dnes. Už niekoľko hodín sedí za stolom ako socha a bez slova, pozorne si prezerá akési ilustrované nemecké noviny. Podľa výrazu tváre ani nečíta text. Zrejme ho zaujímajú iba fotografie. Určite ho znepokojujú — veď ani neskrýva rozčúlenie. Niečo podobné s ním zriedkakedy býva.

Kto dobre nepozná generála, mohol by si pomyslieť, že pozerá na tieto fotografie po prvý raz. Ale Astachov nepochybuje o tom, že jeho náčelník dávno preštudoval tieto snímky, ako sa patrí. Astachov zatiaľ nevie, čo je na nich, ale už tuší nepríjemnosti.

— Prosím, pokochajte sa, — povie nakoniec generál a podáva Astachovovi noviny.

Sú to západonemecké *Schwarz Adler*. Plukovník sa pozorne zadíval na veľký snímok strelnice a nechápe, čo mohlo upútať generála.

— Obyčajná strelnica raketových zbraní... — pomaly vyslovuje a neodtíha oči od

snímky, ešte stále sa snaží zbadat aspoň nejaký detail, ktorý si doteraz nevšimol.

— Máte pravdu, — podráždene ho prerušil generál, — celkom obyčajná strelnica. Ale veď to je naša, sovietska skúšobná strelnica trinásť lomeno tri! Nevedeli by ste mi povedať, súdruh plukovník Astachov, ako sa mohla dostať táto snímka do tých novín?!

Je to naozaj strelnica trinásť lomeno tri. Astachov až červenie od hanby. Akože si hneď nevšimol dobre známy teleskop, umiestnený na otáčavej lafete protiletadlového delá? Spomenul si na rozloženie odpaľovacích zariadení, skúšobné stoly, pozorovacie veže.

— Vari ste neboli na tejto strelnici len pred tromi dňami? — premeral si ho prísne generál.

— Bol som, súdruh generál. Na tejto.

— Nielen to, — znovu ho prerušil generál, — strelnicu niekto sфотографoval práve v ten deň, keď ste na nej boli. Na odpaľovacej rampe je zobrazená raketa *Tau-21*, ktorú sme začali skúšať tridsiateho prvého júla. Môžete sa dosýťosti vynadívať! — Generál nepozerala na Astachova, vytiahne zo stola lupu a podáva ju plukovníkovi. Lupou vyzbrojený Astachov teraz jasne vidí obrysy rakety *Tau-21*, ktorú v ten deň odpaľovali.

— Veru, — nevrlo pokračuje generál, ešte stále nepozerala na Astachova, — pikantná záležitosť: slávny kontrarozviedčik, zodpovedný pracovník Výboru pre štátnu bezpečnosť ide kontrolovať stav utajenosti skúšok, konajúcich sa na strelnici raketových zbraní. Po návrate hlási, že všetko je v poriadku, že nepriateľská rozviedka sa vôbec nemôže dostať k strelnici. A medzitým si ktosi strelnicu sфотографuje práve v momente vystrelenia novej rakety.

Prekvapený plukovník Astachov len skrúšene rozhodil rukami...

Generál zabubnoval prstami po stole. Astachov ho ešte nikdy nevidel takého vzrušeného. Bolo by treba niečo povedať na svoju obhajobu, ale čo? Ako sa mohlo stať čosi takého?

— Predbežne od vás nijaké vysvetlenie nechcem, — sucho hovorí generál, — dávam však rozkaz, aby ste okamžite začali šetrenie a najneskôr do pondelka hlásili, ako sa to mohlo stať.

— Rozkaz, súdruh generál...

3

Kapitán Uralov ešte nestratil chlapčenský elán, študentskú nedotklivosť, ale plukovníkovi Astachovovi sa na ňom páči práve toto. Okrem toho je kapitán veľmi sčítaný. Vo fyzike a matematike sa v Astachovovom oddelení s ním nemôže nik ťahať za prsty. Ani inžinier-plukovník Šachov. Astachov to proste nechápe, kedy a ako stačí prečítať všetku novú literatúru. Najväčším kapitánovým koníčkom je kybernetika, nedávno obhájil kandidátsku dizertáciu o teórii informácií.

— Uvidíme, ako si poradiš s kryptogramami, — uľahujú si z Uralova priatelia.

— Časy vyseďavania nad kryptogramami pominuli, — pokojne vraví kapitán. — Teraz to oveľa úspešnejšie vykonávajú počítaacie stroje.

Ani mu na um nezíde otázka, či všetko zvládnu elektrónkové počítaacie stroje.

— Takmer všetko! S jednoduchými kódmi nemôžu byť nijaké komplikácie. Podobné úlohy elektrónkové stroje riešia tak, že sa opierajú na štatistické vlastnosti textov. V prípade náročných kódov, v ktorých sa na zmenu štatistickej štruktúry používajú tabuľky losovacieho výberu symbolov, dešifrujú sa pokusmi na rozličných kódoch. Pri ohromujúcich rýchlostiach moderných počítačích strojov to nezaberie veľa času.

Kapitán môže hovoriť o počítačích strojoch, o teórii informácie a o matematickej logike v ktorúkoľvek dennú alebo nočnú hodinu. Ale dnes je Uralov napodiv mlčanlivý. Tak už druhú hodinu cestujú v samostatnom kupé rýchlika a Uralov nepreriekol ani jediné slovo, ak nerátame krátke odpovede na plukovníkove otázky.

— Čo ste dnes taký nezhorčivý? — vyzvedá sa Astachov, hoci sám nemá najlepšiu náladu. — Povedzte mi niečo o novinkách... Podarilo sa konečne dokázať, či „elektrónkové mozgy“ môžu byť dokonalejšie než ľudské?

Kapitán si vzdychol...

— Nečakal som, Anatolij Sergejevič, že aj vy si budete zo mňa robiť žarty...

— Vôbec nežartujem. Odkiaľ to beriete? Ja som nejaký fyzik. Aspoň som niekedy študoval na fyzikálno-matematickej fakulte.

— Viem o tom, — nespokojne frfle Uralov. — Preto sa aj divím, že mi kladiete také banálne otázky...

— No, no, no, — smeje sa Astachov. — Nepáči sa mi len, že ste dnes taký nevlúdny.

— Prečo nevlúdny? — krčí plecami Uralov. — Proste nechcem vás otravovať. Viem, že máte teraz iné starosti.

— Už ste počuli o našich nepríjemnostiach? Kapitán mlčky prikyvuje.

Plukovník sa vykloní z okna a nadstavuje hlavu vetru. Vonku tma ako v rohu, len retiazka elektrických žiaroviek zreteľne naznačuje ulicu neviditeľnej osady.

Plukovník si spomína na nedávny rozhovor s generálom, chvíľu mlčky stojí pri okne, potom sa otočí ku kapitánovi a spytuje sa:

— Nie ste veľmi spokojný, že som vás vytiahol z laboratória?

— Môžem sa tiež na niečo spýtať?

— Prosím.

— Povedzte mi, prečo ste to urobili?

— Len tak. Myslím, že vám nezaškodí, keď sa trochu dostanete na čerstvý vzduch.

Kapitán sa dlho díva na Astachova nedôverčivým pohľadom. Potom zamyslene povie:

— A Šachov mi povedal, že ma chcete preložiť na operatívnu prácu...

— A čo keby aj?

Teraz sa vyklonil z okna aj kapitán a bez toho, aby odpovedal Astachovovi, dlho hľadá do nočnej tmy. Je nepriehľadná — ani svetielka na zemi, ani hviezdičky na nebi. Osada s korálkami elektrických žiaroviek zostala kdesi vzaľdu a nerozoznať, čo je v tme — polia či lesy. Vlák letí vpred, nespomaľuje ani na staniaciach. Prudko bije do tváre vietor, premiešaný dymom z lokomotívy.

Astachov trpezlivo čaká. Tuší, prečo kapitán tak otáľa s odpoveďou. Až keď zatvoril okno, nudne vraví.

— Nehodím sa na operatívnu robotu, súdruh plukovník.

— Nehodíte sa, alebo sa vám nechce?

— Poviem vám úprimne, Anatolij Sergejevič, ak chcete, — prudko sa k nemu otočil Uralov a rozčúlene pokračuje, ani nečakajúc na odpoveď:

— Nejde o operatívnu robotu — vôbec všetko treba robiť ináč... Časy sú iné! Len sa, prosím, neusmievajate, viem, že nebudete so mnou súhlasiť, ale dovoľte, aby som skončil. Nie som proti práci, ktorú vy voláte operatívna. Bez nej to nejde... Ale musíme byť pripravení na nové formy rozviedky a kontrarozviedky. Hrdinské časy Mata Hari a Wilhelma Sieberta patria dávnej minulosti. Žijeme v storočí termonukleárných zbraní, kozmických letov, elektrón-

kových strojov. Všetko je teraz iného rozsahu, kvality, iných možností...

Plukovník počúva, neprerušuje ho, ani sa však nečuduje: vie, kam mieri kapitán. A Uralov zo strachu, aby ho neprerušili a nevypočuli, rýchlo sype nevelmi súvislé slová:

— Opakujem — zatiaľ sú potrebné všetky formy. A tí, čo majú schopnosť, a možno aj talent kontrarozviedčika starej školy, nech v tom pokračujú... Ale ja som sa učil na fyzikálno-matematickej, a potom som ešte robil aspirantúru, som kandidátom vied, čo ja mám s tým spoločného?

— Len teraz vidím, ako dobre som urobil, že som vás vzal so sebou, — dobrácky sa smeje Astachov. — Trčíte v laboratóriách a modernú operatívnu prácu si predstavujete zrejme podľa dobrodružného čítania. Dúfam však, že naša cesta vám pomôže predsa len niečo pochopiť. No, a teraz poďme spať!

4

Podplukovníka Zagorského najväčšmi znepokojuje to, že plukovník Astachov mu nič nevyvetľuje, hoci je celkom zrejme, že neprišiel len tak z parády. Že by sa mu vtedy, keď tu bol posledný raz, nebolo niečo zapáčilo na strelnicu?

Aj ten dlhánsky kapitán Uralov mu ide na nervy. Skepticky pozerá na všetko a nepovie ani slova.

Prezerajú si tie isté objekty, ktoré zaujímali Astachova pri prvej návšteve. A keď sa plukovník spýtal kapitána, koľko je hodín, Zagorskij si spomenul, že aj vtedy si Astachov prezeral strelnicu v tom istom čase. Je takáto zhoda náhodná? Zagorskij má dnes už bezťak dosť nepríjemností, a ešte tento hlavolam...

Zagorskij sa diví aj tomu, že sa plukovník zrazu zastavil práve na tom mieste, na ktorom sa vtedy nečakane pohádali. Dobré si pamätá, že sa vtedy zhovárali o knihe letca Viliama Bridgemana *Sám v šírom nebi*. Plukovníkovi sa páčila a na Zagorského vôbec nezapôsobil. Žeby aj teraz začal Astachov vychvaľovať túto knihu?

No, ale nie, nezdá sa, že plukovník by chcel pokračovať v škriepke. Obzrel sa dookola, vytiahol z tašky zahraničné noviny. Rozvinul ich, pozorne sa díva na akúsi fotografiu. Vyzerá to

tak, že ani kapitán Uralov nechápe, o čo sa jedná, a rozpačito sa díva na Astachova.

— Čo si myslíte, — prihovril sa mu plukovník a podal mu noviny, — odkiaľ to mohli fotografovať?

Zagorskij sa zadíval cez kapitánovo plece a vidí na snímke svoju strelnicu práve vo chvíli, keď vypustili raketu *Tau-21*. Nič nechápe, takmer vytrhne noviny kapitánovi z rúk, ale plukovník mu ich ráznym pohybom vzal a vrátil Uralovovi.

— Potom sa pozriete, súdruh Zagorskij. Najprv nech kapitán odpovie na moju otázku.

Uralov si pozorne prezerá snímku. Mohli ju urobiť iba pred očami všetkých, z poľa, čo je pusté až po samý obzor.

— No tak?

— Fotografovali asi zo sto-stopädesiatich metrov... Približne tam z toho miesta, — ukazuje kapitán smerom k harmančekom, ktoré okrášľujú vrcholček nevelkého kopca.

— A nebolo to s pomocou teleobjektívu?

— V takom prípade možno fotografovať zo vzdialenosti tristo až štyristo metrov. Ale opäť pred očami všetkých. Veď pred nami sa rozprestiera rovné pole na niekoľko kilometrov.

— Hej, tu je skutočne všetko ako na dlani, — súhlasí podplukovník Zagorskij. Na podlhovastej, chudej tvári má nielen údiv, ale aj zjavný strach. — Dobré si pamätám ten deň. Nebolo tu, ako aj teraz, ani jedinej živej duše a ani jediného predmetu v poli. Nevie si predstaviť, ako za takýchto podmienok mohli sfoťografovať svoju strelnicu.

A kapitán už mieri do poľa dlhými krokmi. Chodí hore-dolu popri kopčeku, na ktorom kvitnú harmančeky. Dokonca si kľakne a ohmatava trávu.

— Iste chápete moju situáciu, súdruh plukovník, — vyhovára sa Zagorskij. — Veď...

— Hej, chápem, — prerušil ho Astachov, — preto sa vás na nič ani nepýtam. Zatiaľ to nik nemôže vysvetliť. Alebo vy nám možno rozptýlite naše dohady? — obracia sa ku kapitánovi, ktorý práve podošiel.

— Nie, ja tiež zatiaľ nič nechápem, — priznáva sa Uralov.

— Sfoťografujte teda, prosím, celkový pohľad na strelnicu, — prosí plukovník Astachov a podáva kapitánovi nemecké noviny. — Snažte sa, aby snímky boli v tom istom zábere, ako na fotografii uverejnenej v týchto novinách.

— Rozkaz, — zasalutoval kapitán Uralov. — Dovoľte mi, aby som si prezrel niektoré úseky strelnice.

— Robte všetko, čo pokladáte za potrebné,

(4)

né, — súhlasí Astachov a otočí sa k podplukovníkovi: — A vy, súdruh Zagorskij, majte na pamäti, že vašu techniku a všetky vaše počiny ktosi tajne fotografuje v hociktorú hodinu, vo dne a možno aj v noci.

5

Inžinier-plukovník Šachov si niekoľko rokov sľuboval, že musí „dať do poriadku svoju kosturu“. Mal na mysli každodennú rannú rozcvičku a pravidelné športovanie. Konkrétne — tenis. Zostavoval si maximálny a minimálny program, ale ani jeden neplnil. Prekáža mu veľká zaneprázdnenosť a niektoré iné príčiny, ale najmä nevidaná lenivosť. A keď mal cez päťdesiat, nad všetkým hodil rukou a blúzu si dával šif voľnejšiu...

Prebytočné kilá sa stále naliehavejšie hlásili. Odrážalo sa to nielen na práci srdca, ale aj na nervoch. Preto i zlú náladu, čo mal v posledných dňoch, zvaloval na tučnosť.

Aj dnes má pochmúrnu náladu. Rozopol si všetky gombíky na blúze, unavený od horúčavy. Už vyše pol hodiny leží na diváne a mrzuto sa díva na povalu. Dnes bol celý deň nervózny, lebo musel dokazovať svoje stanovisko. A prečo Astachov dá viac na fantastické teórie kapitána Uralova ako na jeho pokusy? Má potom cenu sa hádať?! Bude treba ísť za samotným generálom a povedať mu svoje stanovisko...

Uralov je nesporne schopný človek. Veľa číta, v mnohom sa vyzná. Ale načo ešte byť fantantom? Namýšľal si, že nepriateľská agentúra je vybavená nebudaj vreckovými elektrónkovými prístrojmi a nepochybuje o tom, že skúšobná strelnica raketových zbraní bola sfoťografovaná nejakými kybernetickými prostriedkami. Prax však dokazuje, že nepriateľskí agenti vedia výborne pracovať aj s obyčajnými fotoaparátmi. A ako sa im podarilo sfoťografovať nielen strelnicu, ale aj samotného plukovníka kontrarozviedky Astachova, to je už výsledok agentovej nápaditosti pri fotografovaní. Zajtra uvidíme, čo povedia experti, skúmajúci snímky, a len potom budeme robiť závery...

No nebolo treba čakať do zajtra. Zazvonil telefón a Šachov počul veselý hlas plukovníka Astachova:

— Prepáčte, že vás vyrušujem tak neskoro,

Semion Iljič, ale expertíza je už hotová, experti sú u mňa a po vás som poslal auto.

Treba vstať z pohodlného divána a veľmi ľahko bude celú noc hore. A veď včera a predvčerom bolo to isté. Iný by schudol od takého života aj bez rannej rozcvičky...

Auto dobehlo asi o desať minút. Šachov ho čakal vonku, mlčky otvoril dvere a fažko sa zvalil na zadné sedadlo.

Isteže, experti budú hlásiť niečo také, čo potvrdí Uralovov názor, lebo ináč by sa s tým Astachov tak neponáhľal. Zrejme sa bude pripúšťať, že nepriateľská rozviedka použila nejaké nové aparatúry. A ako ich k nám doviezli? A či to niekoho z našich „priekopníkov nového“ zaujíma? Všetci sú doslova zhyponotizovaní týmito samoladiacimi a samoštudujúcimi a dokonca tuším, aj samomontujúcimi sa kybernetickými strojmi, ktoré všetko dokážu...

„Fyzika a lyrika“, náhle si spomenul Šachov titulky nedávnych článkov na diskusiu a kladie si otázku: A ja som kto: fyzik, alebo lyrik? Usmeje sa: Iste lyrik. Lyrik overených starých metód rozviedky a kontrarozviedky. No čože, vypočujeme si teraz fyzikov a zbytočne im nebudeme uzemňovať let ich fantázie naším skepticizmom. Bude však zaujímavé, čím potvrdia svoje stanovisko okrem hmlistých dohadov?...

6

U Astachova sú už skutočne všetci pohromaďe. Pokojne sedia v jeho pracovni a pijú čaj. Plukovník vie zvolávať porady v pokojnom, takmer domácom prostredí.

— Ponúknite sa, Semion Iljič, — a podáva mu šálku. — Vari začneme. Prosím, súdruh Pavlov.

Major Pavlov je chudý, upravený — typický štábný dôstojník. O jeho kompetentnosti Šachov vôbec nepochybuje. V otázkach fototechniky je veľkou autoritou. Pomaly, monotónne číta major strojom napísaný text znaleckých posudkov, z ktorých vyplýva, že všetky snímky strelnice raketových zbraní nefotografoval fotoaparát! Ďalej nasleduje dlhé vysvetlenie príčin, ako k takému uzáveru odborníci došli? Všetko to môže byť pravda, no niečo možno chápať aj ináč. Šachov, takisto pomaly ako aj Pavlov, začína hovoriť svoje námietky.

A kapitán Uralov otrávene pije čaj. Astachov

(5)

ho pozoruje kútikom oka. Kapitánov pokoj sa mu vidí neprírodný. Nemôže byť ľahostajný k tomu, čo vraví Šachov! Keby mal mať pravdu inžinier-plukovník — Uralovova hypotéza by stratila zmysel...

— No dobre, — pokojným hlasom poznamenáva napokon kapitán, len čo stíchol Šachov, — predpokladajme, že máte pravdu a snímky z našej strelnice sú skutočne urobené obyčajným fotoaparátom. Ako sa potom mohli dostať do redakcie Schwarz Adlera?

Šachov mlčí, o čomsi rozmýšľa, a Uralov pokračuje po krátkej pauze.

— Veď my vieme, kedy boli urobené. Bolo to tridsiateho prvého júla asi o štvrtej poobede. Vieme aj to, kedy vychádzajú spomínané západonemecké noviny.

— Naozaj, môžeme všetko presne vypočítať, — ožil aj Astachov, pochopil Uralovovu myšlienku. — Tu sú noviny Schwarz Adler. Na nich je dátum prvého augusta.

— To znamená, že od momentu fotografovania do vyjdenia týchto novín neubehlo ani dvadsaťštyri hodín, — stále tým istým pokojným hlasom konštatuje Uralov. — Mohol ten, kto fotografoval, absolvovať vzdialenosť vyše tritisíc kilometrov za dvadsaťštyri hodín?

Šachovovi je už jasné, že jeho tvrdenie neobstojí, ale ešte sa nevzdáva.

— A prečo by sme nemohli predpokladať, že agent, ktorý fotografoval, absolvoval túto vzdialenosť lietadlom? — spytuje sa, obrátený k Astachovovi, aby sa vyhol prísne Uralovovmu pohľadu.

— Na akom lietadle? — krčí plecami plukovník Astachov. — Azda na vlastnom?

— Mám na mysli obyčajné lietadlo z najbližšieho letiska.

— No čože, — súhlasne prikyvuje Uralov, — prediskutujme aj takúto možnosť. Pretože na vojenskom lietadle tajný agent istotne nemohol letieť, musel prejsť vzdialenosť k najbližšiemu civilnému letisku, teda približne dvesto kilometrov. Vytvoríme najlepšie podmienky a posadíme ho na najbližšie lietadlo. Po tunajších cestách si vyžiada takáto vzdialenosť aspoň tri hodiny. Na letisko by sa dostal najskôr o siedmej večer. Na západ v tomto čase neletí nijaké lietadlo — posledné letelo o tretej poobede, najbližšie letí len o štvrtej ráno — to je už prvého augusta. Mohol vo zvyšku času...

— Nie, nemohol, — prerušil Uralova Šachov a dvíha ruku. — Kapitulujem a som ochotný prijať verziu kapitána Uralova. Chcel by som však od neho počuť, ako ju bude argumentovať.

Keď zbadal, že víťaz sa nepohoršuje ani nejasá, Šachov sa naňho díva už bez zaujatosti. Sám by si nenechal ujsť príležitosť podpíchnúť kapitána.

Všetci sa teraz obracajú k Uralovovi, ktorý vychutnáva čaj.

— Dôkazy? — opýtal sa a postavil šálku na tanierik. — Či aj bez toho nie je zrejmé, že máme do činenia s akýmsi elektrónkovým zariadením?

— To je dohad. Možno máte konkrétne dôkazy? — zúžil oči inžinier-plukovník Šachov.

— Pamätáte sa na tajomný výbuch na Zagorského strelnici?

— Vtedy, keď zahynul ten slobodník?

— Hej, slobodník Čukrejev.

— To bolo dávno! — pohľadovo hodil rukou Šachov. — Takmer pred polrokom.

— Prečo pred polrokom — pred tromi mesiacmi. Ale to, čo sme vtedy nemohli pochopiť, teraz sa nám javí celkom ináč. Pamätáte sa na kremíkové kryštáliky, ktoré našiel major Vasin na mieste výbuchu tajomnej míny?

— Nazdávate sa teda...

— Uhádli ste. Nepochybujem o tom, že vtedy vybuchlo zariadenie, ktoré vysielalo z našej strelnice. Toto zariadenie bolo elektrónkové, s polovodičmi, o čom svedčia zrnká čistého kremíka.

— Dajme tomu, že je to skutočne tak, — veľmi nerád súhlasí inžinier-plukovník. — A čo myslíte, ako vyzerať?

Kapitán sa chvíľu zádumčivo díva do tmavých podlhovastých okien, potom berie modrú ceruzku z dreveného pohára, čo stojí na Astachovom stole, a narýchlo črtá na papieri akési skice.

— Zvonka môže vyzerať hocijako. Napríklad ako sandále. Alebo pritlačená guľa — sféroid. Je celkom možné, že tento predmet sa sám automaticky maskuje podľa farby okolia.

— Môže mať vlastnosti zvláštneho mimikry?

— Hej, niečo také, — prikyvuje kapitán.

Zásadne je to možné, usudzuje Šachov. Nahlas sa však spýtal:

— No dobre, dajme tomu, že takáto topánka riadená z diaľky sa ocitla skutočne na našej strelnici. A ako vysiela obraz? Vy mi, samozrejme, odpoviete: s pomocou televízie. Pripúšťam, ale ako? Jej rozmery nemôžu byť veľké. Odkiaľ čerpá energiu na vysielanie? Veď televízne vysielanie potrebuje veľké množstvo energie...

Šachov položil Uralovovi otázku, ktorá zaujíma všetkých. Experti aj plukovník Astachov už dávno zabudli na čaj a zadívali sa na kapitána.

Tento bod jeho hypotézy sa mi zdá najzraniteľnejší.

— Nemyslím, že by „elektrónkový špión“ pracoval s bežnou televíziou, — vážne vraví kapitán. — Na to by skutočne bolo treba priveľa energie. Zrejme je tu použité nejaké iné riešenie. Moderná teória informácie poskytuje veľmi jednoduché, úsporné kódy. Za pomoci takýchto kódov hocakú informáciu, teda aj televíziu, možno vysielat' v zhustenej podobe v priebehu niekoľkých sekúnd. Televízne prijímače ju rozširujú, potom premietnu na svojich ortikonoch v normálnom časovom rozpätí.

— Podstata teda spočíva v štatistickej sústave informácie? — spytuje sa Astachov, ktorý má určitú predstavu o teórii spojov.

— Hej, samozrejme, — prikyvuje Uralov a nalieva si do šálky čaj. — Hoci je štatistická sústava televíznej informácie veľmi zložitá, predsa sa dá skúmať metódou všeobecnej teórie spojov. Túto informáciu môžeme odmerať, zistiť najmenšie množstvo jednotiek na jej vysielanie a vybrať pre ňu najúspornejšie kódy.

— Hm, — zádumčivo povie Šachov a odtisne od seba prázdnu šálku. — Nie veľmi konkrétne, ale celkom možné...

— Musíme teda začať s hľadaním „elektrónkového špióna“? — spytuje sa Astachov.

— Myslím, že áno, — odpovedá Šachov.

7

Zdalo by sa, že okrem kapitána Uralova niet koho poslať na splnenie úlohy, a predsa je plukovník Astachov nevelmi presvedčený, či konal správne, keď poslal práve jeho. Kapitán bude mať do činenia nielen s technikou. Za technikou stoja ľudia, skúsení nepriateľskí vyzvedači. Ako si s nimi poradí? A ešte k tomu Šachov celý deň vyčítavo zazerá. Treba sa s ním o tom porozprávať...

— Vy by ste koho poslali? — bez veľkých okolok spytuje sa Astachov inžiniera-plukovníka.

Šachov mlčí, rozmýšľa. Okrem Uralova nielo viacej koho poslať...

— Ja osobne nie som proti Uralovovi, — vraví nakoniec. — Lenže bolo by treba, aby nebol sám, ale spolu s niekým zo skúsených ope-

ratívnych pracovníkov. Samému mu bude ťažko. Nemá skúsenosti v prípadoch operatívneho rázu. Ba aj jeho názor je priveľmi...

Šachov nedopovedal, len široko rozhodil rukami.

— A vy teda nesúhlasíte s ním?

— Nie celkom, — priznáva sa Šachov. — Je odtrhnutý od dennej práce, od každodennej našej praxe, hoci aj vyzerá pokroková. Ale nemyslite si, že som po uši iba vo všednej práci. Sledujem všetko nové. Pripúšťam aj teoretickú možnosť telegrafického vysielania človeka, ktorú vyslovil Norbert Wiener.

Vraví to bez úsmevu a ťažko pochopiť, či žartuje, alebo hovorí vážne.

— Viem si predstaviť, ako sa skomplikuje práca kontrarozvedok, — uškŕňa sa Astachov, — ak začnú zhadzovať tajných agentov takýmto spôsobom. Našťastie sám Wiener vyvracia takúto možnosť. Každé „rozvíjanie“ organizmu musí sa uskutočniť v procese prechádzania elektrónkového lúča cez jeho bunky. To nevyhnutne zničí živé tkanivá, a ak sa niekomu podarí „zatelegrafovať“ tajnému agentovi o nás, zostane z neho len mŕtvola. No a mŕtvy agent nie je už taký nebezpečný.

Obaja sa smejú. Potom Šachov dodáva:

— Možno, že je to aj lepšie, keď Uralov pôjde sám. Naučí sa samostatnosti.

— A veríte v existenciu „elektrónkového špióna“?

— Je celkom možné, že aj existuje, — vyhýbavo odpovedá inžinier-plukovník. — V každom prípade, moderná technika umožňuje viesť špiónáž podobným spôsobom. Ale aj keby to bolo tak — nepochybujem, že je to len experiment. Základné metódy rozvedky istotne zostali tie isté. Ešte nezastarali.

8

Zagorskij sa rozpráva s Uralovom už asi hodinu a neprestáva sa čudovať nezvyklým kapitánovým otázkam. Uralov sa spytuje na veci, ktoré akoby nemali nič spoločné s fotografovaním strelnice. Zaujali ho zrazu príhody. Prosí, aby mu vyrozprávali všetky, ktoré sa odohrali za posledné tri mesiace.

Možno si prezrieť hlásenia služieb na strelnici, ale Zagorskij si aj bez nich dopodrobna pamätá všetky významnejšie udalosti za celý

minulý rok. A pretože sa nevie dovtípiť, čo zaujíma kapitána Uralova, začína vymenovávať všetky rad za radom.

Kapitán chvíľu sústredene počúva a zrazu mu položí otázku:

— A prečo nič nevravíte o udalosti so slobodníkom Čukrejevom?

— No veď sme vám o tom hlásili.

— Zaujímajú ma podrobnosti.

— Aké podrobnosti? — diví sa Zagorskij.

— V hlásení som podrobne opísal všetko, ako to bolo.

— Hej, skutočne ste podrobne opísali, ale len technickú stránku, — spresňuje ho Uralov. — Ale mňa zaujíma slobodník Čukrejev. Môžete mi niečo o ňom povedať?

Zagorskij sa zamyslí, spomína si na mŕtveho slobodníka, potom sa rozhodne:

— Radšej zavolám staršinu Kostenka.

Staršina prišiel o niekoľko minút. Keď sa dozvedel, čo zaujíma kapitána, začína rozprávať Čukrejevov životopis.

— To teraz od vás nechcem, súdruh staršina, — prerušil ho Uralov. — Mňa zaujíma zatiaľ len posledný deň jeho života. Videli ste ho v ten deň? Čo robil, kde bol? Mal službu, alebo odpočíval? Ako sa ocitol na tom mieste, kde došlo k výbuchu?

— Bolo to v podvečer, súdruh kapitán, po službe. Poslal som ho vtedy v nejakej veci k spojárom. Potom som mu dal voľno. Odišiel a o niekoľko minút nastal výbuch...

— A kam šiel, ale najmä, za čím?

— No, kam — to je teraz jasné. Ta, kde explodoval. A prečo, to mi priamo nepovedal. Len tak, žartom, utrášil: „Idem chytať ježa, súdruh staršina.“

— To je všetko?

— Hej, všetko. A len potom som sa dozvedel od mladšieho seržanta Jegorova, že aj jemu sľúbil chytiť ježa. Viacej ho nik nevidel a nepočul.

— A ako ste pochopili jeho slová o ježovi? Staršina krčí plecami.

— Možno, že naozaj zbadal v poli ježa, keď sa vracal od spojárov, súdruh kapitán, no a... predsa ho nechytí!

...

O polnoci kapitána Uralova volá k telefónu plukovník Astachov.

— Čo máte nové? — spytuje sa.

— Niečo sa vyjasňuje, — neurčito odpovedá Uralov.

— Áno?

— Vidí sa mi, že „vecička“, ktorá nás zaujímala, skutočne skončila svoju dráhu „samovraždou“, ako som sa aj nazdával.

V slúchadle chvíľu počul len trhaný praskot, a keď sa kapitánovi začína zdať, že ho Astachov nepochopil, znova sa ozval plukovníkov hlas:

— Čo potvrdzuje podobný predpoklad?

— Podrobnosti o smrti slobodníka Čukrejeva.

— Teda prísť do kontaktu s touto „vecičkou“

je podľa vás nebezpečné?

— Myslím, že v určitej miere...

Znova mlčanie, tentoraz kratšie. Potom prísne, takmer vo forme rozkazu:

— Buďte mimoriadne opatrný. Zbytočne neriskujte.

9

Veliteľ spojárov nadporučík Džansajev, ku ktorému zašiel kapitán Uralov, je veľmi mladý. Pozorne počúva kapitána a nespúšťa z neho upretý pohľad. Široké lícne kosti, tmavá sústredená tvár, čierne, trošku šikmé, prízmúrené oči.

— Nie, nebolo v tom čase nič podobné, — presvedčivo vraví. — Ani jedno podozrivé vysielanie. Máme dobré zariadenie, určite by zachytilo vysielanie.

— No a čo ak nie vysielanie? Nejaké signály? Alebo jednoducho poruchy? Niečo, čo ruší vysielanie?

— Také poruchy boli, samozrejme, — ktovie prečo zahanbene sa priznáva Džansajev. — Na veľmi krátkych sa jedného času zjavovali podozrivé impulzy.

— Prečo ste nám to nehlásili? — čuduje sa Uralov. — Čo nepoznáte predpis?

— Poznám. Aj hlásiť som chcel. Ale veď to všetko ide cez veliteľstvo. Cez podplukovníka Zagorského. Prečítal si moje hlásenie a vraví: „Načo robiť paniku? Ešte raz všetko skontrolujte.“ Začali sme pozorovať, ale impulzy sa nezopakovali. Vyšlo to tak, ako keby som si to bol vymyslel. Potom si ma doberal plukovník. Či vraj nechcem, aby sme zaznačili mimoriadnu udalosť.

— Dlho trvali tie impulzy?

— Asi desať sekúnd.

— Len raz ste ich zachytili?

— Nie, dva razy a vždy v tom istom čase.

Kapitán sa zamýšľa, uvažuje o čomsi, Džansajev chvíľu mlčí a potom dodáva:

— Myslím si, že to nie je náhoda.

— Intuícia, alebo máte ešte nejaké dôkazy? — vážne sa spytuje kapitán, hoci sa Džansajevovi ktovie prečo zdá, že žartuje.

— Mám. Približne v tom čase na obrazovkách tunajších televízorov boli poruchy. Niekoľko sekúnd, dva či tri dni jedno za druhým rozmazával sa na nich obraz, bez akýchkoľvek meteorologických príčin.

— Vo všetkých televízoroch?

— Nie, nie vo všetkých, len v určitom okruhu. Náročky som sa spytoval majiteľov televízorov nielen v našom vojenskom mestečku, ale aj v robotníckom sídlisku, vzdialenom od nás tridsaťpäť kilometrov.

Táto správa väčšmi napla Uralovovu pozornosť. Vytiahol zápisník a narychlo si v ňom zakreslil rozmiestnenie strelnice, vojenského mestečka a robotníckeho sídliska a podal nadporučíkovi plniace pero.

— Nakreslite mi na tejto schéme aspoň približne hranicu okruhu, na ktorom sa vyskytli poruchy. Asi z akého bodu mohli vychádzať?

— Presne vám to neviem ukázať, ale približná hranica mohla byť niekde tu.

Nie veľmi istou rukou kreslí v kapitánovom zápisníku dve čiary, vychádzajú z bodu, nachádzajúcom sa v okruhu štartovacej plochy strelnice.

— Viem asi, súdruh kapitán, prečo vás to zaujíma, — poznamenáva, keď vracia Uralovi pero. — Sotva by sa niekto opovážil vysieľať na vlnovom okruhu našej televízie. Okrem porúch nijaký obraz v tie dni nikto nezbadal.

Ani nemohol byť, uvažuje Uralov. Tam je iný princíp vysielania. Je šifrované, preto ho smelo môžu vysieľať na hocakých veľmi krátkych vlnách...

— To, čo ste povedali, — vraví nahlas, — je pre nás mimoriadne dôležité. Ostatne, kedy to bolo?

— Asi pred tromi mesiacmi. Potom sme nebadali nič podozrivé.

10

Na druhý deň Uralov si telegraficky vyžiadal od inžiniera-plukovníka Šachova zameriavač VKV a pobral sa do spojárskej dielne nadporučíka Džansajeva. Pozorne si obzrel jeho zariadenie, najmä prístroje na zisťovanie vysieľa-

nia na VKV, a len horko-ťažko zatajil svoje sklamanie. Nadporučík žiarlivo sleduje výraz jeho tváre a urazene dodáva:

— Nemyslite si, súdruh kapitán. Takú dielňu, ako je naša, nájdete vari len v štábe okruhu.

— A či som o nej povedal niečo zlé?

— Nemusíte nič hovoriť, aj tak vidím...

— Pozrime ho, aký urážlivý! — smeje sa kapitán. — Dielňu máte dobrú, ale zameriavače VKV sú slabé. Takými ťažko niečo zistíte.

— Ale veď sme zistili! Sám som, pravda, vtedy trochu pochyboval — zariadenie máme naozaj nedokonalé. No teraz, po tých snímkach našej strelnice, čo sa dostali do západnej tlače, som presvedčený, že sme vtedy zistili nejaké podozrivé vysielanie. Nedáme sa do toho znova?

Hoci kapitán Uralov nie je oveľa starší od Džansajeva, nadporučík je pred ním nespemý. Vie, že Uralov je kandidát vied a to pokladá Džansajev za vrchol učnosti. Takmer nepochyboval o tom, že sa mu kapitán vysmeje. No keď Uralov videl, že Džansajev by mu veľmi rád niečím pomohol, nečakane súhlasí:

— Nedbám, skúsme. Len si myslím, že vysielačka, ktorú ste zachytili, sa odmlčala, len čo ju váš slobodník našiel.

— A či ju slobodník našiel? — čuduje sa Džansajev, a vytreštil čierne oči. — Veď vy máte na mysli Čukrejeva! Nechce sa mi ani veriť! Mysleli sme si, že je to mína, a je to nejaký vysielací aparát?

— Najskôr dáky kybernetický prístroj, — s úsmevom vysvetľuje Uralov. — Nejaké elektrónkové zariadenie. Je uložené asi do malej topánky alebo do gule, čo sa kotúľa z miesta na miesto...

— Podobné ježovi? — nezdržal sa Džansajev. Len teraz nakoniec pochopil súvislosť medzi slobodníkovou smrťou a „elektrónkovým špiónom“.

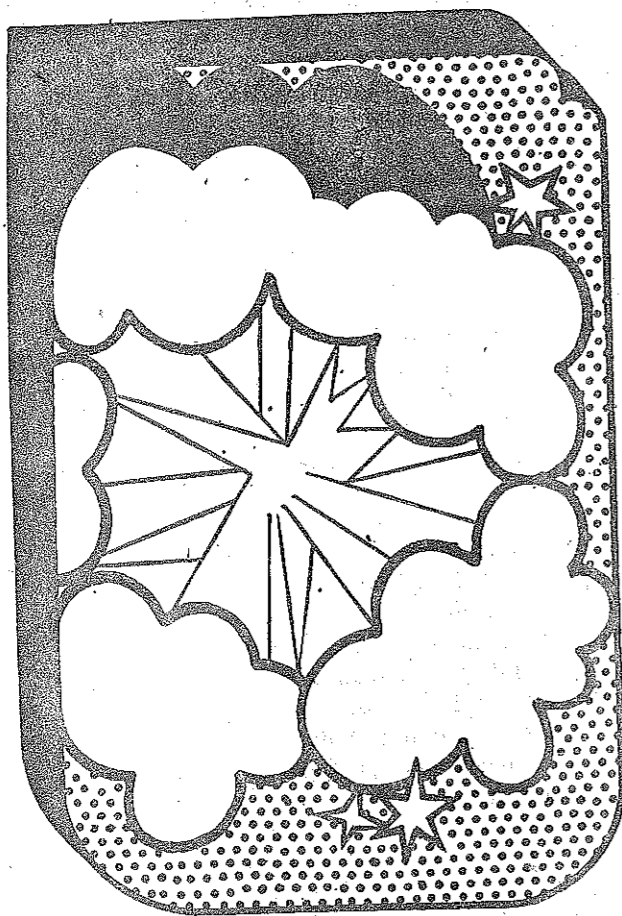
— Hej, je celkom možné, že zvonku vyzerá elektrónkové zariadenie, ktoré k nám zhodili, ako jež — typický obyvateľ stepného pásma. Skvelé maskovanie!

— A prečo tento „jež“ explodoval pri stretnutí s Čukrejevom?

— Môžeme predpokladať, že skončil svoju dráhu „samovraždou“. Explodoval, aby zničil tajomstvo svojho zariadenia. Preto si aj myslím, že nový „jež“ iste viac nevysieľa ani na jednej z tých vln krátkovlnného okruhu.

— Myslíte, že ich nastrašila smrť slobodníka?

— Nie slobodníka, ale „ježa“. O slobodníkovi iste nemajú ani tušenia.

Uralov cítil, že Džansajev ho nepochopil, preto mu všetko vysvetlil podrobnejšie.

— Televízne kamerové zariadenie „ježa“ zrejme nepracuje stále, len v určitých intervaloch, aby sa utajilo a šetrilo energiou.

— A všetky zábery sa hneď vysielajú?

— Soľva. Najskôr sa sústreďujú v pamäti do vtedy, kým nedostane rádiopovel, aby ich vyslalo do éteru nastavenou anténou.

— Skoro tak, ako sa prijímajú informácie z našich umelých družíc Zeme? Tam sa tiež zbierajú alebo v krátkodobej, alebo dlhodobej „pamäti“, — Džansajev využíva príležitosť ukázať, že sa v otázkach modernej techniky spojov vyzná.

— Hej, princíp je zrejme ten istý, — súhlasí Uralov.

— No a ak sa informácia z „ježa“ vysielala len o nejaký čas po udalosti, ako bola zachytená, kto potom dal „ježovi“ signál, že mu hrozí nebezpečie? — zaujíma sa Džansajev a žmúri šikmými očami.

— Nikto. V takej situácii niet času čakať na povel. Vyžaduje si to okamžité konanie. Kon-

štruktéri s tým zrejme rátali. Vyriešiť tento problém je celkom jednoduché. Stačí, keď sa v „ježovi“ umiestni fotočlánok, okamžite zapne explózne zariadenie, len čo „ježovi“ bude hroziť nebezpečie. Na takom princípe fungovali mnohé míny už v minulej vojne.

— A tí, čo k nám poslali „ježa“, ani nevedia, čo sa s ním stalo?

— Keby nespáchal „samovraždu“, zázpisník jeho „pamäti“ by ich potom informoval, ako sa po ňom zháňal náš slobodník. Keďže to nevedia, môžu predpokladať, že ježa našli najskôr za pomoci zameriavačov. Preto ich nový „elektrónkový špión“ iste vysielala správy na nejakých iných vlnách a v iný čas.

— Ale veď na metrových predsa nemôže vysielat.

— Prečo nie? Možno vysielala i na decimetrových alebo dokonca centimetrových vlnách.

V ten istý deň sa Uralov s Džansajevom usilujú zamerať „ježa“ na decimetrových a centimetrových vlnách. Stratili na to celý večer a podstatnú časť noci. Aj tak bolo všetko bezvýsledné. Nič nezistili ani druhý deň.

— Zrejme moja technika bude naozaj slabá, — vzdychá si Džansajev a smutne pozerá na zameriavače.

11

Zrazu prišiel Šachov s niekoľkými spolupracovníkmi z laboratória. Nevyčkal na Uralovove otázky, len stručne vysvetlil dôvod svojho príchodu.

— Dostali sme rozkaz skončiť všetko čo možno najskôr. Čo tu máte nového?

Uralov lakonicky hlási situáciu.

— Všetko je teda po starom, — vzdychne si sklamané Šachov, tučnými prstami si napcháva fajku voňavým tabakom. — Nič konkrétneho, len dohady...

Keď inžinier-plukovník spozoroval, ako sa kapitán začudovane pozerá na jeho fajku, rozpačito sa usmieva:

— Pätnásť rokov som nefajčil a teraz znova... Možno mi pomôže striasť zo seba zbytočné kilá.

Poklepkáva sa po bruchu a dodáva:

— Veď ja som tiež bol niekedy taký štihly, ako vy... No, a teraz do práce!

S pomocou technikov, čo prišli so Šachovom,

kapitán Uralov k poludniu zapojil privezené zameriavače. Hneď všetci začínajú pracovať. Rozdelili sa na tri skupiny, nasadli do áut, ktoré dal Uralovovi k dispozícii podplukovník Zagorskij, a rozchádzajú sa po strelnici.

Kapitán pracuje s nadporučikom Džansajevom. Tento zvedavý dôstojník sa kapitánovi páči. Imponuje mu i to, že Džansajev prečítal takmer všetky články o využití kybernetiky vo vojenskom umení. Na mnohé sa sypuje Uralova, a kapitán sa teší každej príležitosti, keď môže hovoriť o svojej záľube.

Rozprávajú sa celý deň, nespúšťajúc oči z obrazovky oscilografu. Ale obrazovka nezaznamenala ani jediný impulz. Pred večerom sa kapitán mračí.

— To nič, — utešuje ho Džansajev. — Sami ste vraveli, že nevysielala stále, ale na čísi povel. Dokonca si myslím, že pre najväčšiu utajenosť sa nevysielala viac ako jeden-dva razy za dvadsaťštyri hodín. Musíme sa vyzbrojiť trpezlivosťou.

Kapitán Uralov sa spojil s inžinierom-plukovníkom Šachovom a inžinierom-plukovníkom Seriginom. Tiež nič nezaznamenali.

— Myslíte, že treba pozorovať aj v noci? — sypuje sa Šachov.

— Určite, — presvedčivo vraví Uralov. — Práve v noci sa môže stať...

— Ak ste o tom presvedčený, skúsime, — súhlasí inžinier-plukovník bez nejakého nadšenia. — Hoci, pravdu povediac, oveľa radšej by som strávil noc v posteli.

— Potom namiesto vás môžeme poveriť niektorého z vašich technikov.

— Nie, nie, prečo! Veď chcem schudnúť, — smeje sa Šachov.

Ale ani noc im neprinesla úspech. Na svitaní sa všetci schádzajú v štábe Zagorského. Kapitán sa nespúšťa, ale inžinier-plukovník je z toho celkom zničený. Je celý akýsi pokrčený.

— Prenecháme túto úlohu spojárom, — ustato vraví. — Len im dajte podrobné pokyny. A my by sme si mali odpočinúť.

***

Aj ďalší deň bol bezvýsledný. Teraz sa už aj Uralova zmocňujú pochyby.

Večer dostal Uralov telefonogram od Astachova. Plukovník mu oznamuje, že zajtra osobne zavíta k Zagorskému.

12

Astachov priletel špeciálnym lietadlom o deviatej ráno. Cez noc na strelnici nezaznamenali nijakú zmenu. Zato Astachov priviezol ešte jedno číslo novin *Schwarz Adler*, čo sa mu podarilo zohnať v Ministerstve zahraničných vecí. Noviny sú z dvadsiateho mája. Na obrázku je táto strelnica práve pri štarte rakety.

— To je stará snímka, isteže, — poznamenáva Uralov. — O tom svedčí nielen dátum na novinách, ale aj kvalita obrázku. Zrejme práve vtedy zavádzali novú techniku.

So záujmom i s trpkosťou si prezerá snímku aj podplukovník Zagorskij.

— Čo sa do mňa tak obuli? — nechápavo rozhodil rukami. — Raz neviem! Čo tu možno vyzvedat? Veď rakety sa vyrábajú inde. Tajomstvo ich výroby sa tu teda nedá odkukať. No a s tými raketami, ktoré sa montujú u nás, všetky potrebné práce sa robia vo vzdialených zónach ďaleko od seba. Z jedného miesta sa nedajú pozorovať. Ich let tiež nevidno. Sami ho zaznamenávame len s pomocou kamier, teleskopických zariadení a zdvojených rádiolokátorov.

— Okrem toho je veľmi dôležité pozorovať raketu počas celého letu, — dodáva inžinier-plukovník Šachov. — Len podľa toho môžeme určiť jej dráhu.

— Celkom správne, — živo prikyvuje Zagorskij naradostený podporou. — Používame na to nielen rádiolokátory, ale aj špeciálny pozorujúci teleskop, namontovaný na otáčavej lafete. Nevie, čo tu môžu vyšpehovať okrem rozličných zábleskov pri odpaľovaní rakiet.

— Len sa tým nečičkajte, — poznamenáva plukovník Astachov. — Ak sa im aj nepodarí s pomocou elektrónkového prístroja zistiť niečo podstatné, ale na propagandistické účely to celkom stačí.

— Prečo s takou istotou stále vravíte o tomto len predpokladanom prístroji? — diví sa podplukovník Zagorskij. — Veď ho nik nevidel!

— Videl ho slobodník Čukrejev, — presvedčivo vraví Uralov.

Plukovník Astachov vytiahol z tašky listy napísané na stroji a pomaly číta:

V našom storočí kybernetiky a absolútnych zbraní je naliehavá otázka o nevyhnutnosti absolútnej rozviedky. Takej rozviedky, pri ktorej nezaujateľným a vševidiacim okom sa neskryje ani jedno tajomstvo. Práve túto úlohu úspešne rie-

šime. Dôkazom toho sú obrázky tajnej sovietskej strelnice raketových zbraní, ktoré sa nám podarilo získať. Ešte donedávna ani jeden náš agent nemohol ani snívať o tom, aby sa dostal do bezprostrednej blízkosti týchto objektov...

— To je preklad článku jedného z vodcov rozviedky NATO, — vysvetľuje Astachov. — Je vám jasné, že sme na správnej ceste?

— Nad všetko jasnejšie, — pochmúrne povedal podplukovník Zagorskij. — V poslednom čase ich rozviedka často skrachovala, a teraz sa nám zrejme chcú revanšovať...

— Pripustíme. Ale aké opatrenia urobíme my? — netrpezlivo sa spytuje Šachov.

— Musíme nielen zneškodniť, ale aj, povedal by som, zajať toho „elektrónkového Powersa“ živého, — uškľabil sa Astachov. — Aspoň taký je rozkaz. Nevie, ako to urobíme, ale rozkaz musíme splniť. Potom budeme môcť ukázať „ježa“ zahraničným novinárom na tlačovej konferencii, ako sme kedysi vystavovali trosky Powersovho U-2. Myslím si, že to na nich zapôsobí. Veď bulletin NATO vychvaluje „elektrónkového špióna“ ako absolútne nezraniteľného. Zároveň sa nazdávajú, že nikomu sa nepodarí odhaliť konštrukčné tajomstvo. Pod tým, samozrejme, rozumejú jeho schopnosť spáchať „samovraždu“. Svojho času aj U-2 pokladali za nezraniteľné a Powersa tiež vyzbrojili všetkým, čo na samovraždu potreboval.

— A nebudú sa usilovať premiestniť „ježa“ na iné miesto? — s obavou sa spytuje Šachov.

— Nemyslím. To nie je také jednoduché. Pre každý prípad naše strelnice a ľudia, zodpovedajúci za ich obranu, už o tom vedia, a preto si dávajú veľký pozor. Aby sme dlhšie udržali toho „ježa“ u nás, skúsime zainteresovať jeho pánov možnosťou objaviť na strelnici Zagorského nejaké novinky.

Všetci sa nechápavo dívajú na Astachova. Najviac je znepokojený podplukovník Zagorskij.

— Prečo by sme napríklad nemohli inscenovať prípravu na skúšku celkom nového typu rakiet? — rozvádza svoju myšlienku Astachov a huncútsky sa usmieva.

13

Plukovník sa chystá na nocľah v tej istej izbe, v ktorej už býva kapitán Uralov. Rozhodli sa, že si skôr ľahnú, aby potom vstali pred svitaním. Zaspať však dlho nemohol ani kapitán, ani plukovník. Astachov sa často prehadzuje z boka na bok a nadáva na škripajúce perá v diváne.

— Ešte stále nespíte? — oslovil ho ticho Uralov.

— Nemôžem spať... — fučí plukovník.

— Rozprávajme sa, dobre?

— Dobre.

Pod Uralovom škripu perá a Astachov vidí, ako na pozadí okna vzniká silueta jeho hlavy s rozstrapatenými vlasmi.

— Stále ma kváří myšlienka: či sme dačo neprepásli?... — spytuje sa plukovníka bez dlhého okolkovania. — Ako sme mohli dopustiť, že nám „ježa“ podhodili!

— Najprv sa aj mne tak videlo, — priznáva sa Astachov. — Veď ja som si vtedy myslel, že generál ma len tak z ničoho nič poslal na kontrolu bezpečnostných opatrení na Zagorského strelnici.

— A či nie je tomu tak?

— V tom je pes zakopaný, že to nebolo náhodné. Pravda, generál ani sám vtedy ešte nič konkrétneho nevedel, ale už sa mal prečo znepokojovať. Už vtedy vlastne vedel, že naša stanica Delta-17, čo kontroluje éter viac na západ od Zagorského strelnice, trikrát zachytila akési podozrivé impulzy. Rozlúštiť ich poslanie sa nepodarilo, predsa sa však zistilo, že ich vyžarovala kolmá anténa. Podarilo sa celkom presne určiť ich, povedal by som „trasu“. Vysvitlo, že sa začína na Zagorského strelnici, pretože stanica Delta-17 je umiestnená trochu východnejšie a prijala len náhodné odrazy, kmity týchto impulzov. Teda ešte pred uverejnením snímok Zagorského strelnice v tlači tušili sme čosi nedobré a začali sme hľadať „elektrónkového špióna“, hoci sme ešte vtedy nevedeli, že je elektrónkový.

— Hej, teraz je mi to jasné, — vzdychol si Uralov a silueta jeho hlavy znova prudko klesla — zrejme si kapitán opäť ľahol. — Viete, čo ma ešte utvrdzuje v tom, že by sme ho aj tak neboli prepásli? — pokračuje už spokojne. — Nielen dokonalosť prístrojov našej stanice Delta, ale aj ostrážitosť našich armádnych spojárov. Napríklad nadporučík Džansajeva...

— A slobodníka Čukrejeva ani nerátame medzi nich?

— Aj jeho, samozrejme, — rýchlo dodáva Uralov. — Sotva by lietal za podobným kybernetickým zázrakom, keby si myslel, že je to obyčajný jež. Spytoval som sa vojakov — ježov je tu, koľko len chcete, nik sa nad nimi nepozastaví...

— Viete čo, poďme spať, — navrhuje plukovník a rázne si stiahne paplón na hlavu.

...

Celý deň kapitán Uralov usilovne študuje fotografiu strelnice, starú viac ako tri mesiace. S pomocou podplukovníka Zagorského sa mu podarilo určiť, že snímka je urobená v čase medzi prvým a piatym májom, pretože pri zväčšení sa podarilo rozlíšiť prvomájové heslá, čo viseli po tie dni na stenách jednej budovy.

— Myslím, že čas fotografovania ste určili správne, — súhlasí plukovník Astachov. — No, a aké máte uzávery?

— Súdruh plukovník, — neobyčajne slávnostne vraví Uralov, — teraz je už úplne jasné, že májové a júlové snímky našej strelnice fotografovali konštrukčne odlišné „ježe“.

— Vysvetlite mi to bližšie.

— Taký uzáver sa natíska nielen v súvislosti s odlišnou jasnosťou obrazu, ale aj v dôsledku časového odstupe fotografovania a ich uverejnenia v novinách Schwarz Adler.

— Ani to veľmi nechápem.

Kapitán s úsmevom vysvetľuje:

— Snímka našej strelnice, ktorú sme si vtedy všimli, zjavila sa v novinách približne o dva-dsaťštyri hodín. A tá spreď troch mesiacov len o dva týždne.

— No počkajte, to ešte nie je dôkaz, — krúti hlavou plukovník. — Možno májovú snímku uverejnili tak neskoro pre kopy všelijakých príčin.

— Viete, vypočujte ma až do konca, Anatolij Sergejevič... Isteže, príčin na to mohlo byť veľa, ale je jedna, rozhodujúca. Myslím, dokonca som presvedčený, že vtedy neboli schopní odoslať snímku do západného Nemecka tak rýchlo ako júlovú.

Uralov náročky robí pauzu, očakáva otázku prekvapeného Astachova, ale plukovník len zdvihol obočie.

— Hej, vtedy nemali takú možnosť, — presvedčene opakuje kapitán, — lebo vtedajší jež vysielal na ultrakrátkych vlnách, ktorých ustálený príjem je obmedzený rádiusom do sto-sto-päťdesiatich kilometrov. Mimoriadne ďaleké vy-

sielanie na týchto vlnách je zriedkavé, sporadické. Ich ustálený príjem je možný len v dobe najväčšej slnečnej aktivity, zväčšujúcej koncentráciu iónov a voľných elektrónov v ionosfére.

— To mi nemusíte vysvetľovať. To viem aj sám, — netrpezlivo vraví plukovník. — Ale, či nemohli viesť vysielanie rozptýlenými veľmi krátkymi vlnami?

— Sotva. Na to by potrebovali vysieláč ohromnej výkonnosti a energetickej zdroje „ježa“ sú, samozrejme, obmedzené. Práve preto nemohli použiť meteorické stopy — oblaky ionizovaných častíc, čo zostávajú z meteórov zhorených v atmosfére. Tieto oblaky, ako je známe, sú ideálne zrkadlá pre rádiové vlny. Ostatne, všetko sa tu zakladá na výkonnosti vysieláča a jeho obrysových rozmerov.

— No dobre, — vzdáva sa Astachov. — Dajme tomu, že vtedy naozaj nemohli uskutočniť diaľkové vysielanie. A teraz?

— Teraz využívajú ďalekonosné krátke vlny.

Plukovník opäť zdvihol obočie. Doteraz ešte nepočul, že by televízia vysielala na krátkych vlnách.

— Ako sa im potom podarilo vtesnať do krátkovlnného rozpätia frekvencie televízneho vysielania, pozostávajúceho zo stoviek miliónov hertzov? — diví sa plukovník.

Kapitán Uralov sa tvári veľmi dôležito. Zrejme je veľmi spokojný so svojím dohadom. Plukovník len po biele skrýl úsmev, hoci dobre chápe Uralovove pocity.

— Na to, aby sa v televízii vysielali všetky body obrazu, naozaj sa vyžadujú veľké frekvencie, — trpezlivo vysvetľuje Uralov. — Ale to nie je ani potrebné, pretože sa nie všetky body televízneho obrazu hýbu. Oveľa jednoduchšie je vyslať plný len prvý záber a z každého ďalšieho odrátať všetko, čo už bolo vyslané, a poslať do éteru len „zvyšok“. To umožňuje vyslať zvláštnym kódom, oznamujúcim len to, ako a čo sa mení v záberoch.

— Tak, tak, — ožil Astachov, začal chápať Uralovovu myšlienku. — Možno, že vysielajú len jednotlivé statické zábery. Potom nepotrebujú nič odrátať.

— No samozrejme, súdruh plukovník! V takom prípade sa silne skraca frekvencia signálov, čo umožňuje viesť televízne vysielanie na krátkych vlnách. Vidíte, prečo som dospel k uzáveru, že „ježove“ posledné snímky sa dostali rovno do západného Nemecka, obídúc rezidenta ich rozviedky na našom území...

— Viete, že ste ma presvedčili?! — veselo

zvolal plukovník Astachov. — Pokúsime sa teda zamerať „ježa“ na krátkych vlnách. Aby som nezabudol, zistíte u podplukovníka Zagorského, či je všetko pripravené. Myslím, že naše „predstavenie“ by malo upútať pozornosť „ježových“ pánov, ak dostávajú od neho informácie dostatočne často.

— Ťažko teraz presne povedať, v akých intervaloch sa koná, jedno je však jasné, že aspoň raz za dvadsaťštyri hodín im „jež“ musí „skladať účty“. Posiela im niečo ako sumárnu správu o udalostiach, ktoré zachytil do zápisníka „pamäti“ za uplynulý deň a noc. Najskôr to robí v noci, keď podmienky šírenia krátkych vln sú najvhodnejšie. Je dosť možné, že len čo dostanú od ježa informáciu o začiatku skúšok našej „novej“ rakety, dostane príkaz vysielat častejšie.

14

Zamerať „ježa“ na krátkych vlnách nie je také jednoduché, hoci lákadlo začalo svoju prácu: niekoľko dní na strelnici pokračuje čulá príprava na štart „novej“ rakety. Úlohu „novej“ hrá vlnajšia, ktorá sa neosvedčila, ale zvonka má veľmi efektívnu konštrukciu. Priniesli ju z prípravnej zóny na obrovských transportéroch a opatrne montujú na štartovacej ploche.

Na ústrednom kontrolnom stredisku celý deň demonštratívne pobejú kameramani, hľadajú najlepšie miesto pre kamery. Rádio-technici pripravujú do bojovej pohotovosti národné prelamané antény združených lokátorov. Všade pobejú elektrikári a iní odborníci. Konečne určili deň a hodinu „štartu“. Pred touto udalosťou horlivú činnosť náročky preťahujú do neskorejšieho večera, aby vytvorili dojem, že raketu vypustia včasráno.

— Podarilo sa vám niečo zachytiť, kapitán? — sputuje sa Astachov bez zvláštnej nádeje Uralova, len čo stíchol zhon na strelnici.

— Zatiaľ je všetko bezo zmien, — pokojne vraví Uralov. Teraz už nestráca nádej na úspech, a z toho má plukovník radosť. — Nepochybujem o tom, že „jež“ už všetko sfoťoval a vysielat bude v noci, keď sa lepšie rozširujú krátke vlny.

— Spojili ste sa s Deltou 17?

— Áno, ale zatiaľ zachytili len jeden veľmi krátky impulz, čo prišiel zo západu. Zrejme to bude nejaký príkaz „ježovi“.

— Na akej vlne?

— Na krátkej, ako som predvídal.

— Frekvenciu poznáte?

— Poznáme, sotva ju však budeme potrebovať. Pochybujem, že by „jež“ vysielal na tej istej vlne.

— Nedá sa nič robiť, vyzbrojíme sa trpezlivosťou a uvidíme, čo nám prinesie noc, — so strojeným pokojom povedal Astachov, hoci Uralov vie, že ráno ho čaká nie veľmi príjemný telefónny rozhovor s generálom.

Po dusnom dni bola noc nečakane studená. Astachov, ktorý trpel na chronický zápal priedušiek ešte z frontu, musel si obliecť plášť. Uralov si prehodil cez plecia pláštenku. Pomaly sa prechádzajú po stepi od jedného rádiogoniometrického zariadenia k druhému, rozoznávajú ich potme len podľa svetelných signálnych bodiek lúčov.

Prenikavo cítiť vôňu trávy a poľných kvetov. Hlasne cvrlikajú poľné cvrčky. Trblietajú sa veľké južné hviezdy na tmavom nebi. Spánok ich obchádza... Astachov sa sputuje Uralova, aby nezaspal:

— A v astronómii sa vyznáte, Vasilij Ivanovič?

— Ako-tak, — usmieva sa Uralov. — Fyzika a astronómia sa v súčasnosti vyvíjajú nad ostatné vedy — akože sa o ne nezaujímam?

— Niekde som čítal, že americké rádiobservatórium Green Bank už druhý rok pozoruje akési hviezdy a dúfa, že prijme odtiaľ signály rozumných bytostí.

— Také výskumy sa skutočne robia, — potvrdzuje Uralov. — Ide o hviezdy „tau“ Kita a „ypsilon“ Eridana. To sú susedia nášho Slnka. Predsa však umelé signály sa od nich nepodarilo prijať.

Kapitán si pozorne prezerá signalizačné svetielka rádiogoniometrických staníc, ktoré teraz brázdia strelnicu. Potom dodáva s povzdychom:

— Na toto by bolo treba zamerať celé úsilie vedcov! A čo musíme robiť kvôli týmto podliakom? ... Prepáčte, Anatolij Sergejevič ...

Uralov opäť stíchne a Astachov netrpezlivo čaká, čo povie ďalej. Čo sa s ním robí — je unavený, vyčerpaný alebo že by sa mu všetko bolo zunovalo, pripadalo mu malicherné? ...

— Len si nemyslite, že som sa sklamal v našej robote, — pokračuje kapitán, akoby uhádol Astachovove myšlienky. — Viem, že je to veľmi potrebné. Chápem, že to potrebujeme na to, aby neskôr, možno až po nás, mohli sa ľudia pokojne pozerat na oblohu, študovať hviezdy, dobýjať kozmos ...

Nezmýli! som sa v ňom, spokojne uvažuje As-

(14)

tachov a chystá sa povedať Uralovovi nejaké povzbudivé slová, ale zrazu zbadal časté kmitanie na signalizačnom zariadení na najvzdialenejšej rádiogoniometrickej stanici.

— Len pozrite! — trasie za pleciami kapitána, ale Uralov už aj sám pridáva plyn.

— No čo?! — takmer vykrikoval plukovník, len čo sa zastavil pri Džansajevovom gazíku.

Nadporučík mu oficiálne v pozore hlási:

— Súdruh plukovník, zistili sme súradnice „ježa“. Pätnásť sekúnd vysielal impulzy na frekvencii deväť celé a dvadsaťpäť stotín megahertzov.

— Kde sa to približne nachádza?

— Tam tým smerom, lenže teraz nič nevidno. Ale mám pri sebe presný plán územia strelnice. Pozrite sa, nech sa páči.

Plukovník si chvíľu prezerá plán, ktorý pred ním rozvinul Džansajev. Uraštený spojársky poručík im svieti baterkou.

— Nemá zmyslu teraz tam ísť, — zádumčivo dodáva Astachov, akoby nahlas rozmýšľal. — Mohli by sme len všetko pokaziť. Potme nič nevidno a osvetľovať je nebezpečné. Ale aj čakať do rána je riskantné — „jež“ môže zmeniť pozíciu ... Čo si myslíte, súdruh kapitán?

— Nebojím sa vašich obáv, súdruh plukovník, — pokojne vraví Uralov. V poslednom čase mu tiekli nervy, usiloval sa to za každú cenu skryť pred ostatnými. Teraz, keď sa jeho hypotéza takmer potvrdila, vrátila sa mu pôvodná rozvaha. — Vybrať v stepi pozíciu s dobrým výhľadom, a ešte k tomu pri obmedzených rozmeroch „ježa“, nie je také jednoduché. Myslím, že bez krajnej nevyhnutnosti sa nepohne z miesta, lebo len si pomyslíme, že nik mu nedá príkaz meniť pozíciu, aby neprepásli zajtraší štart novej rakety.

— A prvý impulz, čo zaznamenala Delta-17?

— Zrejme oznamoval rozkaz „pozor“, čím predpisoval stabilitu „ježa“. Je pravda celkom možné, že týmto impulzom sa mení aj program jeho práce.

— Nazdávate sa, že budú od neho žiadať, aby podával častejšie informácie?

— Áno, to je celkom možné.

— No čože, — dodáva Astachov, — potom berme to tak, že sme dosiahli prvý podstatný úspech. Nech vaši spojári, súdruh nadporučík, striedavo pozorujú rádiogoniometre celú noc.

15

Do miestnosti, v ktorej si na chvíľu ľahol Uralov, opatrne vošiel na svitaní nadporučík Džansajev. Aby nezobudil plukovníka Astachova, ide veľmi ticho po prstoch. Nemusí dlho buď kapitána — hneď sa zobudil, sotva nadporučík odchyľil dvere.

Na Uralovovo gesto si Džansajev prisadol na kraj divána a nesúvisle od vzrušenia pošepky hlási:

— Našiel som ho, súdruh kapitán ... Celý je zelený ako ropucha. Formou sa podobá na bochník syra, taká pritľapnutá guľa ...

Ale zrazu zaškrípali perá na druhom diváne, na ktorom leží Astachov. Ospanlivým hlasom sa plukovník sputuje:

— Čo si to tam šepkáte?

Nadporučík Džansajev šikovne vyskočil.

— Džansajev priniesol novinu, — veselým hlasom oznamuje kapitán. — Už sa kochal v „ježovi“!

— Ako kochal?! — rázne sa otočil Astachov k Džansajevovi. — Kto vám to dovolil? Mohli ste ho vyľakať!

— Nevyľakal, súdruh plukovník, — upokojuje Astachova šťastný Džansajev. Chlapčenská tvár so širokými lícnymi kosťami mu žiari, široké oči takmer ani nevidno, len tenké škáročky. — Pozoroval som ho cez stereoskopický ďalekohľad. Vôbec sa však na ježa nepodobá ...

— Vedte nás ta čím skôr! — prikazuje Astachov a prvý vybehne z izby.

— A inžiniera-plukovníka netreba zobuďiť? — ustarostene sa sputuje Uralov.

— Netreba, — otrávene hodil rukou plukovník. — To nie je také ľahké, a pre nás je čas vzácny. Máte so sebou ďalekohľad?

— Až dva, súdruh plukovník, — vraví predvídavý Džansajev. — Jeden pre vás, druhý pre súdruha kapitána.

Džansajev sa tak ponáhľa, že plukovník s kapitánom sotva za ním stačia. Keď konečne zastali, s úžasom vidia, že v tráve spolu s poddôstojníkom spojov leží Šachov.

— Iste ste si mysleli, že spím ako zabitý? — smeje sa inžinier-plukovník. — A ja som celú noc oka nemohol zažmúriť, a len čo začalo svietať, bežal som k spojárom. Tí ma aj sem dovedli. Nate, vezmite si môj ďalekohľad — ja som sa už dosť naďival na tú potvoru.

Slnko ešte nevyšlo a v stepi je už celkom svetlo. Uralov so vzrušením prikladá k očiam ďalekohľad a namieri ho na orientačné body,

(15)

ktoré mu ukázal Džansajev. Tam na nevelkom vršku, zarastenom krátkou zelenou trávou, vidí čosi, čo pripomína niečo ako podlhovastý zelený kameň alebo dyňu.

Hej, Čukrejev toto sotva mohol pokladať za ježa, uvažuje Uralov.

Z diaľky na zdanlivo hladkom povrchu zeleného sféroidu vidno v ďalekohľade tmavé jamky — zrejme otvory pre objektívy. A celkom ako malý drobunký krík nehybne trčí zložitá anténa, tiež sfarbená do zelena. Hej, zbadat taký predmet nie je ľahké. Povedal by som, nemožné...

— Ale čo s ním teraz? — prerušuje Uralovove úvahy plukovník Šachov, zimomravo schúlený od zarosenej trávy. — Ako sa k nemu dostaneme?

— Žeby sme na neho opatrne hodili sieťku? — navrhuje Džansajev.

— Nie, to nemôžeme, — krúti hlavou Uralov. — Aj keby sa pritom nezapli fotočlánky, aj tak by mu hneď dali príkaz na „samovraždu“, len čo by vyslal aspoň jeden záber cez sieťku.

— Vari ho hneď vyše a nepočká do večera? — Dnes môže vysielat aj vo dne, — presvedčivo vraví Uralov. — Jeho páni určite budú chcieť vedieť čo najskôr o všetkom, čo sa tu bude diať.

— Musíme si ho teda lepšie obzrieť, možno sa nám podarí na ňom nájsť nejaké zraniteľné miesto.

Len čo sa rozhodli, že pri ňom nechajú Džansajeva so spojkou, Astachov dáva príkaz všetkým ostatným ísť na raňajky, aby o siedmej pokračovali v inscenovaní štartu „novej“ rakety.

16

Nadporučík Džansajev pozerá na „ježa“ tak pozorne, že sa bojí okom mihnúť, aby mu neunikol nejaký pohyb. Hoci sa „jež“ ešte stále nehýbe, Džansajevovi sa vidí, akoby sa len prítajil na krátku chvíľu, a stačí ho spustiť z očí, hneď niečo vyparati...

Či tomu tak skutočne bolo, alebo všetko ďalšie sa odohrало náhodne, ale „jež“ sa naozaj dal do pohybu, len čo Džansajev odtrhol oči od ďalekohľadu, aby pozrel na hodinky. Možno, že sa „jež“ pohyboval už skôr, ale tak pomaly a opatrne, že to nadporučíkovo oko nepostrehlo. Džansajev teraz predsa vidí, že dierkované „ježovo“ telo sa pohlo trochu doprava.

Čo mám robiť, ak sa zrazu rozbehne? so strachom uvažuje nadporučík. Veď neviem, akú má rýchlosť. Okrem toho tam vpravo je hustá tráva. Hľadaj ho potom!...

Situácia sa komplikuje ešte aj tým, že k „ježovi“ sa nedá podísať bližšie, aby sa nedostal pod jeho dohľad. Ktovie, čo by urobil tento prístroj, keby vedľa seba „uvidel“ človeka... Teraz tuším znovu zastal. Nadlho? Hádam sa chystá podniknúť niečo rozhodnejšie?

***

Letia sekundy, minúty a jež sa nehýbe. Či sa to Džansajevovi nezamarilo, že sa jež hýbal? Prešiel zrejme len o niekoľko centimetrov ďalej. Ale čo sa to robí s jeho anténou?... Zdá sa, že sa otáča okolo svojej osi. Naozaj! Veľmi pomaly, ale celkom určite sa krúti. A ešte akýsi lístoček vyrástol zo stredu tela... Veľmi tenuškový, zelený, trochu plnší na vrcholku.

Džansajev rýchlo zaostril ďalekohľad. Plnšiu hlavičku na stržni vidno teraz celkom jasne. Zdá sa, že sa tiež pomaly krúti ako anténa.

Nebude to periskop? uvažuje Džansajev. Vystrčil sa aspoň na pol metra. Obzerá si okolie, iste...

Len čo si to nadporučík pomyslel, pritisol sa k zemi, bál sa, aby mu nepadol do oka. A „jež“ sa znovu dáva do pohybu, ale nebeží, len sa pootočil asi o štyridsaťpäť stupňov raz napravo, raz naľavo. Krivolakými pohybmi sa vyškral čoskoro na vršok pokrytý slnkom vypálenou trávou.

Isteže sa môže aj kotúľať, uvažuje Džansajev, neodtrhajúc oči od ďalekohľadu. Teraz mu v tom prekáža anténa a periskop. Ale istotne ich stiahne, keď potrebuje prekonať väčšiu vzdialenosť.

A „jež“ sa už dostal až na kopček, pokrútil sa na všetky strany, zrejme zaujal výhodnejšiu pozíciu na pozorovanie štartovacej plochy.

Tušim začína aj žltnúť, spozoruje zrazu Džansajev. Teda Uralov má pravdu, prístroj sa sfarbuje podľa okolia. Celkom ako chameleón!

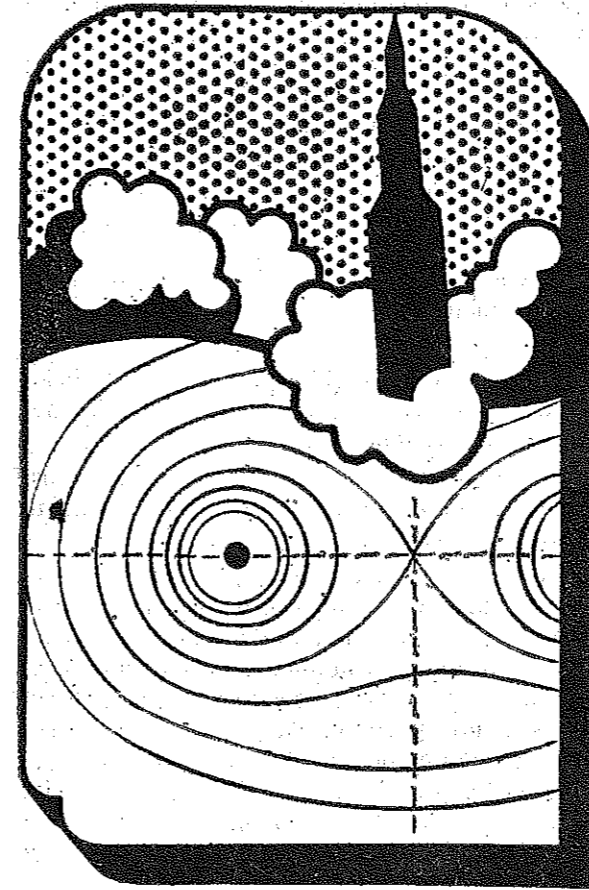
„Jež“ postupne naozaj začína žltnúť ako slnkom vypálená tráva na vršku. Dost ťažko ho od nej už rozoznať.

Džansajev, zaujatý pozorovaním „ježa“, nezbadal, ako sa k nemu plazia Astachov a Uralov.

— Čo nového, súdruh nadporučík? — spytuje sa Astachov.

Džansajevom až trhlo od prekvapenia. Chce vyskočiť, aby hlásil plukovníkovi situáciu, ale včas si uvedomil periskop, a preto sa len pre-

(16)

vracia nabok. Ba aj Astachov mu len položil ruku na chrbát, aby mu naznačil ležať ďalej. Vzrušene oznamuje plukovníkovi o tom, ako sa správal „jež“.

— Či „jež“ celú túto evolúciu nerobil v súvislosti s práve zachytenými impulzami? — spytuje sa Astachov Uralova. — Kedy to bolo, súdruh nadporučík?

— Šesť tridsaťpäť, súdruh plukovník, — odpovedá Džansajev. — Práve vtedy som pozrel na hodinky.

— Čas súhlasí, — potvrdzuje Uralov. — Že by pozíciu ježa korigoval niekto, čo sa nachádza neďaleko našej strelnice?

— Takmer o tom nepochybujem, — presvedčivo vyhlasuje Astachov. — Veď impulzy boli na VKV. Pri tak malých rozmeroch „ježovej“ antény mohli byť prijaté zo vzdialenosti nie viac ako z dvadsiatich piatich—tridsiatich kilometrov. Nepochybujem o tom, že ktosi musí korigovať „ježov“ presun a pozíciu, a nerobí to z Berlína.

Chvíľu sa plukovník díva cez ďalekohľad a potom sa spytuje:

— A inžinierovi-kapitánovi SerioGINovi, čo zachytil impulzy, sa nepodarilo určiť miesto, odkiaľ vychádzali?

— Boli priveľmi krátke, — odpovedá plukovníkovi Uralov. — Neverím, žeby sa SerioGINovi dost presne podarilo určiť ich smer.

— To veľmi skomplikuje našu prácu, — trápí sa plukovník Astachov. — Ale dobre, že aspoň o tom vieme.

— A čo korektori sa azda nedajú zistiť bez zameriavača? — spytuje sa Džansajev. — Aj v tom prípade, keby vysielali signály zo vzdialenosti tridsiatich kilometrov, veď je to v okolí našej strelnice. Podľa mňa sa dajú ľahko nájsť a zadržať. Strelnica je pod dôkladným dozorom.

— Lenže či je to treba — vlastne, má význam — teraz robiť? — spytuje sa Uralov. Astachov ho chápe.

— Tiež som na to myslel, — vraví. — Teraz ich nesmieme zadržať, bol by to nerozum. Hneď by sa mali na pozore tí, čo zachytávajú informácie od „ježa“. Tí na Západe sú iste nejakými signálmi spojení s korektormi. Našou úlohou je zistiť, kde sa môžu nachádzať. Pozor-mýšľajte, ako to urobiť, súdruh Uralov. Poradte sa s náčelníkom stráže strelnice.

17

Náčelník stráže strelnice „trinásť lomeno tri“ kapitán Chasanov, je skúsený dôstojník. Dlhé roky slúžil u hraničiarov a dobre pozná spôsoby maskovania narušiteľov štátnych hraníc. Rozložil na stole obrovskú mapu strelnice, pohybuje po nej ceruzkou, oboznamuje Uralova s povrchom.

— Topografia tunajšieho terénu, ako sami vidíte, je stepná, rovinatá, dobre ju vidieť z každej strany. Všetko tu máte ako na dlani. A za okruhom tridsiatich kilometrov už prechádza celkom v pustú step.

— Hej, tu je ťažko zamaskovať sa, — súhlasí Uralov.

— Neviete, či sa podarilo zistiť smer impulzov, ktoré dostal „jež“ na veľmi krátkych vlnách? — spytuje sa Chasanov.

— Inžinier-kapitán SerioGIN to zistil teraz celkom presne. Prichádzali z juhozápadu.

— A čo tu máme na mape? — ožil kapitán Chasanov. — Aha, len sa pozrime! Vidíte smer šráfkov na horizontálnych čiarach? Tu terén

(17)

mierne klesá. To je vidno aj podľa označení nadmorských výšok. Celé okolie, ak máme súdiť podľa značiek, je podstatne nižšie ako štartovacia zóna strelnice. Nemyslím, žeby sa odtiaľ bez vysokej antény mohlo vysielat na veľmi krátkych vlnách zo vzdialenosti nielen tridsiatich, ale aj dvadsiatich kilometrov.

— Podľa vás, odkiaľ možno s pomocou VKV dávať nejaké signály „ježovi“? — spytuje sa Uralov Chasanova, lebo začína si vážiť jeho skúsenosti a vedomosti.

Náčelník stráže sa ešte väčšmi sklonil nad mapu, zadíval sa na jej juhovýchodnú časť.

— Myslím, že to môže byť niekde za územím strelnice, — vraví nakoniec a s úsmevom dodáva: — Len si nemyslite, že to tvrdím preto...

— Kdeže, súdruh Chasanov! — zasmee sa Uralov. — Ani mi nezišlo na um, že by ste chceli brániť farby svojej uniformy. Keď som si lepšie všimol mapu, sám som pochopil, že na vysielanie signálov „ježa“ cez veľmi krátke vlny najlepšie by sa hodil tento úsek. Terén tu začína stúpať, je tu veľa vyvýšenín a dokonca aj stromy.

— Sú aj háje, — potvrdzuje Chasanov.

— To znamená, že vysielat môžu nielen z jednej vyvýšeniny, ale aj z vrcholca niektorého stromu?

— Dá sa to presne vyrátať, — berie Chasanov čistý papier. — Najprv určíme vzájomné prevýšenie bodov v tomto okolí. Sú tu absolútne označenia nadmorských výšok, takže sa to ľahko vyčíslí. Vzdialenosť medzi štartovacou plochou a tými vyvýšeninami tiež poznáme. Môžeme odhadnúť aj približnú výšku stromov. No, prosím. Všetko som vám napísal, — podáva Chasanov papier Uralovovi. — Vy poznáte okruh rozptylu veľmi krátkych vln v závislosti od výšky miesta ich vysielania, tak si môžete vyrátať, ako ďaleko môžu preniknúť.

Uralov chvíľu rozmýšľa, čosi ráta v hlave. Potom nakreslí na mape priamku, spájajúcu štartovaciu zónu strelnice s najvyšším kopcom v juhovýchodnom rohu mapy.

— A nie sú tu nijaké vyvýšeniny, ktoré by mohli prekážať priamočiaremu rozširovaniu tohto lúča? — spytuje sa Chasanova. — V takom prípade mohli vysielat aj zo vzdialenosti päťdesiatich kilometrov.

— Máme teda urobiť nejaké opatrenia, aby sme odhalili osoby, ktoré vedú vysielanie? — spytuje sa Chasanov.

— To si zaiste vezme na starosť sám plukovník. Hneď teraz mu budem všetko hlásiť.

Po Uralovom hlásení poznámenáva plukovník:

— Spojil som sa už s pracovníkmi štátnej bezpečnosti. Bude im teraz treba dať presnejšie súradnice. My zas už máme všetko pripravené na pokračovanie „divadla“, ktoré zrejme zaujalo „ježa“. Džansajev pripravil za vašej neprítomnosti veľmi vhodnú pozíciu na jeho pozorovanie.

— Výborne! — nadchýna sa Uralov. — Hneď ju aj zaujmeme spolu s Džansajevom. Ideme ho hľadať.

Avšak nadporučíka hľadať netreba. Už čaká kapitána pri východe z miestnosti pridelenej plukovníkovi Astachovovi.

— My o vlkovi! ... — veselo sa mu prihovára Uralov. — Pôjdete so mnou hľadať. Budeme pozorovať kybernetickú potvoru.

— Rozkaz, súdruh kapitán! — zaradoval sa nadporučík. — Len niekomu dám na starosť Diabla. Zavrel som ho, ale akýmsi zázrakom ušiel, chodí teraz za mnou... Veľmi verný pes! Pravda, je ešte mladý, a preto hlúpučký. Nevadí, časom ho vycvičím. Kasymbekovi! — zakričal na seržanta-spojára, čo sa zjavil v diaľke. — Odveďte, prosím, môjho Diabla. Niekam ho priviažte. Potom si ho vezmem.

18

Poludnie. Slnce nemilosrdne páli. Kapitán Uralov a nadporučík Džansajev ležia spotení s ďalekohľadmi v rukách v hustej tráve. Bielovlasá kapitánova hlava je v ocelovej obruči telefónnych slúchadiel. Uralov práve hlásil plukovníkovi Astachovovi, aká je situácia, a teraz prepol na príjem, počúva jeho pokyny.

— No, čo nové majú? — spytuje sa Džansajev, len čo kapitán vypol vysielaciu. — Chystajú sa odpáliť ten bluf? — Kývol k štartovacej ploche, na ktorej sa týči hrozná raketa, obajatá mocnými ažurovanými nosníkmi vodidiel. Okolo nej už dávno vrcholí príprava. Technici doteraz nevenovali ani jednej rakete toľko pozornosti, ako práve tejto. Jedni sú dolu pri stabilizátoroch, babrú čosi vo vzdušných a plynových kormidlách, iní na žeriavoch príšerných konštrukcií obzerajú niečo na špici rakety. Pobehujú okolo aj elektrikári a spojári. Vzniká dojem, že sa tu naozaj robí čosi významné.

— Veru, — usmieva sa kapitán Uralov a utie-

ra si rukávom spotené čelo, — divadlo je na úrovni. Podplukovník Zagorskij by bol celkom dobrý režisér. Myslím, že na to skočia. Pre nich nie je toľko dôležitý samotný štart ako záverečná fáza príprav, umožňujúca robiť dohady o konštrukcii. Samozrejme, že ju odpálime a približne o hodinku budeme sa tváriť, že niečo nie je v poriadku a začneme s demontovaním rakety.

— Ešte sa dovtípi, že ich vodíme za nos.

— Nemyslím. Pre nezasväteného všetko to vyzerá celkom pravdepodobné. Čo sa týka závad, to je bežný zjav na Vumerových strelniciach v Austrálii a na atlantickom pobreží Ameriky. Len si spomeňte na neúspech prvých dvoch pokusov s vyslaním rakiet s jadrovou hlavícou do kozmického priestoru na Johnstonských ostrovoch...

Džansajev sa smeje s očami prilepenými na ďalekohľad. Slnko sa úplne nazlostilo — páli stále zúrivejšie. Len vánok s rozmanitými vôňami stepi slabosť osviežuje spotené chrčty dôstojníkov. Uralov sa nevyspal, drieme sa mu, ale hrdinsky sa premáha, donekonečna uvažuje o tom, ako zneškodniť „elektrónkového Powera“ a nedať mu, aby explodoval...

A „jež“ sa vôbec nehýbe. Len stravec domyselnej antény sa zavše pohýbe, možno od vetra, možno pre nejaké mechanizmy skryté vo vnútri „ježa“. Uralov chce na toto upozorniť Džansajeva, ale vysielaciu, stále zapojenú na príjem, práve vtedy cvakla. Kapitán si lepšie pritiačil slúchadlo na uši a počuje rádiotechnikovo hlas napätý od vzrušenia:

— „Ježko“ (na elektrónkového špióna sa prilepilo, aj mu ostalo toto meno) začal vysielat! ... „Ježko“ vysielal! ... Zapájam metronóm. Vypnem ho, len čo skončí vysielanie.

Uralov teraz počuje trhaný, monotónny zvuk kyvadla, čo presne meria polosekundy.

— Sledujte ho čo najpozornejšie, Achmet, — náhlivo šepká kapitán Džansajevovi. — „Jež“ vysielal...

Uralov si tiež rýchlo berie ďalekohľad, ale práve vtedy počuje preľaknutý krik nadporučíka:

— Kam letíš, paskudal Zmizni, Diabol! ...

Teraz aj Uralov vidí, ako sa cez pole k nim rúti čierny chlpatý pes. Spoznáva v ňom Džansajevovho psa Diabla. Ráno ho zatvoril do drevarne, ale dávkym činom im utiekol a teraz letí k nim rovno cez kopček, na vrchu ktorého leží „jež“.

— Zaľahnite, kapitán! ... — kričí Džansajev hlasom zachrípnutým od vzrušenia, keď vidí, že psa nezastaví. A Diabol je už vedľa „ježa“.

Ešte okamih — zapne sa fotočlánok a elektrónkový špión spolu so psom vyletia do vzduchu.

Džansajev sa lepšie pritisol k zemi, Uralov len vtlahal hlavu medzi pleciami a nespúšťal oči z ďalekohľadu. Ale Diabol preskočil „ježa“, slabosť sa ho dotkol chlpatým chvostom a... nič sa nerobí. Ešte niekoľko skokov a už radostne skuvíňa vedľa nich a snaží sa im obliznúť líce.

— No, ty si hotový diabol! — nechápavo vykrikoval Džansajev. — Neexplodoval!

A práve vtedy stíchol metronóm. „Jež“ prestal vysielat. Kapitán posunkom prosí Džansajeva, aby mlčal, a s obavou sa započúval. Ale telefóny slúchadiel mlčia.

Len o niekoľko mučivých sekúnd počul rádiotechnika:

— Hotovo. Vysielanie sa skončilo. Bolo dlhšie než zvyčajne — celých dvadsať sekúnd. A čo u vás? Je niečo nové?

— Všetko po starom, — neochotne vraví kapitán a rozkazuje rádiotechnikovi: — Vy nevyvíňajte. Pozorujte „ježa“ nepretržite a držte so mnou spojenie.

— Ako sa to len mohlo stať, súdruh kapitán? — nechápavo vraví Džansajev, sotva Uralov skončil rozhovor s rádiotechnikom. — Prečo „jež“ nevybuchol? Žeby nereagoval na psov?

— Aký je v tom rozdiel — pes alebo ľudská ruka? — krčí pleciami Uralov. — Fotorelé „ježa“ sa i v tom, i v druhom prípade malo zapnúť, lebo váš Diabol na určitý zlomok chvíle zatienil fotočlánkom svetlo.

— A možno tento „jež“ vôbec neexploduje?

— Nemyslím.

— Podľa toho mohol nám tento čertov pes všetko pokaziť, — zhrozene sa díva Džansajev na Diabla so skrúteným chvostom a kajúčne zvesenou hlavou.

A kapitán Uralov sa na chvíľu zamyslel a zrazu vykrikoval:

— A čo keď naopak, drahý Achmet! Je možné, že váš Diabol nám preukázal veľkú službu. Džansajev od údivu klípká čiernymi očami.

— Nechápem, súdruh kapitán...

Uralov chvíľu mlčí, upresňuje nečakaný dohad, čo mu práve pred chvíľou blysol hlavou, a sám ešte neverí v jeho hodnovernosť. Potom vraví už spokojnejšie:

— Myslím si, že Diabol zostal nažive len preto, že mal z pekla šťastie.

— Ako každý diabol, — smeje sa Džansajev. A keď pes, ktorý upadol do nemilosti, pocítil, že sa nebezpečie pomínulo, lezie bližšie k svojmu pánovi, kladie mu hlavu na chrbát a ťažko dychčí.

— V ostatných diabloch sa nevyznám, ale

tento mal celkom určite šťastie, — úplne vážne opakuje Uralov. — Váš Diabol preskočil cez „elektrónkového špióna“ práve vtedy, keď vysielal. Na to zrejme potreboval všetku energiu a zostávajúce mechanizmy, teda aj fotorelé, nepracovali. Preto sa aj nezapol zapaľovač a Diabol zostal celý. Čo myslíte, je opodstatnený takýto predpoklad?

— Veľmi, — súhlasí Džansajev. — Aspoň som na nič iného neprišiel. A pes nám teda preukázal službu. Výborne, Diabol! Dostaneš za to kráľovský obed. Dám ti celý môj šašlyk! Slubujem ti to pred svedkami.

19

Keď plukovník Astachov vypočul Uralova, zamyslene krúti hlavou. Neveľmi verí v kapitánov dohad. Vychádza mu to veľmi jednoducho. Zato inžinier-plukovník Šachov, ktorý ešte celkom nedávno najväčšími o všetkom pochyboval, naraz všetkému uveril.

— A ja tomu verím práve pre toto jednoduché vysvetlenie celej udalosti s Diablom, — zásadne vyhlasuje. — V tejto súvislosti som chcel navrhnúť plán ďalších akcií.

Narýchlo si utiera spotenú šiju a pokračuje:

— Pretože pri vysielaní, ako vidno, „jež“ nie je nebezpečný, práve vtedy sa treba pokúsiť ho zajať... Predčasne sa usmievate, ešte som neskončil. Ako to však urobiť za krátkych dvadsaťpäť sekúnd, keď nepoznáme mechanizmus? Opäť sa odmlčal.

— Len nás už nenapínajte, — prosí ho Astachov položartom i polovážne. — Napätia tu máme beztak dost.

— Vydržte len, vydržte, — usmieva sa Šachov, — to je dobrá skúška našich nervov, lebo to, čo navrhnem, si bude vyžadovať veľkú chladnokrvnosť. A teraz by som chcel, aby ste si spomenuli, že svojho času som pracoval ako expert v oddelení vedeckotechnickej expertízy na vojenskej prokuratúre.

Všetci sa naňho dívajú s obdivom. A tučný Šachov, zničený od horúčavy, si zapína blúzu.

— Preto aj využijeme moje skúsenosti v tomto odbore a urobíme technickú expertízu „ježa“, — hovorí, akoby sa ani nejednalo o nebezpečnom experimente, ale o preskúmaní rukolapných dôkazov nejakého bežného zločinu. Plukovník Astachov sa začína hnevať, chce

vyčítať Šachovovi, že teraz nie je čas na žarty, a inžinier-plukovník sa chvíľu prehrabáva v kufri, potom slávnostne položí na stôl nevelký olovený kontajner valcového tvaru, kovový podstavec a niekoľko röntgenových kaziet.

— Viete, čo to je? — spytuje sa. — Gamagrafický prístroj. Zobral som ho v predpoklade, že niečo bude treba presvecovať. Kapitán Uralov samozrejme vie, čo je to za zariadenie, ostatným v krátkosti vysvetlím. Vlastne je to takmer to isté, čo aj röntgen, lenže oveľa jednoduchšie a pohodlnejšie. Nabíja sa rozličnými rádioaktívnymi izotopmi, podľa toho, aké predmety treba presvietiť.

— Čo tu je, kóbalt — 60? — spytuje sa Uralov.

— Nie, túlium — 170. Z doteraz známych rádioaktívnych izotopov s jemným gama-žiarením sa najlepšie hodí na presvecovanie tenších oceľových plechov, alumínia a umelých látok. „Jež“ je zrejme zložený z týchto materiálov. Snímky, urobené gamagrafickým prístrojom, majú dobrú kontrastnosť a umožňujú jasne rozlíšiť všetky detaily vnútorného zariadenia presvecovaného objektu.

— A aká expozícia je na to potrebná?

— Vložil som doň túlium najväčšej aktivity, — tvrdí Šachov. — V kazetách je tiež najcitlivejší film, takže veľkosť expozície bude nepatrná. Myslím, že za dvadsaťpäť sekúnd stačíme urobiť niekoľko snímok.

— Ja by som sa nespoliehal na dvadsaťpäť sekúnd. Malo by stačiť pätnásť, — radí plukovník Astachov.

— Múdro, — súhlasí Šachov. — Treba si precvičiť všetky potrebné úkony s gamagrafickým prístrojom na makete „ježa“. To nám umožní získať určitú zručnosť. Tak, čo Anatolij Sergejevič, schvaľujete môj nápad?

Skôr než by sa plukovník Astachov, ktorý je zodpovedný za celú operáciu, rozhodol s konečnou platnosťou na experiment, dlho rozmýšľal. Nakoniec, keďže niet iného východiska, súhlasí s plánom inžiniera-plukovníka.

Ale tu sa vynára nová prekážka: koho poveriť? Uralov je mladý a smelý, ale nikdy nepracoval s takým aparátom. Hoci je Šachov aj skúsený v podobných operáciách, má už svoje roky, je tučný a nemotorný... „Skúška“, ktorú sa chystá urobiť, veľa nedá, ba aj času zostáva primálo...

— Nad tým, komu to zveríte, si nelámete hlavu, Anatolij Sergejevič, — pokojne vraví inžinier-plukovník, akoby čítal Astachovove myšlienky. — Dajte to na starosť mne ako človeku, ktorý vie zaobchádzať s gamagrafickým prí-

strojom. Brucho mi v tom, nebude prekážať. Veď nebudeme musieť predvádzať umeleckú gymnastiku. Ruky zatiaľ ešte mám dosť pevné a zručné. Len mi dajte za pomocníka nadporučíka Džansajeva. Je šikovný. Uralov bude potom musieť urobiť najťažšie — zneškodniť „ježa“.

Možno proti tomu niečo namietnuť? A Astachov prikyvuje, že súhlasí.

Keď Šachov s Džansajevom odídu nacvičovať techniku presvecovania „ježa“, plukovník sa rozhodne poradiť so Zagorským, aké predstavenie urobiť na štartovacej ploche, aby upútal ešte väčšmi pozornosť „elektrónkového špióna“ a donútil ho vysielat' čo najčastejšie.

— Predvedieme mu poruchu, — navrhuje Zagorskij. — Zatvárame sa, že sme našli závady v riadiacom zariadení našej rakety. A pretože „jež“ dosť často fotografuje, čo sa u nás deje na štartovacej ploche, to zaznamená a odovzdá hneď pri prvom spojení svojim pánom. Náš neúspech ich istotne bude zaujímať a ešte viac to, ako budeme opravovať závadu na našej rakete. Treba predpokladať, že „jež“ dostane príkaz častejšie vysielat'.

— Nedbám, skúsme zahrať takúto scénu, — súhlasí Astachov. — Len nepreháňajte.

20

Možno, že už nezvyšuje ani tak veľa času na uskutočnenie riskantnej operácie, čo navrhol Šachov, avšak plukovníkovi Astachovovi sa zdá, že trvá celú večnosť. Konečne však inžinier-plukovník a nadporučík stoja pred ním živí a celí a on im mocne stíska ruky.

— No, hrdinovia, rozprávajte, ako sa vám to podarilo, — vraví radostne, potľapkáva po pleci nadporučíka Džansajeva.

— Verte mojim slovám, veľmi som sa o vás strachoval.

— Niet ani čo rozprávať, — akýmsi unaveným hlasom, neochotne vraví inžinier-plukovník a sústredene žmýka vreckovku. — Mali sme samozrejme trošku malú dušičku, viete si to predstaviť, veď sme nepracovali vo fotoateliéri. Ba ani „jež“ nie je slečna, ochotná sedieť pred aparátom, koľko len chcete, aby mala dobrú fotku... Nuž museli sme sa ponáhľať. Tuším nikdy sme tak prenikavo nepocítovali, čo je čas... keby sme sa boli zdržali pri ňom ešte sekundu, nemal by kto ani čo fotografovať.

Mával rukou a ťažkým krokom sa pobral preč. Podrobnosti sa podarilo dozvedieť len od nadporučíka Džansajeva.

— Zo začiatku šlo všetko dobre, — vzrušene rozhadzoval rukami Džansajev. — Inžinier-plukovník pozoroval vysielaciu a ja, zamaskovaný v plášti, doplazil som sa k „ježovi“ asi na poldruha metra a opatrne som vykopal okop. A len čo nám oznámili, že „jež“ začal vysielat', ihneď sme sa vrhli k nemu — každá sekunda nám bola drahá. Pretože sme mali vopred všetko nacvičené, pracovali sme dosť presne. Hoci sme ráтали s tým, že vysielanie potrvá približne dvadsaťpäť sekúnd, rozhodli sme sa urobiť dve gamagrafické snímky s rozličnou expozíciou. Pri precvičovaní sme na to potrebovali pätnásť sekúnd.

Džansajev si utiera dlaňou od vzrušenia mokré čelo.

— Nechcete trocha sódy, Achmet? — spytuje sa ho Uralov.

— Nie, ďakujem. Potom sa ešte viacej žiada piť. Radšej vydržím... No tak, prvú snímku sme urobili dosť rýchlo. Ja som držal podstavec s kontajnerom, inžinier-plukovník bol pri obrazovke. A keď bolo treba vymeniť kazetu, zrazu mu vypadli... Obe naraz. Pomyslel som si, nervy mu vypovedali... Chcel som ho chytiť pod ruky, aby som ho odtiahol od prekliateho „ježa“, ale on zrazu zdrapil kazety a začal ich ohmatávať. A beží už pätnásť sekunda... Ani neviem, ako urobil druhú snímku. Pamätám si len, ako povedal: „No, hotovo!“... a posotil ma do okopu. Dlho sme potom ležali bez síl. Inžinier-plukovník mal celkom bielu tvár. Isté som ani ja lepšie nevyzeral...

Džansajev predsa natiahol ruku k sifónu so sódou a hltavo vypil na dúšok plný pohár.

— Potom, keď sme sa trochu upokojili, — pokračuje, — inžinier-plukovník mi vysvetlil, čo sa s ním stalo: „Len-len, že som všetko nepokazil, Achmet. Nie preto, že mi vypadla kazeta — od vzrušenia som za nič na svete nemohol nájsť obe snímky. Potom som predsa len nahmatal potrebnú značku...“ Vidíte, čo sa nám prihodilo. Ja by som, pravda, na jeho mieste nerobil ďalšiu snímku, ale on sa zafal...

Že by to bol riskoval kvôli mne? dojata uvažuje Uralov o Šachovovi. Veď vie, že moja úloha zneškodniť „ježa“ závisí od týchto snímok. Čím viacej snímok, tým väčšia nádej na úspech. Možno aj na to, aby som zostal nažive...

Skúmať gamagrafie sa chystá celé „konzílium“, skladajúce sa z Astachova, Šachova, Uralova, Džansajeva, niekoľkých rád'otechnikov a veliteľa pyrotechnickej jednotky majora Va-

sina. „Ježovo vnútro“ na gamagrafiách vidno pomerne jasne. Aspoň horný rad mechanizmov je celkom zreteľný. Rádiotechnici hneď spoznali ortikon a jednotlivé články programového zariadenia.

— A toto budú zrejme kremíkové batérie, premieňajúce slnečnú energiu na elektrickú, — poznamenáva nadporučík Džansajev. — Dá sa predpokladať, že v ňom budú aj chemické zdroje energie.

— To však teraz nie je rozhodujúce, — takmer kričí inžinier-plukovník Šachov. — Najdôležitejšie je nájsť výbušné zariadenia. Vy ste tu zo svojho fachu nič nenašli, súdruh major? — spytuje sa Vasina.

— Zatiaľ nie, — rozpačito sa priznáva major. — Pravdepodobne výbušnina sa nedostala na fotografiu pri presvecovaní, alebo je skrytá niekde uprostred „ježa“...

— Je celkom možné, že tam vôbec nie je, — poznamenáva niekto.

— My však musíme vychádzať z toho horšieho a rátať s tým, že „jež“ je predsa len podmínovaný, — presvedčivo vyhlasuje Astachov.

— Ja si myslím to isté, — prikyvuje inžinier-plukovník. — Vychádzať budeme len z toho. Prípadne budeme hľadať ak aj nie výbušninu, tak mechanizmus, čo dáva signál na výbuch. To je dokonca dôležitejšie ako samotná výbušnina.

— A takýmto mechanizmom môže byť len fotorelé, — dodáva dovtedy mlčky kapitán Uralov. — Tu je jeho fotočlánok.

— Jeden? — uskŕňa sa Šachov. — Myslím, že nebude jeden. Na úplnú bezpečnosť potrebuje „jež“ široký rozhľad na všetky strany, povedal by som. Myslím si, že aj táto škrňa je fotočlánok.

— Dozaista, — súhlasí plukovník Astachov. — Ale tu niekde musí byť vypínač týchto fotočlánkov. Keby to tak nebolo, „jež“ by mohol roztrhať aj svojich pánov... Ale nevidím tu nijaké náznaky vypínača. Že by bol pod plášťom?

— Nemyslím, že vypínač bude pod plášťom, — krúti hlavou Šachov. — Mal by byť niekde na povrchu. Dokonca aj šípim, kde. „Jež“ je zrejme skonštruovaný tak, že má ťažisko posunuté na jednu stranu. Preto zakaždým, len čo zastane, táto stienka sa ocitne dolu a vytvára dno. Tam niekde, v nejakom záreze, aj treba hľadať vypínač. Logické?

— Logické, — súhlasí Astachov.

21

V ten istý deň „konzílium“ rieši aj otázku: kto bude rozmínovávať „ježa“. Uralovova kandidúra je takmer istá. Na pomoc mu navrhujú dať jedného z technických dôstojníkov, ale práve vtedy k plukovníkovi Astachovovi prišiel nadporučík Džansajev a takmer plačúcky prosí, aby ho menovali za Uralovovho pomocníka.

— Vy ste už pomáhali inžinierovi-plukovníkovi Šachovovi, — prísne poznamenáva plukovník. — Načo ešte raz riskovať?

— Preto aj prosím, že som už raz bol, — s podmanivým úsmevom vraví Džansajev. — Ja som už akoby ostrieľaný...

— No, čo na to poviete vy, súdruh kapitán? — obracia sa plukovník k Uralovovi.

Kapitán by bol veľmi rád, aby jeho pomocníkom bol práve Džansajev, ale je mu ľúto Achmeta — veď nevedno, ako sa to všetko môže skončiť...

— Tiež si myslím, súdruh plukovník, že by nemal znova riskovať.

— No tak vidíte, súdruh Džansajev...

A predsa sa Achmetovi podarilo prehovoriť oboch.

— Teda vôbec mi nedôverujete, súdruh kapitán? — dotknuto vraví. — Nebyť môjho Diabla, poznali by ste Achillovu päť „ježa“? To nie je od vás pekné, súdruh kapitán... Nespravodlivé...

— Čo s ním?! — vzdáva sa Uralov. — Budem ho musieť vziať. Poďme, kamarát.

Mocne objíma nadporučíka okolo pliec.

— No, teraz si choďte odpočinúť, — radí im Astachov. — Zajtra vás čaká ťažká šichta.

Ehli si spať o jedenástej v noci a dlho nemohli zaspáť. Asi o dvanástej Uralov opatrne vstáva z divána a ticho, aby nezбудil Astachova, vyšiel na malý dvor, za ktorým sa rozprestiera step. Dlhو stojí a pozerá na hviezdy. Tma a ticho vokol, len lúče reflektorov zavše pretnú terén, pomáhajú vojakom kapitána Chasanova pri plnení služby. Uralov vie, že ani radisti nespia. Sedia pri zariadeniach, čo zaznamenávajú impulzy, ktoré dostáva a odosiela „jež“. Možno, že je tam aj plukovník Šachov. Iste nemôže zaspáť ani plukovník Astachov...

Musia sa vrátiť, možno sa im predsa len podarí zaspáť.

Na svitaní Astachova a Uralova bezohľadne zobúdzá Šachov.

— Vstávajte! „Jež“ zmizol!

Plukovník a kapitán vyskočili takmer naraz. — Čo? ... Kedy? ... — zachrípnuto sa spytuje Astachov.

— Nevedno.

— Ako je to možné? — nechápe plukovník. — Veď bez signálu nemohol nič podniknúť. Čo ste azda signál prepásli?

— To je práve to, že neprepásli. Nijaký signál nedostal. Osobne som ho celú noc pozoroval spolu s inžinierom-kapitánom SerioGINOM a dvoma technikmi. Za celú noc sme nezaznamenali ani jeden impulz na krátkych, ani na veľmi krátkych vlnách.

— Ako je to potom možné? Čím sa to dá vysvetliť?

— Samého ma to zaujíma, — roztržito hodil rukami Šachov.

— A čo ak to mal naprogramované skôr? — náhle sa zamiešal do rozhovoru mlčanlivý Uralov.

— Akože naprogramované?

— Ráno, keď ho pozoroval Džansajev, videl, ako „jež“ za pomoci malého periskopu skúmal okolie, — vykladá svoju mienku Uralov. — Možno, že si vtedy vyhládol výhodnejšie miesto na pozorovanie štartovacej plochy. Po oznámení tejto skutočnosti svojim pánom v zahraničí alebo miestnemu korektorovi cez posledné vysielanie dostal úlohu prejsť v noci na iné miesto.

— A prečo v noci? Veď sa kotúľal vo dne.

— A na akú vzdialenosť? Len asi na päťšesť metrov. Ba aj to sa fakticky nekotúľal, ale lezol. Ale zrejme musel prekonať podstatne väčšiu vzdialenosť, a aby náhodou neupútal niečiu pozornosť, nariadili mu to urobiť v noci.

— Neveľmi presvedčivé, — krúti hlavou Šachov. — Skôr by som uveril, že sme niečím upozornili jeho pánov a oni ho prechodne vyradili z hry.

— Ale veď treba okamžite niečo podniknúť, — nie celkom presvedčivo vraví Astachov.

— A čo to má byť? — krčí plecami inžinier-plukovník. — Chodiť po poli a hľadať ho, aby sme tak ešte väčšmi znepokojili jeho usmerňovačov?

— Možno, že nadišla chvíľa likvidovať týchto usmerňovačov? — spytuje sa Uralov. — Veď ich zrejme už našli?

— O to ide, že nenašli, — vzdychá Astachov.

— Potom sa treba vyzbrojiť trpezlivosťou, — navrhuje Uralov, — a pokračovať v inscenácii štartu novej rakety. „Jež“ možno o tom vyšle nejaké informácie v priebehu dňa.

Teraz pri rádiogoniometroch majú službu takmer všetci spolupracovníci plukovníka Astachova. Len inžiniera-plukovníka sa podarilo poslať spať, ale aj on, len čo si odpočinul po prebdení noci asi tri hodiny, vracia sa do štábneho auta s rádiogoniometrickým zariadením.

Keď videl zamračeného Astachova, začal sa ospravedlňovať.

— Aj tak som takmer nespál, len nervy som si bičoval...

Čas pokročil za poľudnie, a „jež“ stále mlčí, hoci teraz na štartovacej ploche je rušnejšie ako včera. Podplukovník Zagorskij majstrovsky zahral zhon okolo rakety v súvislosti so „závadami“ v riadiacom zariadení.

— Celkom ako v divadle! — smeje sa inžinier-plukovník Šachov.

— Aj tak to nepomáha, „jež“ mlčí po celý deň.

A večer k Astachovovi prišiel pracovník štátnej bezpečnosti podplukovník Bekbulatov.

— Máte niečo nové? — netrpezlivo sa pýta Astachov.

— Uhádli ste, súdruh plukovník! Podarilo sa odhaliť osobu, čo podľa všetkého riadila kybernetické zariadenie, zhodené na Zagorského strelnicu.

— A kde?

Bekbulatov vyťahuje topografickú mapu a rozprestiera ju na stole pred Astachovom.

— Pozrite, tu, súdruh plukovník, — ukazuje prstom na zelený štvorček.

— Teda približne tam, kde sme predpokladali...

— Hej, na súradnici šesťdesiatdva sedemdesiatštyri v nadmorskej výške s bodom šesťstôpätnásť celé, sedem...

— Čo je tam, lesík?

— Hájik.

— A ako ste ho tam našli?

— Zachytili sme ho na krátkych vlnách. Vysielal šifrovanú poldruhamínútovú správu. Rozšifrovať sa nám ju doteraz nepodarilo.

— Ešte stále je tam?

— Hej, tam, ale už viacej nevysiela.

— Čo si o tom myslíte, súdruh kapitán? — obracia sa Astachov k Uralovovi.

— Nazdávam sa, súdruh plukovník, že usmerňovač by už dávno opustil svoje miesto, keby „jež“ bol mimo strelnice. Treba zrejme trpezlivo čakať. Nepochybujem o tom, že skôr alebo neskôr sa „jež“ prihlási.

V noci sa skutočne podarilo zachytiť jeho vysielanie. Tentoraz trvalo celú minútu.

— Vynahradil si to za celý deň, — smeje sa Šachov.

— Dajte na moje slovo, — presvedčivo vyhlasuje podplukovník Zagorskij, — zajtra mu „uložia“, aby ich informoval aj vo dne.

— Prečo tak myslíte? — diví sa Šachov.

— No preto, že naša raketa je opäť na štartovacej rampe. To znamená, že ráno by sme ju mali vystreliť. Myslím, že jeho páni budú chcieť o tom vedieť nie až v noci, ale čo možno najskôr: Veď vedia, že prvý štart sa „nepodaril“.

— Hej, myslím, že skutočne ich to bude zaujímať, — súhlasí Astachov. — To znamená, že by sme mali byť pripravení hneď od rána. „Ježa“ už našli?

— Našli, súdruh plukovník! — prikyvuje Džansajev. — Teraz príliezol bližšie k štartovacej ploche. Usalašil sa na kopčeku medzi harmančekmi. Na svitaní si postavíme pri ňom dobre zamaskovaný okop, vhodný na pozorovanie.

— Nie jeden, ale dva také okopy, — rozkazuje Astachov. — Jeden bude na pozorovanie a druhý bližšie k ježovi na úkryt, v prípade, že by explodoval.

— Rozkaz, súdruh plukovník! Všetko vykonáme!

22

Teraz kapitán Uralov s nadporučikom Džansajevom sa znova ostražito započúvali do šumov elektrických výbojov v slúchadlách. Navonok je Uralov veľmi pokojný, ale myšlienky mu len tak víria hlavou. Bolo by treba ešte napísať matke list, ktovie, čo sa... Všetko je hmlisté. „Jež“ asi nebude mať vypínač fotočlánkov. Na čo by mu bol? Veď ho riadia na diaľku a vyberať ho zo strelnice a vypínať ho zrejme nik nemá záujem. Podľa všetkého, vyhodí ho do vzduchu zvláštnym impulzom, keď si svoje odslúži.

Uralova z nepokojných myšlienok vytrhol Džansajev

— A predsa len, súdruh kapitán, ako sem toto „ježa“ dostali?

— No, to nebola, podľa mňa, ťažká vec.

— No a predsa?

— Cez štátnu hranicu ho právdepodobne previezli v súčiastkach, celkom rozobraného. Každá súčiastka určite vyzerala tak, že sa nedala vytušiť jej funkcia. Všetky súčiastky mohli sem priviesť nejakí zahraniční „turisti“. Je celkom možné, že „jež“ priputoval do Sovietskeho

zväzu s diplomatickou poštou niektorého veľvyslancu.

— A potom ho iste niektorý z týchto diplomatov pohodil pri križovatke ciest pri juhozápadnom úseku našej strelnice, — dodáva zamračene Džansajev. — Teraz už o tom takmer nepochybujem, že to tak bolo. Približne asi pred mesiacom tam moji spojári nafahovali spoj a všimli si, že tam nejaké auto dlho čosi opravovalo. Ja som, pravda, vtedy myslel, že to bola náhoda, ale hlásil som to predsa, kam treba.

— O tom, že o vašu strelnicu má záujem zahraničná rozviedka, dávno vieme, — prikyvuje Uralov. — Okrem mňa a plukovníka Astachova sa zaoberajú s tým aj ďalší. Asi pred polrokom vo vašom okrese zadržali akúsi podozrivú osobu. Ale vtedy nemohli ani snívať o tom, aby mohli preniknúť tak blízko k štartovacím zariadeniam strelnice. A teraz im „jež“ poskytol takúto možnosť. Iste ho vtedy zhodili na spomínanej križovatke. A potom ho poslali bližšie k štartovacej ploche, usmerňujúc ho špeciálnymi impulzami.

— Takého „ježa“ by bolo treba poslať na Mesiac alebo na niektorú inú planétu, — vraví zamyslený Džansajev. — Koľko zaujímavých údajov by vyslal na Zem! Veď pripravujeme špeciálnu topánku, ktorá bude chodiť po mesačnom povrchu a vysilať signály na Zem.

Potom dôstojníci na chvíľu stíchli, Uralov je dnes veľmi zamyslený, ale ani Džansajev nemá chuť do reči. Do hlavy sa im natiskajú dotieravé myšlienky: A čo keď nás usmerňovač predsa len zbadal?... Ale či mohol vedieť, že poznáme Achillovu päť „ježa“? Vtedy by preňho nebolo nič ľahšie, ako prerušiť vysielanie hneď v prvej sekunde a ponechať všetko ostatné na fotočlánky. Zapnú sa, len čo dostanú dostatočné množstvo energie, aby uviedli do činnosti fotorelé, napojené na zapaľovač elektrónkového špióna.

Džansajeva až striaslo od takých myšlienok...

Konečne však v rádiotelefonných slúchadlách zaznel dohovorený signál. Kapitán a nadporučík bleskove vyskočili z okopu a zohnutí akoby pod paľbou protivníka rýchlym skokom prebehli vzdialenosť, ktorá ich delila od „ježa“. A hneď pred ním zaľahli do trávy. Na nejaký zlomok sekundy kľč skoval Uralovovo svalstvo, ale ihneď sa ovládol a natiahol ruku k „ježovi“ s takým pocitom, akoby ju kládol do lovej papule.

Avšak nič sa nedeje. Ruka zacítila len tvrdý drsný povrch. „Jež“ nie je väčší ako futbalová lopta. Dôstojníci sa vopred dohodli, že sa ho

kapitán pokúsi obrátiť a zatiaľ si ho nadporučík obzrie zo všetkých strán. Uralov ho teraz ľahko obrátil nabok a Džansajev si obzerá jeho dolnú časť.

Ničím sa nelíši od hornej. Nevidno na nej nijaké zárezy ani gombíky, ani najmenšiu stopu po nejakom kovaní, zárezoch alebo nitoch. Všetko je jednoliate. Jediná súčiastka, čo trčí nad „ježovým“ telom, je dômyselná anténa.

Hoci stratil veľmi málo času na celú túto prehliadku, predsa čas sa nezastavil. Dôstojníkom zostalo už len desať sekúnd. Vtedy, bez Uralovovho dovoľenia, vytrhol Džansajev z vrecka štipacie kliešte a prudkým pohybom odstrihol tenký driek antény pri samom koreni. Kapitán mu chce zabrániť, ale anténa je už v rukách nadporučíka, a zvýšili mu iba tri sekundy...

Uralov, rozhnevaný Džansajevovou svojvôľou, mu naznačil, aby ihneď odišiel. Okamžite odskočili k druhému, bližšiemu okopu. Chvíľu ležia mlčky, so zatajeným dychom a uvedomujú si, čo sa stalo...

— Nehnevajte sa na mňa, súdruh kapitán, — ticho povie nakoniec nadporučík. — Čo som mohol robiť?... Utekať s prázdnyimi rukami?

Uralov mu neodpovedá.

— Zato teraz nemajú nad ním nijakú moc, — presvedčivo vyhlasuje Džansajev.

A kapitán ani nechápe, o čom to vraví. Kto nad kým nemá moc? Istotne vraví o „ježovi“... A veď naozaj, spojenie s ním teraz nefunguje. Viac nikam nepošle informácie a nikto mu nič nerozkáže. Veď to je celkom nová situácia a treba v pokoji považovať.

— Vy sa teda nazdávate, že teraz sa nedá riadiť?

— Teraz je bez spojenia, súdruh kapitán! — vykrikoval Džansajev. — Teraz máme aspoň záruku — okrem nás ho teraz nik nevyhodí do vzduchu.

— Ale veď ani my sa teraz nebudeme môcť k nemu priblížiť, pretože nebudeme vedieť, kedy začne vysilať...

A Džansajev až celý žiarí, hoci aj sám si len teraz celkom uvedomil pravý význam svojho činu.

— Naopak, súdruh kapitán, práve teraz môžeme k nemu podísť takmer bez rizika. Ak nás aj zbadá, nemôže to nikomu oznámiť!

— Jasné, koťuha! — radostne vykrikoval Uralov. — Ďakujem ti, Achmet! Nejako som si to vtedy neuvedomil. Nože, poďme teraz bližšie k nemu...

— Avšak nie priveľmi! — varoval ho Džansajev. — Veď fotorelé mu zostalo...

— Jasné, Achmet, — smeje sa kapitán. — Len na pol metra.

— Radšej na meter.

— Dobre, nedbám, hoci som presvedčený, že jeho fotočlánky sa zapnú len asi z polmetra. Nemalo by význam ničieť taký zložitý mechanizmus pri väčšej vzdialenosti. Tým skôr, že jeho konštruktéri zrejme majú v úmysle zničiť týmto výbuchom nielen prístroj, ale aj toho, kto ho našiel.

Opäť ležia pri „ježovi“ a pokojne si ho prezerajú. Teraz už v ňom nevidia zákerný zázrak, čo je prichystaný zabíjač. Obyčajná, trochu pripučená zelená guľa s bielymi bodkami ako harmančeky. Iste sa ešte môže brániť a páchať škodu, dokonca môže aj niekoho zabiť, keby k nemu podišiel celkom blízko. Ale to už nie je aktívna obrana. Teraz by to bol len prejav zúfalstva...

— Mali by sme niečo oznámiť plukovníkovi Astachovovi, — spomenul si zrazu na veliteľa nadporučík Džansajev a spýtavo pozrel na kapitána.

— Určite mu treba všetko hlásiť, — spamätal sa Uralov.

Vstal a takmer beží k vysielateľke. A rádiotelegrafista z veliteľského stanovišta je už zachrípnutý od vykrikovania vyzývacieho signálu.

— Konečne! — vydýchol si s úľavou. — Žijete, súdruh kapitán? A nadporučík tiež? A my sme sa o vás... Odovzdávam mikrofón súdruhovi plukovníkovi.

— Súdruh Uralov?! — počuje kapitán Astachovov hlas. — No, čo je? S ďalekohľadom sme videli, že ste držali v rukách „ježa“... Čo? Zneškodnili ste ho? No dobre, nehovorte mi nič, hneď k vám prídem. Blahoželám vám, chlapi!

Astachov so Šachovom prišli o desať minút. Zoskočili z auta, plukovník mlčky objal najprv Uralova, potom Džansajeva.

— No, vravte, ako sa vám podarilo skrotiť tento zákerný prístroj? — ukazuje na „ježa“.

— Veľmi jednoducho. Odcvikli sme mu anténu a teraz sa už nedá riadiť.

— Ani neexploduje?

— To nemáme zaručené. Neopatrným pohybom môžeme samozrejme spôsobiť výbuch. Teraz v tichosti porozmýšľajme, ako aj toto odvrátiť. A možno nebude treba ani nič podniknúť. Možno, že potichučky dokoná prirodzenou smrťou — od vysilenia.

Plukovník to nechápe, ale nenáhlí kapitána, čaká, kým mu to sám všetko vysvetlí.

— To je nápad! — vykrikoval zrazu inžinier-plukovník Šachov. — Treba ho len donútiť, aby stále pracoval.

— To už zaňho urobili jeho páni, — smeje sa šťastný Uralov. — Chceli dostať čo najviac údajov o skúškach našej „novej“ rakety, preto jasne prepli „ježa“ na maximálnu výkonnosť, čo už nebudú môcť zmeniť. Teraz už neprijme ani jeden z ich povelov. My sa zase vynasnažíme, aby viacej nemal možnosť nabíjať batérie slnečnou energiou a pracoval do úplného vysilenia, dostával a odosielať informácie, ktoré sa už k nikomu viacej nedostanú.

— A na jeho periskop ste nezabudli? — pripomína Šachov.

— Periskop teraz nehrá nijakú úlohu, pretože bez rozkazu sa nemôže ani vystrčiť. Bez antény už neprijme nijaký signál, môžu ho urgovať donekonečna.

— A ten periskop nenahrádza anténu v prípade, že prestane pracovať?

— Nemyslím, — krúti hlavou Uralov. — Je na to priveľmi zložitá. Ba aj sám periskop má celkom inú funkciu.

* * *

O niekoľko dní plukovník Astachov hlási generálovi:

— Dohodol som to už s Ministerstvom zahraničných vecí, súdruh generál. Zajtra usporiadajú tlačovú konferenciu, na ktorú pozvali všetkých akreditovaných zahraničných novinárov.

— A exponáty ste už pripravili?

— Hej, súdruh generál. „Ježa“ sme rozobrali na jednotlivé časti, na každej z nich je vyrazené „Made in...“ Veď boli celkom presvedčení, že ich „elektrónkový Powers“ spácha samovraždu skôr, ako sa nám dostane do rúk, a skryje tajomstvo svojho pôvodu. S jeho „anatómiou“ oboznámi účastníkov kapitán Uralov.

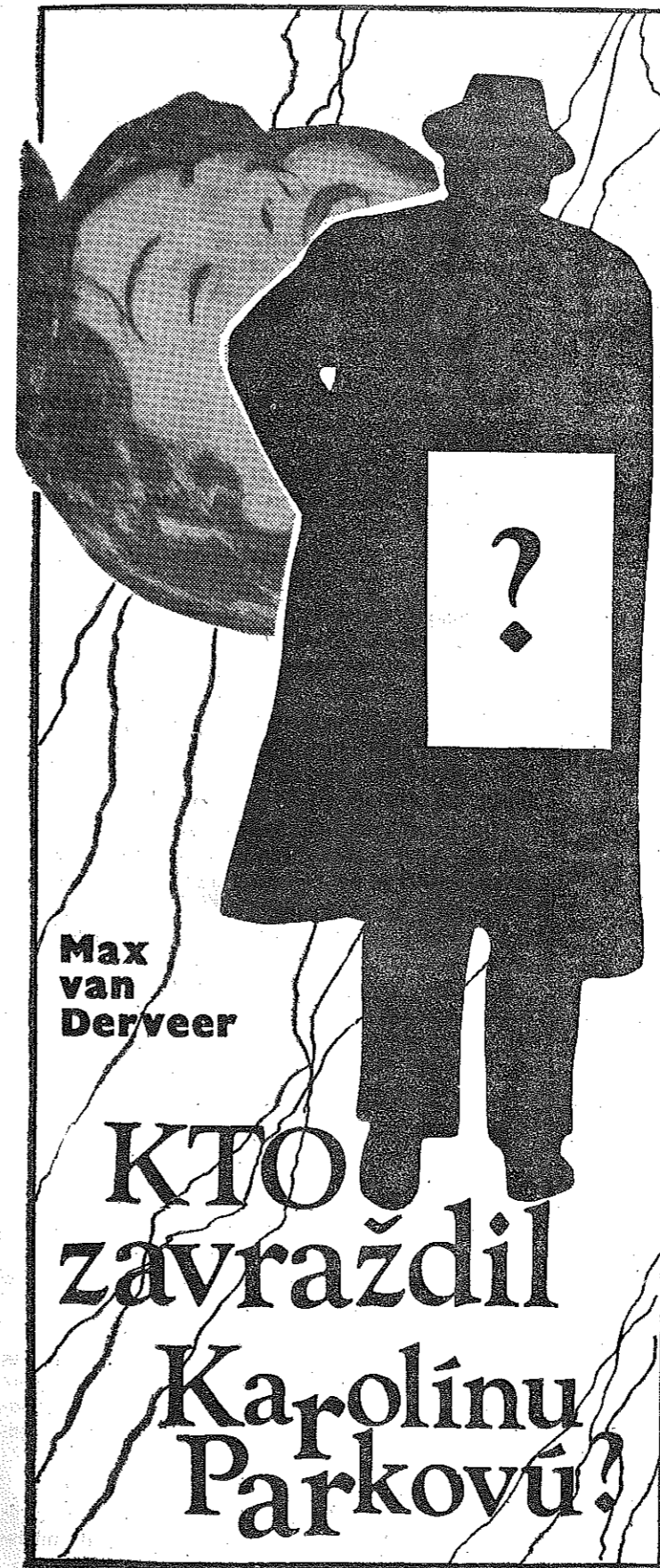
— Zavolajte mi kapitána, — prikazuje generál.

A takmer to isté, čo pred mnohými rokmi na fronte povedal Astachovovi veliteľ jednej z našich armád, vraví teraz kapitánovi Uralovovi jeden z generálov Výboru štátnej bezpečnosti:

— Taký ste vy teda, Uralov! ... No, ďakujem vám, súdruh kapitán!

Z ruského originálu Nikolaj Toman: Made in... uverejneného v zbierke Imenem zakona, Moskva (Molodaja gvardija) 1982, preložil Martin Ušiak.

(26)

Priemyselník Paul Park sedel zadumane pri kachliach svojej osamelej poľovníckej chaty v Montane. Myslel na svoju ženu Karolínu, na jej nepodstatnú žiarlivosť a želanie dať sa s ním rozviesť pre ich spoločnú známú Evu Perlmanovú, ktorá neprávom pokladala za jeho milenkku.

Park si vzdychol. Už nemal síl vzpierať sa jej ustavičnému nástojeňiu na rozvode. Pravda, meno Evy Perlmanovej, ktorá bola úplne nevinná, nesmie padnúť pred rozvodovým sudcom a Karolína nesmie očakávať neviem aké vysoké výživné.

Zrazu začul zvuk motora. Prišiel k oknu a videl, ako pred zasneženým vchodom zastal Karolínin modrý športový voz. Hneď nato vystúpila: štyridsaťročná žena, vysoká, tmavovlasá, s vystupujúcimi lícnymi kosťami a takmer mužskými pohybmi. Kedysi ju mal rád, no bolo to dávno.

Zostal stáť pri okne, keď vošla do chaty. Bez slova vkročila do spálne. Díval sa na ňu, ako otvára skrine. Potom nazrela do kúpeľne.

— Som sám, — povedal Park.

— Myslela som si, že tu nájdem Evu Perlmanovú, — odvetila chladne Karolína.

— Za celých sedem rokov nášho manželstva nebolo nič medzi mnou a Evou Perlmanovou, — povedal Park.

— Na pondelok som sa dohovorila s advokátom, — odvetila Karolína. — Požiadam o rozvod pre neveru a uvediem Evu Perlmanovú.

— Niel

Karolína sa naňho spýtavo pozrela. — Chceš ju chrániť, drahý? Dobre teda, môžeme sa dohodnúť. Pred dvoma týždňami som požadovala od teba ako výživné tisíc dolárov týždenne. Teraz žiadam dvetisíc dolárov a prepis našej vily v meste na moje meno. Za tú cenu som ochotná vynačať Evu Perlmanovú z hry!

Karolína zdvihla hlavu. Jej tvár nadobudla iný výraz. Spozornela: — Čo sa to deje vonku?

Park prišiel k dverám chaty a otvoril ich. Pred nimi stáli chlapčiská, bolo ich päť, s pivovými fľaškami v ruke.

— Čo je? — spýtal sa Park udivene.

Najvyšší z partie ho udrel päsťou rovno do žalúdka. Od bolesti sa zložil ako vreckový nožík. Odniekiaľ počul Karolínin zdesený hlas: — Practe

(27)

sa von! Toto je súkromná chata! — Vysoký tmavovlasý chlapík sa uškrnul, schmatol ju za vlasy a zvrátil jej hlavu dozadu.

Park chcel protestovať, no jeden z tých darebákov mu takú vrazil pod bradu, že sa zvalil na zem. Potom ešte dostal niekoľko kopancov do rebier. Pocítil pekelnú bolesť. Nehybné ležal. Bol ešte pri vedomí, no oči neotvoril, aby nedostal nové údery.

Karolína lietala od jedného k druhému. Bozkávali ju, zo šiat jej ostali len zdrapy. Potom ju odvliekol jeden z chlapíkov, ktorého ostatní volali Hank. do spálne. Park sa skriveno zdvihol zo zeme, aby pomohol žene, no dostal silný úder pästou a úplne stratil vedomie.

Len pomaly prichádzal k sebe. Okolo neho panovalo akési zvláštne, cudzie ticho.

S námahou sa postavil na nohy, dotackal sa k spálni a vrazil do dverí.

Karolína ležala na dvojitej posteli so skríženými nohami a roztrhanými rukami. Parkovi búchalo srdce až kdesi v hrdle, keď sa nad ňu sklonil. Potom si všimol, že sa jej nozdry slabo pohybujú. Dýcha — žije!

— Karolína!

— Neodpovedala.

Park si všimol slabý tlkot jej srdca. Keby bola mŕtva... Pocítil hrôzu pri tej myšlienke. No keby jej už srdce nebilo, nebolo by ani škandálu okolo Evy Perlmanovej a neho a spadlo by mu z pliec bremeno obrovského výživného, ktoré Karolína od neho žiadala...

Obrátil sa a šiel k toaletnému stolíku. Ležal tam dlhý, ostrý pilník. Vzal ho do pravice a vrazil Karolíne do hrude — presne tam, kde jej sotva badať bolo srdce...

Šerif sa volal Ben Harker. Bol to širokoplec, asi šesťdesiatročný muž so šedivými vlasmi a vetrom ošľahanou tvárou. Premeral si Parka vo svojej kancelárii v Springtowne a potom sa ho spýtal: — Prišli ste do chaty sám, až potom sa zjavila vaša žena?

— Chceli sme sa dať rozvieť. Zistili sme, že naše manželstvo je už len formálne, a mali sme v úmysle priateľsky sa rozísť. No zrazu prepadli moju chatu tie zvery...

— Mladí chlapci, aké zvery, Mr. Park! Poznám ich: Georgie York, Hank, Red, Lipsy a Zip. Už veľa ráz som mal s nimi opletačky, no ešte ani raz neurobili čosi také vážne... Ste majetný, Mr. Park?

— Mám nejaký majetok.

— Hľadali sme stopy krvi v spálni vašej chaty. A v policajnom laboratóriu prehliadli ten pilník. Nijaké odtlačky prstov! Páchateľ ich musel zotrieť. Naproti tomu na jednej prázdnej pivovej fľaške v spálni sme našli viacero odtlačkov prstov Patria Georgiemu Yorkovi, ale Georgie sa zaklína, že vaša žena ešte žila, keď odchádzal zo spálne. A Red a Zip tvrdili, že boli v spálni po Georgiem a že ešte aj vtedy vaša žena žila a

— Šerif. — povedal Park vážne. — je predsa jasné, že tie beštie sa navzájom kryjú.

Ben Harker chvíľu mlčal. Potom povedal: — Bol by som rád, keby ste sa ešte niekoľko dní zdržali tu v meste.

Paul Park sa nastahoval do hotela a v nasledujúcich dňoch cítil, že ho sledujú. Potom našiel na sedadle vo svojom aute bielu obálku. Nebola na nej nijaká adresa. V obálke bol hárok papiera. Anonymný vydierač žiadal od neho v liste písanom na stroji 100 000 dolárov v hotovosti: „Stál som blízko chaty a cez okno som videl vraždu istej ženy.“

Krátko nato sedel Park naproti šerifovi Benovi Harkerovi. Povedal: — Šerif, ja som nezabil svoju ženu! Preto som prišiel s týmto vydieračským listom hneď za vami.

Harker chvíľu váhal: — Bude dobré, keď zaplatíte požadovanú sumu. Zaobstarajte 100 000 dolárov a ja uložím kufor s peniazmi, ako sa v liste žiada, napozajtre v noci pri Nest Rock, na severnej strane jazera Monty. Pptom chytím muža, ktorý bude chcieť s kufrom zdúchnuť.

Park zavrtel hlavou: — Nechcem riskovať toľko peňazí!

— Dáme do kufru noviny! — odvetil Harker. Ráno po noci strávenej čakáním na vydierača prišiel šerif do hotela za Parkom s bledou, unavenou tvárou: — Nič... Ten chlapík sa neukázal!

Na druhý deň našiel Park v aute nový list od vydierača. Pisateľ ho varoval upovedomiť o tom šerifa a žiadal ho, aby kufor so 100 000 dolármi priniesol pozajtra na to isté miesto...

Kým Park čítal list, roztreslo sa zrazu bočné sklo na aute a tesne vedľa hlavy mu zasvištala guľka. Strhol sa od laku a vedel: tentoraz zaplatí.

Na druhý deň si zaobstaral 100 000 dolárov a o deň neskôr v noci ich zaniesol do Nest Rock. Ráno sa tam prišiel pozrieť. Kufor bol preč!

Pohrúžený do myšlienok vracal sa späť do Springtownu. A zrazu mu svitlo! Pevne stisol volant, skrútol ho a ubáňal k Benovi Harkerovi. Prudko otvoril. Šerif bol sám.

— Vy zlodej! — zareval Park.

Harker si pokojne potiahol z cigarety: — Presne o mesiac odchádzam do výslužby. — povedal. — Vy, Mr. Park, zarobíte za mesiac viac, než som zarobil ja ako šerif za tridsaťpäť rokov.

— Vedel som, že ste to vy! Ako by mi ináč bol dal vydierač čas — po druhý raz — zadovážiť požadovanú sumu v hotovosti, keby nebol vedel, že v kufrí je len novinový papier?

Harker si pôžitkársky potiahol z cigarety: — Park, zaplatili ste 100 000 dolárov, a to vás usvedčí pred každým súdom na svete! Prečo by sme si tú vec nezjednodušili? Ktoš zabil vašu ženu potom, čo chlapci vypadli z chaty, a vy ste boli v bezvedomí.

— A vy si naozaj myslíte, že ste vyhrali?

— Áno. — povedal Ben Harker a tvár mu stvrdla. — Veď keby som nevyhral, museli by ste odvisnúť — pre vraždu...

— Ušetríte nám veľa času, ak sa priznáte, Mr. Clark, — povedal jeden z dvoch úradníkov komisie pre vraždy v Los Angeles. — Jasně, — dodal jeho kolega. — Urobíte si tým len sám sebe dobre. Skôr či neskôr sa predsa všetko aj tak dozvieme. Mr. Spencer Clark plešivý, asi päťdesiatročný muž, pokrútil hlavou s priateľským úsmevom: — Lutujem, páni, ale naozaj neviem, k čomu sa mám priznať.

Obaja kriminálni úradníci očerveneli od zlosti. Clark si skrížil ruky na prsiach a pokračoval: — Nie som strážcom svojho zamestnávateľa, len jeho zamestnanec, väzení páni! Doteraz som vám ochotne vychádzal v ústrety, no pomaly strácam trepezivosť! Držite ma tu od večera večera, sedím na nepohodlnej stoličke a stále znova odpovedám na tie isté otázky. Už ma bolí chrbát, hlava sa mi ide prasknúť a rozhodne chcem už konečne hovoriť so svojim právnym zástupcom.

— Dobre, Mr. Clark, — povedal rezignovane druhý kriminálny úradník. — Zavoláme komisára a uvidíme, čo na to povie.

Obaja kriminalisti opustili miestnosť, a Mr. Clark

si spokojne vystrel unavené údy. Zavrel oči a usmial sa.

O štvrtú hodinu sa vrátili aj s komisárom Homerom a ešte jedným mužom, ktorého Spencer Clark nepoznal.

— Toto je Mr. Miller zo štátneho zastupiteľstva, — povedal komisár Homer. — Ak proti tomu nič nemáte, osobne si od vás vypočuje celú príhodu.

— A čo je s mojím právnym zástupcom? — spýtal sa Clark.

Komisár Homer sa usmial, no jeho oči zostali chladné. — Sľubujem vám, že budete s ním môcť hovoriť, len čo skončíme. — Odkašlal si a potom pokračoval: — Voláte sa Spencer Clark, ste slobodný, máte štyridsaťosem rokov a už tridsaťdva rokov pracujete ako hlavný manažér v továrni „Madison“ na mäsové výrobky... Vráťme sa teda k tomu osudnému štvrtkovému odpoledniu. Kde ste vtedy boli?

— Pracoval som ako zvyčajne vo svojej kancelárii. Mr. Madison, môj šéf, celý deň diskutoval s dvoma odborníkmi, ktorí mali prehliadnúť prevádzku, aby odstránili chyby a zbytočné výdaje.

Komisár Homer si založil ruky za hlavu. — Tón vášho hlasu mi prezrádza, že ste ten postup neschvaľovali.

— Ja som nemal právo nič schvaľovať alebo neschvaľovať, — odvetil rozvážne. — Súkromne som to pokladal za zbytočné vyhodenie peňazí! Hlavným dôvodom, prečo nám obchody nešli tak dobre ako prv, bolo, že veľké konkurenčné podniky vedeli predávať lacnejšie než my.

— O kolkej odišli tí dvaja odborníci? — spýtal sa Mr. Miller zo štátneho zastupiteľstva.

— Asi o tretej.

— A čo bolo potom?

— Mr. Madison ma zavolať do svojej kancelárie.

— Čo chcel?

— Zavolať ma... aby mi dal výpoveď, — odvetil Clark zastretým hlasom. — Predstavte si: po tridsiatich dvoch rokoch!

— Ako ste na to reagovali? — chcel vedieť komisár Homer. Jeho oči hľadeli veľmi pozorne.

— Prirodzene, rozčúľil som sa, — odvetil Clark, — a hádali sme sa. Trvalo to asi dve hodiny.

— Kedy odišli ostatní zamestnanci?

— O štvrti.

— Boli ste teda s Mr. Madisonom hodinu celkom sám...

— Áno. Ale nakoniec sme sa obaja trochu upokojili a boli sme schopní rozprávať sa rozumnejšie. Madison mi potom oznámil, že ho to mrzí a že, samozrejme, môžem uňho ostať, dokedy budem chcieť. — Rozumiem, — podotkol Miller. — A čo bolo potom?

— Mr. Madison mi povedal, že je vyčerpaný a že si chce niekoľko dní oddýchnuť. Prikázal mi, aby som ostatným oznámil, že si vzal dovolenku, ak by na druhý deň neprišiel.

— Vrátnik potvrdil, že ste vyšli z budovy o piatej. Madisona nevidel odchádzať. Ako si to vysvetlíte?

— Nijako. To je totiž nie moja vec, ale vaša.

— Myslíte, že Mr. Madison opustil budovu so 62 000 dolármi, z ktorých mal na druhý deň vyplácať svojich zamestnancov?

— Nevie. Dozvedel som sa to až ráno, keď som prišiel do svojej kancelárie.

Mr. Miller zo štátneho zastupiteľstva sa zlomyseľne usmial:

— Hádám si len nemyslíte, Clark, že vám túto rozpravku uveríme! Mr. Madison sa predsa nemožno vypariť! Obrátili sme celý podnik hore nohami, párali sme na železnici, kontrolovali sme všetky autobusy... Okrem toho Madison nechal svoje auto na parkovisku a nové si nekúpil. Od štvrtky vo štvrtok popoludní ho nik nevidel. No tak, Mr. Clark — nechcete nám predsa len radšej povedať, kde je?

— Neviam, — odvetil Clark unavene.

— Vy ste zabili Madisona! Zabili ste ho v návale hnevu. Jeho mŕtvolu ste odniesli do svojho auta a niekde zahrabali.

— Neurobil som to, — odvetil Clark, — a môžem to aj dokázať.

— Ako?

— Viete predsa, že bývam v hoteli, ktorý je vzdialený od továrne asi desať minút. O štvrt na sedem som prišiel k benzínovému čerpadlu, ktoré sa nachádza presne naproti hotelu, kde bývam, a dal som si prezrieť auto. Potom som šiel rovno do hotela. V jedálni som sa navečeral. Bolo presne pol siedmej. Viem to, lebo Millie, čašníčka, sa ma spýtala, kde som bol tak dlho. Iste si na to ešte pamätá.

— A čo to dokazuje? — spýtal sa komisár Homer rozčúlene.

— Nechajte ma dopovedať, prosím vás... Prišiel som si po auto až na druhý deň o trištvrt na osem. Potom som išiel opäť rovno do továrne. Kedy a kde som mohol v tom čase skryť Madisonovu mŕtvolu? Moji spolupracovníci môžu potvrdiť, že som celý deň neopustil továrňu. A večer o šiestej ste ma zatkli.

Komisár Homer si zúrivo zapálil cigaretu. Miller zo štátneho zastupiteľstva si zamyslene súchal bradu. Bolo trištvrt na päť.

— Páni, — povedal Spencer Clark spokojne, — podľa zákona smiete držať občana vo väzbe len

dvadsaťštyri hodín. To značí, že do šiestej ma musíte buď prepustiť, alebo zatvoriť ako vraha.

Miller zo štátneho zastupiteľstva vzdychol: — Môžete ísť, — povedal.

— Som rád, že to počujem, — odvetil Clark s úsmevom. — Teplá sprcha mi urobí dobre.

Keď Clark odišiel, povedal komisár Homer bezmocne: — Mám pocit, že sme práve prepustili vraha...

Spencer Clark zaparkoval svoj voz naproti hlavnej vchodu továrne „Madison“. Všimol si, ako policajné auto odviezlo vrátnika na výsluch. O štvrt hodinu vystúpil z auta a šiel k opustenej bráne, ktorú otvoril vlastným kľúčom.

Prešiel cez veľké parkovisko do budovy a cez chodbu s kanceliármi vošiel do výroby. Tam začal svetlo.

Pokoje pristúpil k obrovskej chladničke a otvoril ju. Potom vybral z jednej poličky dve konzervy, na ktorých bol nápis „Madisonove jemné frankfurtské párky“. V obidvoch boli peniaze: 62 000 dolárov...

Primeraná výslužka za tridsaťdva rokov vernej služby, pomyslel si Spencer Clark. Vložil obidve konzervy do aktovky a zavrel chladničku.

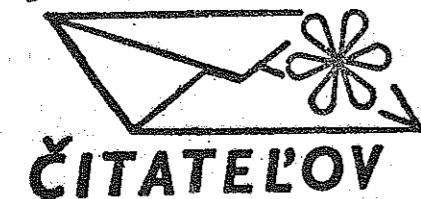
Na spätočnej ceste prechádzal popri strojoch, ktoré roky dobre poznal. Pociťoval trochu ľútosť, že to všetko vidí naposledy.

Kráčal popri strojoch, kde sa mäso korenilo, popri obrovských nožoch, kde sa automaticky rezalo na veľké pláсты a popri mlynch, spracúvajúcich ho na akýsi krém, až k stroju, do ktorého krém vchádzal, a z ktorého vychádzali hotové „frankfurtské párky“.

Tam sa Spencer Clark na chvíľu zastavil. Pozrel dolu na plnoautomaticky plnené ligoťové konzervy, na ktorých bol štvrtkový dátum — dátum dňa, keď zavraždil svojho šéfa, — prešiel po nich rukou a povedal slávnostne:

„Majte sa dobre, Mr. Madison...“

TRIBÚNA

SPRÁVNE ODPOVEDE A VÝHERCOVIA

Správne odpovede na náš pravidelný kvíz UHADNĚTE? na druhej strane obálky DR sú:

DR č. 212: v hrdinskom Leningrade padlo asi milión sovietskych vojakov a civilných občanov; DR č. 213: spoločný projekt sovietskych a amerických kozmonautov sa volá Sojuz-Apollo; DR č. 214: New York sa stal

sídlom Generálneho výboru I. internacionály roku 1872; DR č. 215: Jánošíka popravili roku 1713; DR č. 216: Kokosové ostrovy sa nachádzajú pri Sumatere; DR č. 217: Hrdinu SNP Mirka Nešpora popravili v decembri 1944; DR č. 218: Pražské povstanie vypuklo 5. mája 1945; DR č. 219: Bratislava sa pred rokom 1918 volala Prešpork (Pressburg).

Knižné odmeny posielame týmto výhercom:

R. Rigo, Košice; D. Gogola, Hlohovec; A. Kúdlová, Prievidza; O. Raučična, Lehnice; A. Gaňa, Žilina; J. Jalovičiar, Poprad; J. Benda, Olčany; I. Harmathová, Šafa; Z. Zellinová, Banská Bystrica; A. Ďurta, Trnava; A. Kicákova, Vysoká nad Uhom; J. Gronychová, Hrabanov; J. Oľšák, Ostrava; E. Tomášová, Bratislava; D. Kouřilová, Bělkovice; Z. Hrubšiová, Nová Dubnica; J. Bilý, Zvolen; M. Staňová, Hriadky; M. Šaršanová, Nálepko; M. Alexandrová, Vlachovo; M. Remenárová, Smolnícka Huta.

• Kúpim alebo vymením DR č. 1, 18, 19 a 25 za č. 37, 49, 57, 60, 63, 66, 82, 96, 100, 110, 113, 116, 122, 125, 130, 152, 194 a 196. L. Janák, Prednádražie C 2, 917 06 Trnava.

• Ivanovi Dofekovi, Žilinská 32, Olomouc a mnohým ďalším čitateľom oznamujeme, že staré čísla DR im, žiaľ, nemôžeme poslať.

• Predám vyše sto starších čísiel DR. Zoznam pošlem. Ing. Ondřej Hronec, Dobroč 141, 985 53 Mýtna.

• Predám DR č. 12—205. Lubomír Beňo, Mickiewiczova 1, 801 00 Bratislava.

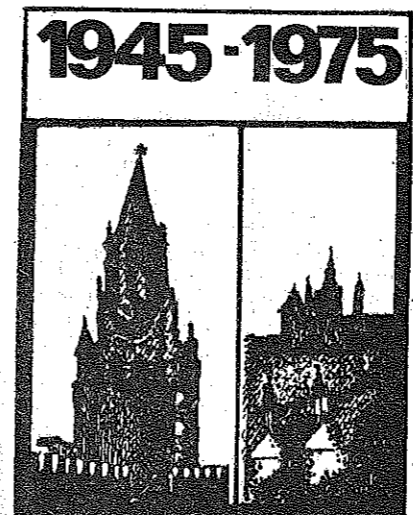
• Súdruhovi Ottovi Ónodimu, Herčíkova 4, Brno a niektorým ďalším čitateľom DR, ktorí by si ich radi predplatili u PNS, odkazujeme, že to, žiaľ, nie je možné, nemôže to zariadiť ani redakcia.

• Predám DR č. 105, 124, 134, 157, 184, 186, 188, 190—193, 195, 198—207. Vladislav Marek, Pardubice, Na Okrouhliku 930.

V minulých číslach DR sme uverejnili niekoľko dokumentárnych reportáží k 30. výročiu slávneho Slovenského národného povstania. V tomto čísle uverejňujeme prvú reportáž k 30. výročiu oslobodenia našej republiky hrdinskou Sovietskou armádou a v niektorých nasledujúcich uverejníme ďalšie materiály k tomuto významnému výročiu. Veríme, že i tieto reportáže Vás, milí čitatelia, zaujmú a poučia.

ŠIFRA SMRTI

M. SYRUČEK—Z. DOMKÁR

Posledná cesta našej malej pátračej skupiny, v ktorej bol aj súdruh V Ponizovskij, redaktor Komsomolskej pravdy z Moskvy, viedla za knižnicou. Do štátneho archívu na Karmelitskej ulici v Prahe...

Hrubá a ťažká úradná kniha s čiernozelenými čarkami. Archív je v starej budove, listy knihy sú studené. Popísaná je sotva do polovice. Na obale je štítok s poradovým číslom IV. A vedľa stručný názov:

Zoznamy zatknutých č. 32 381 až 35 721, od 8. 12. 1944 do 4. 5. 1945...

Tritisíc tristoštyridsať zatknutých za necelých päť mesiacov...

Je to posledná väzenská kniha oddeľovania gestapa na Pankráci.

Posledný zápis je zo 4. mája 1945. Ešte v ten deň, niekoľko hodín pred vypuknutím Pražského povstania, prišli na pankráckom oddelení gestapa posledného zatknutého. O 18. hodine tam pod číslom 35 721 dopravili Františka Voláka, poručíka protektorátneho četníctva, narodeného 21. marca 1899 vo Veselí. V rubrike Grund der Einlieferung čítame: zúčastnil sa protinemeckej demonštrácie v Českom Brode 3. V. 1945.

Aký bol jeho osud? Podľa poznámky ceruzkou gestapáci rozhodli, aby ho bez súdu popravili.

Pomalý listujeme späť. Až ku dňu, keď v knihe zaznamenali dátum 4. apríl 1945...

ČO SA STALO 3. APRÍLA?

Nechanice, nevelká dedina, dákych tridsať čísiel, asi dvadsať kilometrov juhovýchodne od Prahy. Všade dookola lesy, niekoľko sto metrov od dediny pod lesom hotel René. Z okien hotela vidno celú dedinku ako na dlani. V izbách bývajú vysokí dôstojníci SS a wehrmachtu.

Prišiel 3. apríl 1945, obyčajný všedný deň skorého jari. Je asi jedenáť hodín dopoludnia, muži z dedinky šli za prácou, z komínov chalúp sa dymí. Gazdinky chystajú obed. Potom v diaľke zaduní motory nákladných áut. Nie je to nič čudné, kolóny nacistických vojsk sa v tých dňoch presúvajú všetkými smermi vo dne i v noci. Tieto vozidlá zastavili v úkryte lesa nad dedinkou. Vystupujú ozbrojení vojaci s umrlčou lebkou a skrúženými hnátmi na čiapkach. S nimi civilní v kožených kabátoch... Gestapáci! A za nimi psodví sa psami...

Vojaci sa rozbiehajú po okraji lesa na obidve strany. Netrvá dlho a Nechanice sú obkľúčené...

Domček pošára Františka Hluchého stojí na samom okraji dediny. Obyčajný prízemný domček s kôlnou, chlievom, stodôlkou...

Toho 3. apríla je doma iba gazdiná Františka Hluchá a jej dve dcéry — dvadsaťročná Ružena a dvadsaťročná Mária. František Hluchý rozváža po okolitých obciach poštu, dvadsaťpäťročný Josef pracuje v pražskej továrni Aero.

Mária vyjde okolo obeda na dvor a zbadá vojakov a civilov blížiacich sa zo všetkých strán k domčeku. Vbehne dnu a prudko otvára dvere do kychyne. Sedí tam akýsi muž, Mária kričí, muž beží k oknu. Neskoro. Mária zatiaľ beží po schodoch na posla. Tam uzrie ďalšieho človeka. Obracia sa späť a náhľivo čosi ukrýva do sena.

Ale to už je dvor i domček plný ľudí, krikú a nadávok.

Hände hoch! Muž v kuchyni stojí s rukami nad hlavou, druhý pred namierenými samopalmi zostupuje z povaly.

— Kto ste? A vzápätí počut rany pástami do tváří.

Muži ukazujú preukazy. Starší má pracovnú knižku na meno Štěpán Suliga, muž z povale čierny preukaz príslušníka protektorátnej kriminálnej polície Jana Kolára.

To nacistov ešte väčší rozzúrilo. Nové rany. Opäť a opäť.

Potom sa hore ozve radostný rev. Gestapáci objavili v sene ukrytú vysielacu a akési papiere. Všetko berú dolu a ukazujú Kolárovi.

— Kde si to vzal? Hovor!

— Neviem. Nie je to moje. Surová bitka nemá konca. Suligu týrajú v kuchyni, Kolára vlečú cez dvor do stodoly. Obyvatelia Nechaníc, zhromaždení a strážení esesákmi, sa musia dívať.

V stodole Kolárovi zväzujú ruky za chrbtom a po povraze vyťahujú na tráme. Vyvracajú mu plecía. A znova bijú. Hovor! Keď omdlie, spustia ho na zem, oblejú vodou a mučenie opakujú.

Až k večeru nakladajú polomŕtvych, zbitých mužov do áut a odvádzajú do Prahy. Berú aj zbité ženy. Časť esesákov a gestapákov zatiaľ hľadá Františka a Josefa Hluchých.

Vozy so zatknutými prechádzajú stmenelou Prahou a zastavujú pred Petschkovym palácom, sídlom pražského gestapa.

CHCEME ŠIFROVACÍ KĽÚC

Tú noc z 3. na 4. apríla strávili zatknutí v Pečkárni. Na drevených gavalcoch v skladistných celách a v kanceláriách číslo 505-508 pri výsluchoch.

Popisovať hrôzy výsluchov v Pečkárni nemá zmyslu. Je všeobecne známe, čo všetko sa tam dialo. Ešte dnes prebehne mraz po chrbte každému, kto v tomto dome vstúpi do miestnosti číslo 102, v ktorej zriadili malé múzeum. Uprostred železnej traverza na priväzovanie vypočúvaných, vo vitrínoch palice, železá, hladidlo na pálenie chodidiel, zbytky žieravín, ktoré gestapáci liali do rán svojich obetí, kazajky s oceľovými pružinami, ktoré umožňovali bitie bez povrchových stôp...

Na starom kresle dodnes vidieť krv, je ňou presiaknuté.

Nikdy nezabudneme na mená tých, čo si vzali zatknutých z Nechaníc „do práce“:

Dr. Hornischer, Thomas, Leimer, Schnabel, Neupertel...

Obávajú a surovi gestapáci z oddelenia boja proti parašutistom.

Od Suligu a Kolára chceli vedieť kto sú, odkiaľ prišli, mená ľudí, s ktorými spolupracovali a ich adresy. To chceli aj od zatknutých žien i od Josefa Hluchého, ktorého chytili 3. apríla v autobuse, keď sa vracal z práce.

Nedozvedeli sa nič.

V kanceláriach č. 505—508 sa najčastejšie ozývalo slovo šifra.

— Vydaj šifru! Šifru chceme! Aká bola šifra?

Šifra a údery. Údery a šifra...

Šifrovací kľúč, ktorý používal Kolár pri odovzdávaní správ, by im umožnil rozlúštiť štyri rádiotelegamy, ktoré našli v Nechaniciach na povale a ktoré už nemohli byť zničené. Umožnil by im rozlúštiť aj ďalšie správy, ktoré ich odpočúvacia služba zachytila. Vydal by im nejedno tajomstvo úderov, ktoré nacistom zasadil protivník z východného frontu. A vydal by im aj mená ďalších ľudí.

Šifrovací kľúč, ukrytý v pamäti Jana Kolára, muža z povaly, bol aj kľúčom k životu a smrti zatknutých.

Obávaní a suroví gestapáci z oddelenia dr. Hornischera nikdy tento kľúč nedostali...

Dňa 4. apríla zatknutých odviezli do väznice na Pankráci, oddelenie gestapa. A do čiernozelenej knihy pribudli ďalšie zápisy. Pod poradovým číslom 35 274 čítame: „Suliga Štephan, Arbeiter, Krakau, naroden 17. 3. 1917 v Belschitze, svobodný, prijat 4. dubna, 1945 ve 21. hodin.“

Pod číslom 35 275 je napísané: „Jan Kolár, Landwirt, Swalawa, naroden 3. 11. 1917 v Swalawa, svobodný, prijat 4. dubna 1945 ve 21. hodin.“

Františka Hluchá dostala číslo 35 261, Ružena Hluchá číslo 35 262, Mária Hluchá číslo 35 263, Josef Hluchý bol zapísaný pod číslom 35 276.

Z Pankráca ich denne privádzali do Pečkárne. Nové výsluchy, nové mučenie. A znova a znova známe slovo — šifra!

V prestávkach medzi výsluchmi ich vodili do ponurej suterénnej miestnosti. Väzni sedieť na drevených laviciach s rukami na kolenách, bez pohnutia a bez slova, uprene sa dívať na holú špinavú stenu pred sebou. Ručne písaná cedúľa ich čiernymi písmenami nemecko-česky upozorňovala na to, že „väzni, ktorí sa v tejto miestnosti budú bez povolenia bavíť, potrestajú trojdňovým pôstom...“ Číslica tri kričala z cedule červenou farbou.

Sedeli tam bez pohnutia a bez slova a na špinavobielej stene pred nimi sa im ako film premietal celý ich život.

V ŠTÁBE JE POPLACH

V štábe I. ukrajinského frontu bolo v týchto dňoch rušno. Rozviedka vysadená na okupovanom území Čiech v okolí Prahy sa prestala ozývať.

Čo sa stalo? Aký osud stretol „Lukačoviča“ a „Didra“? Prečo mlčí „Jurij“? Prečo sa neozval „Tadeuš“?

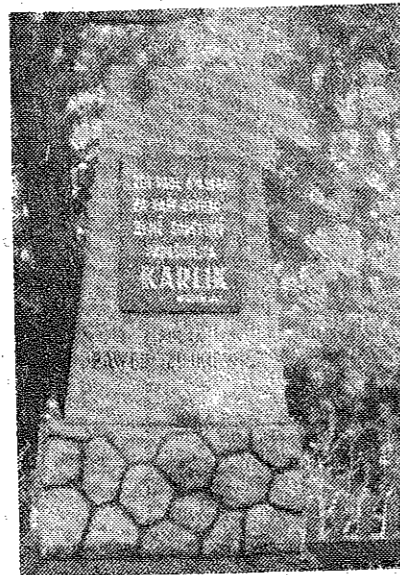
Radisti štábu bez prestania vo dne i v noci vyfukávajú na známej vlne tri písmená. „Didro“ neodpovedá.

Dôstojníci štábu znova a znova čítajú a skúmajú množstvo správ odo-

vzdanych rádiostanicou „Didro“. Hádaj tu sa im podarí nájsť vysvetlenie. Avšak nikde nič podozrivé. Prijaté správy sa v priebehu celej činnosti skupiny ukázali ako neobyčajne cenné a úplne spoľahlivé. Poskytli štábu frontu údaje potrebné pre doplnenie celkového obrazu o pohybe nacistických vojsk smerom na východný front, o jednotkách a skladoch... Mnohé z nich obsahovali informácie, ktoré dali letectvu Červenej armády okamžitú možnosť citelne zasiahnuť proti nepriateľovi.

Preto je v štábe také vzrušenie. Preto sa radisti znova usilujú nadviazať spojenie. Preto pátrajú po samých začiatkoch činnosti mužov, ktorí tu existujú pod kryciami menami „Lukačovič“, „Didro“, „Jurij“ a „Tadeuš“.

Idú ešte ďalej. Až tam, kde sa to všetko začalo. Až k posledným dňom 1944, kedy zaklopal na okno stolára Olivu v Točnej neďaleko Prahy neznámy muž. Spojka štábu I. ukrajinského frontu s úlohou pre Josefa Olivu, sta-

Pomník parašutistovi Karlíkovi...

ného komunistu a červenoarmejca z prvej svetovej vojny. Je treba pripísať podmienky pre zoskok, ubytovanie a prácu dvoch sovietskych parašutistov...

Komunista Oliva nesklamal. K spolupráci získal švagra Karla Cirynu, robotníka pražskej továrne Aero. Ten do všetkého zasvätil mladého zámočníka z tej istej továrne — Josefa Hluchého. Tak sa vytvoril základ... Jeden parašutista pôjde do Hluchých v Nechaniciach a druhý k Olivovi v Točnej.

Akcia sa mohla začať...

O MUŽOCH NA PALUBE

Je večer, 18. februára 1945, 22 hodín 30 minút.

Z poľského mesta Čenstochová, kde

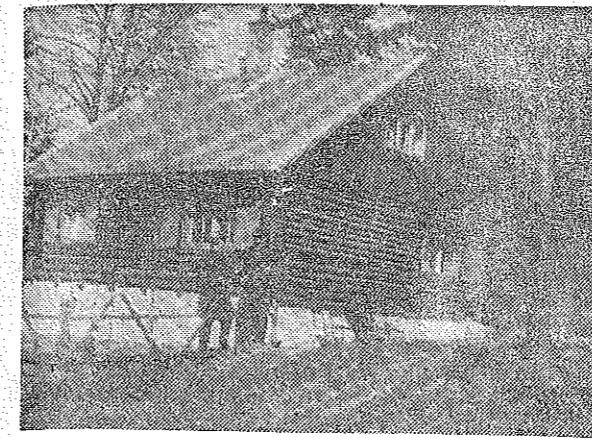
je v týchto dňoch sídlo štábu I. ukrajinského frontu Červenej armády, odštartovalo tmavozelené lietadlo LI-2, číslo 11. Na krídlach a kormidle má červenú päťcípú hviezdu, na palube niekoľko ľudí. Je medzi nimi aj inštruktör parašutistickej jednotky staršina Klimintenko a dvaja muži. Na prsiach i na chrbte majú ťažké balíky — sú v nich padáky, vysielacia, potraviny, samopaly, granáty... Pištole majú po ruke...

Starší z mužov je skúsený sovietsky vyzvedáč Štefan Suliga, vlastne tak sa volá iba teraz. Pred časom sa volal Ivan Burkovskij, Ivan Vysockij, Alexander Pav... Na štábe frontu ho vedú pod krycím menom „Lukačovič“ jeho skutočné meno nepozná tu v lietadle nik.

Tridsaťštyriročný Suliga — hovorme mu zatiaľ tak — je Bielorus. Má za sebou pestrý a ťažký život. Pred vojnou žil s rodičmi v Poľsku, roku 1930 sa celá rodina odsťahovala do Argentíny. Tam pracoval v ilegálnych odboroch, stal sa členom Komunistického strany Argentíny. A odišiel v júni 1933 odišiel dobrovoľne bojovať ako interbrigadista do Španielska. Nasledoval pobyt v koncentračnom tábore, útek, ilegálna činnosť vo Francúzsku. Roku 1943 ho poslali do Poľska, kde sa zúčastňoval akcií poľských partizánov v západných oblastiach Ukrajiny a riadil ich. Bohaté skúsenosti z ilegálnej práce a partizánskeho boja uplatnil Suliga i v partizánskych jednotkách riadených štábom I. ukrajinského frontu Červenej armády. A tak, keď sa začalo uvažovať o odvážnej operácii na území Čiech v okolí Prahy, padla voľba na neho. Príprava nebola krátká ani ľahká. Iba pred niekoľkými dňami sa zoznámil s mužom, ktorý tu sedí v lietadle oproti nemu.

Tento muž sa teraz volá Jan Kolár. Ponechajme zatiaľ aj jemu toto meno. Ani jeho spolupracovníci, ktorí mu budú už o pár dní doručovať dôležité správy, ani neskoršie sadisti z pražského gestapa sa jeho skutočné meno nedozvedia. Až májové povstanie a oslobodenie umožní poznať, kto sa skrýva pod menom Jan Kolár. Zatiaľ vieme len to, že má tridsaťjeden rokov, že je československým štátnym občanom a dôstojníkom československej armády v Sovietskom zväze.

Keď Hitler roku 1939 napadol Československo a na Slovensku bol vytvorený „samostatný“ štát, vrátil sa Kolár práve z vojenskej služby. Úvahy o tom, čo ďalej, mu netrvali dlho. Bojovať proti fašizmu, odísť do Sovietskeho zväzu. Kolár prešiel hranice, a keď sa začali tvoriť základy československých jednotiek v Sovietskom zväze, odišiel do Buzuluku. Bojoval pri Kyjeve, Bielej Cerkvi a inde. Vyznamenali ho Československým vojnovým krížom 1939. A potom ho spolu s ďalšími vybrali pre špeciálnu úlohu — pre boj v tyle nepriateľa. Nasledovali kurzy učil sa skákať s padákom šifrovať, zdokonaľoval sa v obsluhu rá-

Dom manželov Hluchých a chata plukovníka Phillipa

diostanice a vo všetkom, čo musí vedieť vojak, ktorý sa ocitne sám ďaleko za frontom uprostred nepriateľských armád.

Pred niekoľkými dňami dostal všetku potrebnú výzbroj, presné úlohy a zoznámil sa s mužom, ktorý teraz sedí oproti nemu. Z podporučíka I. československého armádneho zboru sa stal len Jan Kolár. Na toto meno má aj nejaké papiere. Ak ho chytila hneď po zoskoku, je pripravený tvrdiť, že bol na práci v Tarnovských Gorách, odkiaľ po bombardovaní utiekol a dostal sa až sem, do okolia Prahy. Parašutisti tomu vravia legenda.

A na štábe I. ukrajinského frontu ho vedú pod šifrou „Didro“.

DOMA

Cesta sa nezačala šťastne. Lietadlo nebolo vo vzduchu ešte ani polhodinu, keď muži na palube pocítili prudký otras. LI-2 znenazdajky začalo meniť smer, klučkovať a ostro naberať výšku. Útočilo niekoľko nemeckých stíhačiek. Našťastie tej noci bola obloha pokrytá ťažkými obrovskými mrakmi a pilotovi sa obratným manévrom podarilo uniknúť.

Niekoľko minút pred polnocou zablikalo v kabíne červené svetlo. Staršina Klimintenko pristúpil k parašutistom:

— Pripravte sa!

Obaja muži vstali. Nový signál, otvárajú sa dvierka a staršina prudkým pohybom posotil do pripraveného Kolára. Podporučík zmizol v temnom otvorení. Niekoľko sekúnd za ním nasledoval Suliga.

Kolár rutinovanými pohybmi vyrovnal nárazy vetra a usmernil padák. Nad hlavou sa mu pohupovala biela hodvábná kopula, kdesi v umavej hĺbke pod ním čakala česká zem. V diaľke sa pomaly strácal zvuk motora, lietadlo Červenej armády LI-2 číslo 11 sa vracalo na základňu.

Na okamih uvidel Suligov padák. Zapamätal si smer a potom už všetku svoju pozornosť sústredil na pristátie.

Podpad bol tvrdý. Pod nohami ucítil nerovný povrch oráčiny. A všade dookola nočná tma a ticho. Zatiaľ úplné ticho. Bleskurýchlo sa uvoľňoval z padákového zajatia a s nevoľou si uvedomil, že nikde nablízku nevidí les. Kolár pokľakol a pobožkal tvrdú, studenú zem. Je doma.

Potom opäť chvilu načúval. Nič. Stále ticho. Zbalenie a zakopanie padáka netrvalo dlho. Poľná lopatka, ktorú pripalil do výstroja, mu teraz prišla veľmi vhod. Potom sa ozval štekot psa, pridala sa druhý a o chvilu bolo nočné ticho narušené celým psím zborom. Tam dole je dedina. Až neskôršie sa výsadaári dozvedel, že pristáli niekoľko sto metrov od Vestca.

Kolár sa opatrne pustil smerom, kde tušil, že nájde Suligu. Zapamätal si ešte, že neďaleko miesta zoskoku stoja tri osamelé sosny. O chvilu počul nepatrný zvuk. Tam niekto zrejme je. Ehol si a uvidel postavu. Vztýčil sa a niekoľkokrát pokľakol. Postava urobila takisto. V poriadku, to je dohovorené znamenie. Muži sa priblížili k sebe, ruky mali ešte na pištoľach. Tichá výmena hesiel a vzápätí sa obaja objímajú.

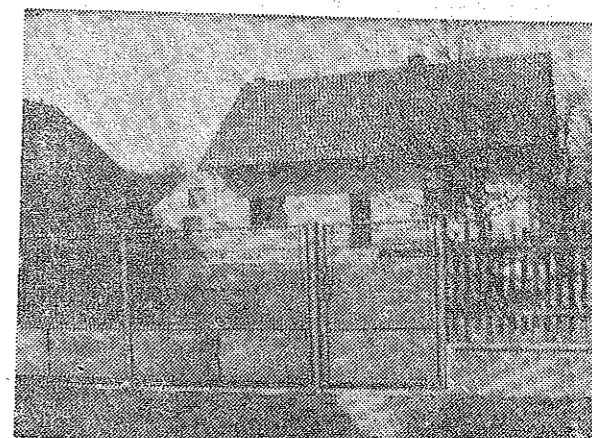
Štefan Suliga a Jan Kolár boli opäť spolu. Bola chladná noc 19. februára 1945, okolo nich, stovky kilometrov na všetky strany zlý, ozbrojený nepriateľ.

Ale aj česká zem a jej ľud.

Na obzore v opačnom smere od dediny zazreli les. Náklad bol ťažký, nohy sa šmykali po tvrdej, premrzutej oráčine. Naviac sa po pravej strane, celkom blízko, ozval hukot ťažkých motorov a zbadali tmené záblesky svetiel. Istotne vojenský transport...

Konečne došli k lesu. Čaká ich nové prekvapenie. A znova nepríjemné. Les tu síce je a zrejme dosť veľký, ale medzi ním a nimi leží kamenný múr. Čo to má byť? Okolo lesov sa predsa nestavajú steny. A na záhradu alebo park je to veľmi veľké.

Sledovali máj hádam niekoľko kilometrov. Stále nemal konca. Potom sa rozhodli. Nedá sa nič robiť. V otvorenom teréne nemôžeme zostať. Opatr-

ne prepravili náklad na druhú stranu a sami preliezli tiež.

Vysoké stromy a húštiny im dodali aspoň malý pocit istoty a bezpečia. Len tá prekliata, tajomná stena im stále nešla z mysle.

Od únavy už takmer nemohli stáť na nohách. Potom objavili akási drevenú striešku pod vysokými smrekmi a dubmi. Kolár to poznal. Je to zásyp pre bažantov. Tak predsa je to les. Náklad ukryli pod striešku, zabalili sa do celty, pištole poruke, a ani studená februárová noc im nemohlo zabrániť, aby nezaspali.

SOM ČECH, VOLÁM SA JÍRA...

Kolár a Suliga nespali dlho. Neprebudil ich chlad februárového rána. Bolo to niečo oveľa horšie. Začuli ľudské hlasy. Okamžite precítili a ich ruky automaticky siahli po pištoľach. Potom stípli prekvapením.

Asi dvadsať metrov od nich pracovala skupina žien a dievčat. Prehadzovali hľby kompostu, dívali sa smerom k obidvom mužom a pokojne si z nich „uťahovali“.

— Pozrite sa, ženy, páni sa už prebrali, vyspali sa pod křmídlom. To bude ale chrípka!...

Čo robíte? Hraf úlohu podnapitých? To bude hádam najlepšie.

Vtom sa medzi stromami zjavil muž na bicykli, muž v akejsi zelenej uniforme a v čiapke so štítkom. Pristavil sa pri ženách a okamžite ho upozornili na dvojicu pod zásypom. Tak, to už bolo skutočne vážne.

Kolár sa bleskovo rozhodol. Suliga nevie ani slovo po česky, musí hovoriť on. S rukou vo vrecku na odistenej pištoľi šiel k mužovi v uniforme, ktorý mu tiež išiel v ústrety. Dobré, že ženy nebudú počuť, o čom sa budú zhovárať.

Chvilu jeden druhého pozorovali. Potom sa ozval Kolár.

— Ste Čech alebo Nemeč?

— Čech, Jíra, záhradník tu v průhonickom parku.

Kolárovi sa zezdalo, že záhradníkovi sa trochu zachvel hlas.

— My sme ušli z pracovného táboru. Potrebovali by sme sa dostať do Jesenice. Ukážte nám cestu. Ale nikomu ani slovo. Najmä ženy nech mlčia. A chceli by sme si tu dakde schovať svoje veci.

Nedá sa vedieť, čo si záhradník myslí. Nezradí?

— Nebojte sa. Choďte týmto smerom asi tristo metrov do údolíčka. Prídem za vami radšej z druhej strany.

Všimli si, že sa pristavil pri ženách, čosi im povedal, sadol na bicykel a odišiel.

Niekoľko minút napätého očakávania v údolí. Jira prišiel. Vynoril sa aj s bicyklom z opačného smeru. Rýchlo ukryli náklad do hustého krovia pod hlinu a napadané listie. Záhradník sa pritom prechádzal po neďalekej čistine. Vraj, dám pozor, keby niekto išiel.

Potom sa ponúkol, že ich vyvedie z obory. Po ceste akoby nič prehodil, a dajte si pozor, v zámku je hitlerjugend, dosť často tu mávajú cvičenia. A tamto v Dobřevojiciach je nemecká posádka a tamto to tiež nie je veľmi bezpečné...

Za múrom sa rozlúčili. Kolár ešte záhradníka požiadal, aby sa občas pozrel na skryté veci, do týždňa si to odnesieme...

Jira sa vracal späť. Dofajčil ponúknutú cigaretu, a potom siahol do vrecka. Vytiahol papierový téglík, ktorý mu daroval jeden z neznámych. Boli tam čokoládové kolieska. A ani nebol veľmi prekvapený, keď na obale zbadal azbuku...

Doma hodil téglík do pece, čokoládu rozlámal na malé kúsky a jeho dvojročná Jaruška jedla toho dňa niečo, čo ešte nikdy ani nevidela.

V NECHANICIACH

Kolár so Suligom zamierili k Jesenic. Bez nákladu sa im išlo ľahko, po ceste stretávali kolóny vojenských áut, idúce na východ k frontu, v opačnom smere tiahli „národní hostia“ — evakuovaní nemeckí civilisti.

Z Jeseníc sa pustili cez les do Nechaníc. Najst domček Hluchých nebolo ťažké.

Vstúpili. Pozdravili a povedali heslo. Prítomní sa nechápavo dívali.

— Kde je Josef? Sme jeho priateľia.

— Je v práci. Môžete tu naňho počkať. Máte hlad?

Navečer sa vrátil Josef Hluchý, potom už bolo všetko jasné. A len čo sa zotmelno, všetci traja odišli do Práho — po skryté veci.

Boli v poriadku.

Cesta späť bola horšia. Padla hustá hmla, zablúdili. Namiesto na východ išli na juh... Dostali sa k dedine a zbadali hliadkujúceho nemeckého vojaka. Rýchlo späť! Neboli to Necha-

nice, ale Kunratice. Vracali sa späť a znova blúdili v hmla. Blúdili s ťažkým nákladom a po zmrznutých, nerovných poliach. Až k ránu a na smrť unavení sa dostali do chaty kamaráta Hluchého, kde si mohli oddýchnuť.

Hlavná vec však bola v poriadku. Vysielacia po drobnej opravave fungovala a Kolár naviazal prvé spojenie so štábom I. ukrajinského frontu, kam mohol ohlásiť úspešný zoskok.

Zostávalo im ešte rozhodnúť o ilegálnom ubytovaní. Dohodli sa, že Suliga bude bývať v Točnej u Olivu. Odprevadiť ho tam mala Olivova dcéra Viera Ciryrová.

Obidvaja sa mali zísť na Karlovom námestí v Prahe, kam Suligu odviezol Hluchý. Viera Ciryrová prišla z Lysej. Suliga mal čakať na rohu námestia pred súdom. Keď ho zazrela, zhrozila sa. V štábe zrejme zabudli na jednu dôležitú vec, — že sa obidvaja muži budú musieť pohybovať medzi obyvateľmi protektorátu a že sa teda nesmú od nich ani zovňajškom nijako odlišovať. A Suliga bol obliečený tak, že to bolo na prvý pohľad nápadné...

Viera nestratila duchapritomnosť. Bez slova pristúpila k Suligovi a odvieďa ho preč. Suliga neskôr rozprával, že v jej správaní hneď od začiatku cítil odvahu i rozvážnosť, vlastnosti, ktoré sú veľmi potrebné pre nebezpečnú ilegálnu prácu.

Ďalšia chústlivá situácia nastala v električke. Ukázalo sa, že Suliga nemá pri sebe protektorátne peniaze. Ciryrová musela zaplatiť lístky za obidvoch a samozrejme — Pražáci cestujúci električkou — si to povšimli. Obidvaja boli celkom radi, keď na konečnej vystúpili. Ďalšiu časť cesty do Modrian absolvovali autobusom, to bolo predať len bezpečnejšie ako vlak. A zbytok nebezpečného putovania prešli radšej peši.

Jan Kolár zostal s rádiostanicou u Hluchých v Nechaniciach. Skupina „Lukaševič-Didro“ mohla teda začať svoju nebezpečnú a odvážnu prácu hlboko v tyľ nepriateľa, v tesnej blízkosti Prahy, mesta, v ktorom bolo vtedy sústredených až desať gestapákov ako v Berlíne.

POTREBUJEM DOKLADY!

Kolár i Suliga sa nemohli zavrieť medzi štyri steny svojich ilegálnych bytov. Potrebovali sa pohybovať, pracovať, a preto potrebovali spoľahlivé doklady. Josef Hluchý povedal, že on tie doklady zoženie. Od svojho priateľa, pracovníka českej kriminálnej polície v Prahe. Volá sa Čižinský. Možno mu dôverovať.

Do kancelárie pražskej kriminálky, v ktorej sedel hlavný kriminálny inšpektor Josef Čižinský, vstúpil koncom februára 1945 mladý muž. Bol to Hluchý.

Chvilka okolkov a potom na Čižinského slová, že môže hovoriť bez obáv, to Hluchý priamo vysypal.

— Potrebujem nejakú legitimáciu.
— Pre koho?
— Pre niekoho, kto prišiel zo zahraničia.

Dohodli sa, že Hluchý prinesie fotografiu a potom sa uvidí. Kennkarta a pracovná knižka by neboli celkom vhodné. Kolár predať nevie dokonale po česky. Čižinský niečo vymyslí...

Skúsený kriminalista však nedôveroval. Požiadal Hluchého, aby sa mohol s Kolárom zísť. Na schôdzku vzal so sebou svojho priateľa, hlavného kriminálneho inšpektora Čeledu. Stretli sa s Kolárom a Hluchým v hostinci U Medvedíků, pár krokov od sídla policajného riaditeľstva. Miesto nezvolili náhodou. Po prvý pod lampou býva tma, uvažovali obaja kriminalisti, a po druhé, keď to bude nejaký provokatér, tak ho hneď vezmeme a nebudeme to mať ďaleko.

Zo začiatku to bola čudná schôdzka. Ani Kolár celkom neveril, a tak si okrem pištole napchal do vrecák aj ručné granáty. Ak sú to zradcovia, tak to do nich hodím a hotovo.

Ale potom sa dohodli i na ďalšej spolupráci. Parašutisti získali v obidvoch policajtoch zdroj informácií, zdroj veľmi cenný a bohatý...

Československý parašutista zo Sovietskeho zväzu sa stal protektorátnym tajným.

A potom sa dohodli i na ďalšej spolupráci. Parašutisti získali v obidvoch policajtoch zdroj informácií, zdroj veľmi cenný a bohatý...

SIŤ JE HOTOVA

Obidvaja parašutisti sa rýchlo udomácnili a „aklimatizovali“, takže prakticky po niekoľkých dňoch po zoskoku mohli prikrčiť k plneniu úloh, pre ktoré ich vysadili v tyľ nepriateľa.

Od toho času uplynulo už veľa rokov. Na mnohé sa odvtedy zabudlo, mnoho sa skrýva v papierovom mori archívov, medzi dokumentmi z vojny, medzi správami, vojnovými denníkmi, rozkazmi a hláseniami. Aj tak však možno za pomoci dokumentov, ktoré sú k dispozícii a samozrejme i pamäti priamych účastníkov — predovšetkým Kolára a Suligu — pomerne presne určiť hlavné úlohy, na ktoré sa mala skupina zamerať. Dali by sa vyjadriť asi takto:

1. Sledovať rozmiestnenie nacistických vojsk a štábov, najmä v Prahe a okolí.

2. Sledovať presuny vojsk na fronte i v opačnom smere.

3. Sledovať najrozličnejšie vojenské a civilté nariadenia a opatrenia.

4. Preveriť opevňovacie práce na rieke Labe a Vltave.

5. Sledovať výrobu v pražských závodoch.

6. Sledovať zásobovanie obyvateľstva.

7. Sledovať morálku v nacistickej armáde.

Parašutisti potrebovali ľudí, ktorí by boli schopní obstarávať požadované správy a údaje.

Hluchý s Ciryrom získali k spolupráci inžiniera Phillipa, bývalého plukovníka československej armády, teraz odborníka v leteckej továrni Aero. Pracoval v ilegálite, v závode bol známy svojím zmýšľaním, a preto išli za ním naisto.

Inžinier Phillip (jeho predkovia prišli do Čiech z Holandska, preto má nezvykle písané priezvisko) ochotne súhlasil a celej skupine preukázal veľkú službu.

Ciryrovci získali v Lysej ku spolupráci železničiaru Josefa Kažu, ktorý mal na svojom pracovisku jedinečné možnosti sledovať vojenské transporty, zisťovať počty dopravovaných vojakov, zbraní a všetkého vojenského materiálu.

Oliiva spojil v Točnej Suligu s Lubomírom Sejkorom, členom ilegálneho národného výboru. V Prahe pôsobil pracovník českej kriminálnej polície Josef Čižinský a František Čeleda, ktorí vďaka svojim funkciám mohli obstarávať správy z rozličných úradov, z vojenských útvarov, z pražských nádraží a samozrejme — aj z kruhov českej i nemeckej polície. Čeleda obratne využíval i to, že ho poverili, aby denne nosil korešpondenciu na veliteľstvo nemeckej polície...

Parašutisti a ich pomocníci získavali čoraz cennejšie správy...

ÚLOHU SPLNILI

A neboli to správy bezvýznamné. Pravdaže, mnohé z nich boli na prvý pohľad neďôležité, v skutočnosti však pomohli štábu I. ukrajinského frontu získať celkový obraz o situácii, doplnili informácie z iných zdrojov a dali tak možnosť vypracovať presné a účinné plány vojenských operácií a akcií. Niektoré z nich potom okamžite umožnili reagovať priamym zásahom.

Celkove bola činnosť skupiny, ktorú zorganizoval Suliga a Kolár taká, že keď náčelník operatívnej skupiny štábu I. ukrajinského frontu podplukovník Sobolev podával po skončení vojny hlásenie, v závere mohol napísať: „Skupina skutočne splnila neobyčajne dôležité úlohy veliteľstva Čerenej armády... Pri plnení týchto úloh dokázali odvahu a mužnosť, odhodnosť svojej vlasti a boju za oslobodenie slovanských národov od nemeckofašistických okupantov.“

Uvedme aspoň niektoré správy, ktoré Kolár odvysielal na štáb:

Miloslav Zatřepálek dodal správy o umiestnení štábu nacistického maršala Schörnera vo vagónoch na slepej koľajnici pri Jaroměři. Zistil rozmiestnenie ťažkého motorizovaného delostrelectva v Hradci Králové, prípravu ubytovania pre niekoľko desiatok tisíc nemeckých vojakov v okolí Mělníka...

Karel Círyn získal správu o skladišti s výbušninami v Litvli pri Lysej, jeho manželka získala správu o skupine asi päťsto zamaskovaných nemeckých tankov pri Miloviciach...

Inžinier Phillip dodával informácie o výrobných kapacitách v Aero a v iných pražských závodoch a obrane vojenských letísk...

Štefan Šahur s dcérkou

Josef Čižinský prostredníctvom Kolárovej vysielacky odovzdal štábu kompletnú dokumentáciu velenia pražského gestapa s menami, funkciami a bydliskami. Získal materiál o veľkom skladišti zbraní a munície v Týništi nad Orlicí. Tento materiál priniesol aj s mapou. Krátko po doručení správy na štáb skladište bombardovali...

Antonín Pišna informoval o tajnej výrobe súčastok k raketovým zbraňam v tuneloch pri Jílovom. Josef Černický nosil správy o jednotkách SS sústredených vo veľkom výcvikovom priestore na Benešovsku.

Tieto príklady sme vybrali celkom náhodou. Nesporne však ukazujú, aká rozsiahla a závažná bola spravodajská činnosť celej skupiny.

SILY NESTAČIA...

Získané správy Kolár prekladal do ruštiny, šifroval ich a vysielal. Nebolo to však také jednoduché... Mnoho informácií museli členovia skupiny a

niekedy aj obaja parašutisti preverovať. Tak napríklad, keď bolo zistené sústreďenie ukrytých tankov pri Miloviciach, Viera Ciryrová sa išla ako náhodný chodec presvedčiť, či sa správa zakladá na pravde.

Správy boli väčšinou sústreďované na dvoch miestach — u Hluchého a u Suligu. Tí ich potom odovzdávali Kolárovi. Ten na preklade a šifrovaní pracoval väčšinou večer a v noci, často takmer do rána. Spojenie so štábom nadväzoval dopoludnia, takže na spánok mu mnoho času nezostávalo. Odoslané správy ničil až na druhý deň, keď dostal pri ďalšom spojení potvrdenie, že boli prijaté správne a bolo im porozumené. Tým tiež možno vysvetliť, ako sa stalo, že v okamžiku zatknutia boli vo vysielacke štyri zašifrované rádiogramy.

Je prirodzené, že pri takom množstve informácií a pri veľmi náročnom spôsobe ich odovzdávania do štábu sa ukázalo, že sily oboch mužov nestačia. Rozhodli sa preto požiadať štáb I. ukrajinského frontu o posilu. To bolo v druhej polovici marca, po mesiaci usilovnej a úspešnej činnosti. Odpoveď zo štábu bola kladná. Dostanete ešte dvoch radistov. Pripravte miesto zoskoku a oznámte podrobnosti...

Parašutisti sa stretli s Phillipom a požiadať ho, aby sa postaral o ubytovanie. Plukovník ochotne súhlasil. Kolár s Hluchým preskúmali nájdené miesto na zoskok. Kolár zvolil planinku medzi lesmi, vhodnú pre pristátie parašutistov. Presne stanovil súradnice, heslá, ako signál pre letcov tri ohne v rade asi po desiatich metroch za sebou, hodina zoskoku 24 nula nula, zašifroval a poslal.

Odpoveď bola rýchla.

— Od zajtra denne čakajte.

POSILA

Parašutisti teda čakali. Prvý deň bol štvrtok — nič. Piatok — tiež nič. V sobotu a nedeľu to nebude. Nedáťko miesta zoskoku je chata, kam majiteľ na tie dni prichádza. V štábe to vedia a súbili obidva dni vynechať.

A tak znova čakajú v pondelok 28. marca. Suliga s Kolárom sedia pri stole a hrajú s otcom Hluchým karty. Niekoľko minút pred desiatou zrazu započuli hluk leteckých motorov. Nízko letiace lietadlo! A podľa zvuku sú to naši! Suliga, Kolár a Josef Hluchý bežia von. V štábe asi nepochopili ich požiadavku vyslať vysadok o polnoci. Teraz je sice polnoc — ale moskovského času. Tu v Nechaniciach je desať večer a pol dediny je ešte na nohách.

K miestu zoskoku sú asi dva kilometre. Dobešli tam v čase, za ktorý by sa nemusel hanbiť ani prvotriedny bežec. To už sa lietadlo vracalo smerom od Prahy. Rýchle zapaľovali ohne. Čakali, že pilot urobí ešte jeden okruh a vysadí parašutistov presne

podľa znamenia. Ale vtom sa objavil prvý padák, potom druhý a ešte o kus ďalej tretí. Znovu kliatby. Veď ten posledný musí dopadnúť až niekde pri dedine!

Hluchý okamžite zamieril k miestu zoskoku, Kolár so Suligom hasili ohne a zahladzovali stopy. Potom našli prvého parašutistu. Bol to poľský vojak Zenon Czech, krycie meno pre pražskú akciu „Jurij“. Visel na strome i s padákom a keď ho vyprostili, rozprával, že tu pod ním chodili ľudia, nahlas sa zabávali a netušili, kto im to s pištoľou v ruke visí nad hlavou.

Druhý radista — Bielorus Pavol Zujkevic, krycie meno „Karlík“ — dopadol v nebezpečnej blízkosti hotela René. Tretí padák s nákladom pristal skutočne tesne pri dedine. Keď k nemu Kolár dobehol, našiel na mieste dvoch mladíkov, ktorí sa už zvedavo dobýjali do balíka s rádiostanicami. Vytiahol pištoľ a pohrozil. Tak to je váš koniec. Keď zistil, že sú to Česi, schoval zbraň a vážne sa s nimi porozprával. Do konca vojny o ničom nevie. Obaja dodržali slovo.

Ešte v noci odišli všetci do Psiar k inžinierovi Phillipovi. Plukovník obýval na kraji dediny krásnu pevnú chatu. On a jeho žena pripravili nočným hosťom srdečné prijatie a pohostenie. Prvé dojmy oboch nových výsádkárov tak boli viac než priaznivé.

Na druhý deň vyskúšali stanice, fungovali spoľahlivo, a hneď večer odviekli Zenona Czecha — „Jurija“ do Točnej-Závisti, kde bolo preňho pripravené ubytovanie u Františka Chlada.

S Pavlom Zujkevicom — Karlom Plicom, ako vpravili jeho falošné dokumenty, mali iné úmysly. Podľa správ Čižinského zistili, že na Žamberku v Orlických horách potrebuje silná ilegálna organizácia naviazať spojenie. Rozhodli sa zveriť túto úlohu Zujkevicovi.

Kolár sa prostredníctvom Hluchého znovu stretol s Čižinským a Čeledom. Treba zabezpečiť Zujkevicovu prepravu. Obaja českí policajti vymysleli pozoruhodný plán. Čižinský vyhotovil na „Karla Plicu“ falošný zatýkací rozkaz. Na pražskom hlavnom nádraží bol veliteľom policajnej stanice spoľahlivý Čech. S jeho pomocou mal byť spútaný Zujkevic naložený do zvláštneho kupé a za doprovodu oboch ozbrojených kriminalistov dopravený ako väzeň do Žamberka.

Plán to bol fantastický len na pohľad. Čižinský aj Čeleda už takýmto spôsobom prevádzali nejedného kriminálneho väzňa a vždy celkom bezpečne.

ŠIFRA SMRTI

Prevoz Pavla Zujkevicu sa však zdržal a nikdy k nemu nedošlo. Žiaľ, nedošlo.

Dňa 4. apríla dopadol gestapácky úder na Nechanice. Suliga, Kolár, rodina Hluchých a Josef Fiala boli zatknutí. Otec Hluchého, ktorý sa vyhovel zatknutiu, spáchal samovraždu. Prepadol hlbokej depresii, keď zistil, že jeho známi z dediny mu zo strachu odmietajú pomoc.

Dňa 7. apríla 1945 sa gestapáci a jednotky SS objavili aj na Závisti a v Psiaroch.

Našli a zatkli Zenona Czecha. František Chlad, ktorý poľského parašutistu ukrýval, sa pokúsil o útek. Postrelili ho a zadržali.

Čiernozelená väzenská kniha oddelenia gestapa na Pankráci bola toho dňa obohatená o nové zápisy. Pod číslom 35 370 zapisali Františka Chlada, v ďalšej rubrike jeho ženu Janu a pod nimi, s poradovým číslom 35 372, Zenona Czecha. Číslo 35 368 dostal Július Phillip, číslo 35 353 jeho manželka. Iba meno Karola Plica, pod ktorým sa skrýval bieloruský alebo poľský partizán Pavol Zujkevic (možno Pawel Zujkiewicz) sme v knihe nenašli.

Keď sa inžinier Phillip dozvedel o zatknutí Suligu, Kolára a ostatných, odišiel Zujkevic do lesa. Do chaty sa vracal len na osobitné znamenie. A práve vtedy, keď gestapáci vtrhli do chaty — bol tam! Phillipa a jeho manželku začali hneď mučiť a Zujkevic sa pokúsil ujsť zo zadnej miestnosti cez záhradu.

Ozvala sa prúdka prestrelka, nemlčala ani „Karlíkova“ pištoľ. Ktorýsi gestapák ho trafil priamo do srdca.

Čižinskému a Čeledovi, Karolovi Cyrinovi a Olivovi sa podaril útek. Ostatní členovia skupiny, ktorí dodávali správy, do rúk gestapa nepadli.

Jedného dňa zaznel v kancelárii oddelenia gestapa na Pankráci telefón. Na druhom konci drôtu bola Pečkáreň. Sám šéf pražského gestapa dr. Gerke.

Na dvore u Hluchých

Stručne nariadil, aby k menám zatknutých zo skupiny parašutistov z Nechaníc, Psiar a Točnej pripísali písmená X Y Z.

Veľké X, veľké Y, veľké Z. Šifra smrti.

Všetci na Pankráci vedeli, čo to znamená. Popraviť bez súdu.

PRÍŠIEL MÁJ...

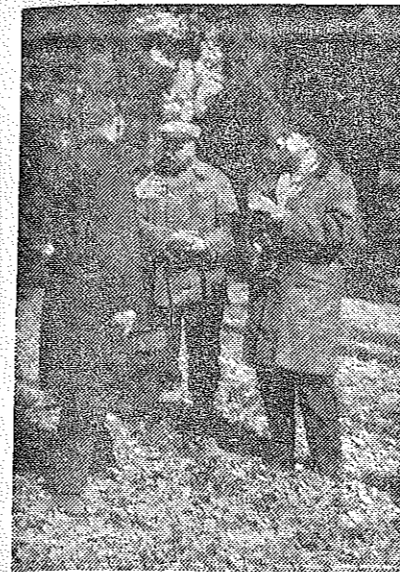
Šifra smrti — X Y Z — likvidovať bez súdu — nebola už v prípade našich parašutistov a všetkých ich uväznených pomocníkov uskutočnená. A nie je to len vďaka tomu, že nacistická mašinéria vtedy už dokonávala a že aj pražskí gestapáci mali hlavy plné myšlienok na útek. Veď v iných prípadoch dokázali predsa vražditi ešte v posledných hodinách vojny — a vlastne aj po nej.

Hlavným dôvodom, prečo nakoniec k popravam nedošlo, bol statočný odpor zatknutých a predovšetkým skutočnosť, že sa gestapákovi nepodarilo vytĺcť z Jana Koláča šifrovací kľúč, pod ktorým vysielal svoje správy štábu I. ukrajinského frontu.

Dňa 5. mája 1945 uvideli väzni z pankráckeho kriminálu na domoch v okolí československej štátnej vlajky. Revolučná horúčka sa preniesla i do ponurých priestorov väznice. Gestapáci a nemeckí dozorcovia utekali, Česi otvárali cely. Otvorili sa i ťažké dvere kobiek, v ktorých boli väznení Suliga, Kolár, Hluchý, Phillip a ostatní členovia skupiny. Otvorila sa pred nimi cesta k slobode.

Ale Praha o túto slobodu ešte len bojovala. A tak sa Kolár, Hluchý, Phillip, Zenon Czech a Mária Hluchá zaradili do radov obrancov jednej z pankráckych barikád. Čižinský s Čeledom v tom čase uskutočňovali svoj plán prepadu Ženských domovov na Smíchove, kde bol umiestnený lazareť SS a veľké skladište liekov. Karel Cyryn, ktorému sa podarilo ujsť pred zatknutím, postupoval k Prahe ako člen jednej z partizánskych skupín, operujúcich v brdských lesoch.

Kde bol Štefan Suliga? Čela, v ktorej bola zatvorená Viera Cyrynová, bola otvorená po ôsmej hodine večer. Bolo pol deviatej, keď vzrušená a dojatá žena vybehla von pred budovu väznice. Prvý človek, ktorého na slobode uvidela, bol muž, strašne vychudnutý a stýraný muž. Napriek tomu ho okamžite poznala. Suliga! Doprávila ho do prvého krytu, kde sa najedli, potom zohnala preňho aspoň čiastočné lekárske ošetrovanie a 7. mája sa jej podarilo zabezpečiť jeho prevoz do nemocnice na Karlovom námestí. Na tom istom námestí, kde sa prvýkrát stretli. Ale už 12. mája, krátko potom, čo sa stretli šťastne s mužom, si Suliga odviezli domov do Lysej. Tam sa liečil až do vtedy, kým znovu nasadol do vojskeho voza a vrátil sa do vlasti.

Stretnutie a pátranie po rokoch, vlavo Jira, v strede Šahur a vpravo redaktor Komsomolskej pravdy súdruh V. Ponizovskij, ktorý pátral s nami.

Ostatným tiež trvalo mesiace, kým sa zotavili z rán a zranení z mučenia a bitia pri gestapáckych výsluchoch.

PO ROKOCH...

Z redakcie Komsomolskej pravdy prišiel do Mladej fronty list: Z hlavného štábu Sovietskej armády sme dostali k dispozícii zaujímavé dokumenty o spoločnom boji sovietskych, československých a poľských ľudí v tých nepriateľských na sklonku vojny. Pri-

pojený zoznam mien. Niektoré sú skomolené a väčšinou bez adres.

Behom krátkeho času sme od orgánov Verejnej bezpečnosti mali v rukách takmer všetky mená aj s adresami — a presne.

A tak sme po rokoch mohli aspoň stručne zrekonštruovať príbeh týchto ľudí.

Niektorí z nich sa nedožili dnešných dní. Padol statočný Pavol Zujkevic, zomrel poľský parašutista Zenon Czech, nežije František Hluchý, Josef Oliva, František Chlad...

Ale mnohých sme našli. Aj Josefa Hluchého. Ukázal nám vzácne dokumenty a pamiatky. Z niektorých jeho údajov chceme pripomenúť aspoň jeden:

Na cintoríne v Diabliciaci, v rakvi číslo 9, poloha č. 2 je pod menom Karel Plic pochovaný bieloruský parašutista Pavol Zujkevic, ktorý padol so zbraňou v ruke pri chate v Psiaroch.

Vo svojom byte v Prahe na Letnej spomínal s nami na udalosti tých dní plukovník československého letectva vo výslužbe Július Phillip. V redakcii Mladej fronty nás navštívil Josef Čižinský. Na lavičke parčíka v Lysej a potom ešte dlho v malom príjemnom byte sme sa zhovárali s Karlom Cyrinom a jeho ženou Vierou.

Kde sú však tí dvaja hlavní? Kde je Suliga a kde je Kolár?

Meno Suliga zmizlo spolu s koncom vojny. Ale žije ten, kto ho nosil — Ivan Prokofjevovič Kurilovič. Žije dnes v Lvove, v meste, kde tak dlho pôsobil ako jeden z vedúcich činiteľov podzemného a partizánskeho hnutia. Z bývalého sovietskeho rozviedčika sa stal riaditeľ veľkej plávajúcej reštaurácie.

A Jan Kolár? Na okraji Prahy, v

domo Na Šmukýřce č. 906, nám raz večer otvoril dvere Štefan Šahur. Major československej armády vo výslužbe. Štefan Šahur je tým bývalým podporúčikom československej jednotky na východnom fronte, ktorý chladnej februárovej noci roku 1945 zoskočil z lietadla LI-2, číslo 11 s falošným menom Jan Kolár.

Štefan Šahur nás zaviedol na miesto, kde zoskočil zo sovietskeho lietadla. Ukázal nám Nechanice a dom Hluchých, kde sa skrýval a pracoval. Zašli sme aj k bývalej chate plukovníka Phillipa.

A zašli sme samozrejme aj do priehonického parku, kde tej prvej noci narazili na tajomný múr a kde ich ráno objavila skupina pracujúcich žien. Kde to presne bolo?

Aj toto miesto sme našli. Ukázal nám ho záhradník Jaroslav Jira, ktorý sa vtedy znenazdajky zjavil a ktorého sa Šahur s rukou na pištoľ opýtal — Čech alebo Nemeck?

Stretnutie oboch mužov, ktorí sa nevideli mnoho rokov, bolo až dojemné. Mali z neho radosť, spomínali, opravovali jeden druhého. prichádzali na podrobnosti a presne určili miesto, kde stál zásyp pre bažanty, aj kde bola skrytá vysielačka.

...

História ľudí, nad ktorými sa pred tridsiatimi rokmi vznášal strašný tieň „šifry smrti“, je zaujímavá a poučná. Ich činy si pripomíname aj dnes, keď oslavujeme 30. výročie oslobodenia našej republiky slávnou Červenou armádou.

Aj oni sa zaslúžili o to, aby už nikdy a k nijakému menu fašistických zločincov neprípísali písmená X Y Z.

Snmky: Milan Syruček

V BUDÚCOM ČISLE DR uverejníme napínavý príbeh ruského autora zo začiatku 19. storočia A. K. Tolstého:

UPÍR

Dej románu sa odohráva v Taliansku i v starom Rusku.

V doplnkovej časti DR — po skončení hlavného románu — uverejníme zaujímavé kriminálne poviedky, reportáž M. Kendu: Človek skúma človeka, stručnú históriu otrokárstva pod názvom Smutné čierne dátumy a iné pútavé materiály.

DR č. 225 — A. K. Tolstoj: Upír — dostanete kúpiť v stánkoch PNS o mesiac.

Edičný plán Dobrodružných románov na rok 1976

J. Ivanova: ZEM NEPOKOJNÝCH

B. Harte: ZÁHADNÝ ZLATÝ PRSTEN

F. Martens: ŠIESTY ZMYSEL

P. Vežimov: ZÁHUBA AJAXU

ky: SŮSTRASNÉ NÁVŠTEVY NEPROSÍME

I. Nemere: SMÉROVACIE ČÍSLO HRŔZY

R. Hogan: GESTA DO DODGE CITY

A. Šenoa: ZLOČINY BENÁTSKÝCH INTRIGÁNOV

R. Hogan: CONGERSOVA ŽENA

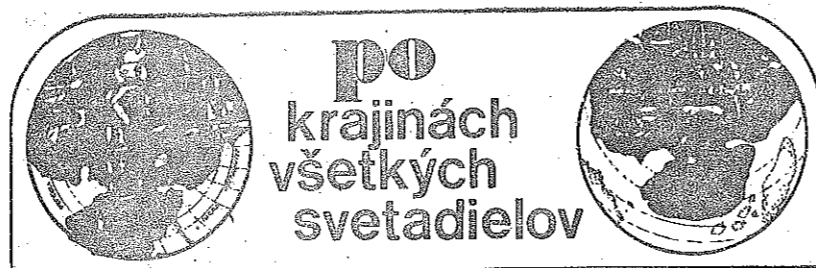
Z. Safjan: STRACH

J. Rejtö: PREDŠUNUTÁ GARNIZÓNA

Z. Grey: RAJSKÉ ÚDOLIE KONI

Zaujímavosti o najväčších vodopádoch sveta

Víťazstvá dobrodruhov nad Niagara Falls

PO krajinách všetkých svetadielov

Nórsky viacstupňový vodopád Tyssestrengene v Sörfjorde sa nevádza v nijakom prehľade svetových vodopádov, hoci svojou výškou 1084 m bol odjakživa najvyšší. Bol...

Jeho vody roku 1968 zachytili pre hydroelektrárňu a najvyšší kráť medzi vodopádmi zanikol...

Tvrď osud vodopádu Tyssestrengene nie je ojedinelý, v Nórsku využívajú na rovnaké ciele aj ďalšie vodopády — 127 m vysoký Rjukan, až 840 m vysoké kaskády Bjölvefoss... Vo Fínsku je takým „osledným“ vodopádom

Celkový pohľad na Niagarské vodopády, v strede je Kuzí ostrov

Imatra, v Taliansku 180 m vysoký trojstupňový Marmore na rieke Velino a 108 m vysoké kaskády Tivoli na rieke Teverone... Sú to neúprosne záhady do prírody, do jej očarujúcich klencov, najväčších krás. Ale možno to odsudzovať?

Existenciu vodopádov ohrozujú aj iné skutočnosti: zosuvy pôdy, erózia, postupné „znižovanie sa“ vodopádov a ich „skoky“ proti smeru riek a podobne. Otázka, či z krásnych vodopádov nezostanú našim potomkom iba pohľadnice, nie je veľmi nadnesená.

Týka sa to aj najznámejších, najnavštevovanejších a jedných z najväčších vodopádov na svete — Niagarských — na rovnomennej rieke, ktorú technici a robotníci už koncom minulého storočia začali „zdobiť náhrdelníkmi“ — hydroelektrárnami a tie vodopádom čoraz väčší uberajú silu i krásu...

PRAMEŇ ŠIRŠÍ AKO ÚSTIE

Niagarské vodopády (Niagara Falls) patria spolu s vodopádmi Iguacu v Južnej Amerike a Viktóriinými vodopádmi v Afrike medzi tri najväčšie — najmohutnejšie na svete. Poradie medzi nimi sa nedá presne určiť, všeobecne však platí, že Niagara Falls (široké 1240 m a vysoké 48 a 52 m) sú najmohutnejšie, lebo nimi najpravidelnejšie preteká najviac vody. Priemerne je to 4000 m³ za sekundu, podľa iných údajov až 6750 metrov kubických za sekundu. (Pre porovnanie: 300 m široký Dunaj v Bratislave má priemerný ročný prietok 2000 m³/s.) Vodopádmi Iguacu (široké 2700 m a vysoké 69—72 m) preteká za sekundu 1800 i viac m³ a Viktóriinými vodopádmi (široké sú 1900 m a vysoké 116—122 m) asi 1350 m³/s. Sú to však iba priemerné údaje, pretože v riekach, ktoré ich zásobujú nie je vždy rovnaký stav. Najstálejší stav má Niagara, lebo ho regulujú veľké kanadské jazerá a umelé jazero — zásobárň hydroelektrární. Stav rieky Zambezi (napája Viktóriine vodopády) a Iguacu (napája Iguacu) je závislý od zrážok.

Je zaujímavé, že všetky tieto najväčšie vodopády sú „medzinárodné“, nepatria iba jednému, ale viacerým štátom. Niagarské sú na hranici USA a Kanady, Iguacu na hranici Brazílie, Argentíny (a neďaleko sú aj hranice Paraguaja) a Viktóriine vodopády na hranici medzi Zambiou a Rodéziou...

Niagara Falls rozdeľuje na americkú a kanadskú časť Goat Island — Kozí ostrov. Na americkej strane sú dva vodopády: 300 m široký Americký a hneď vedľa neho, za malým ostrovcikom Luna — vodopád Luna, nazývaný aj Bridal Veil (Svadobný závoj). Kanadský sa volá v angličtine podľa svojho tvaru Horseshoe, čiže Kónská podkova. Táto dozaista najväčšia kónská podkova na svete je až 917 m široká.

Dnes, pravda, už nevyzerajú tak ako kedysi, no ešte stále sú veľkolepé — — — Voda kypí a klokotá na dne priepasti a nad touto hlbokou priepastou sa vznášajú stĺpy vodného prachu. Slnčné lúče sa v nich pohrávajú a blýskajú nespočetnými zábleskami. Niekedy sa tu zavesí široký oblúk dýhy. Podľa ročného obdobia sa vení

l obraz. V lete svieža zeleň stromov ostro kontrastuje s bielymi penami vôd. Na jeseň sa Kozí ostrov pokrýva pestrými farbami vädnuceho listia. A v zime visia na útesoch obrovské cécule. Ziaria na slnku sťa diamantové ozdoby. A v tomto ľadovom kríštálovom rámci stále padajú hučiace vody. Na jar, v období roztápania snehu, vidieť obrázky priam strašné. Po okrajoch vodopádov trčia veľké ľadové kryhy ako zvyšky zbúraných sklenených stovieb. Narážajú s rachotom na seba, rozbijajú sa a prepádajú sa v bezodnej priepasti vodopádov. Koľká je sila Niagary! Množstvá padajúcej vody prevracajú celé skaly... (K. Gam)

Pod vodopádmi sa vyše kilometer široká rieka (niekoľko kilometrov od ústia je široká asi 4 km) zužuje a úzkym korytom buráca takmer až do svojho ústia...

Niagara je dlhá vyše 56 kilometrov a po celej dĺžke tvorí prirodzenú hranicu medzi USA a Kanadou. Prameň v jazere Erie a svoju púť tiež končí v jazere — v Ontariu. Jej prameň je širší ako ústie — to je svetová rarita tejto krátkej rieky.

Pozoruhodné je, že výška hladiny Niagary je v ústí nižšia až o 100,8 m než v prameni a tento fakt už sám osebe svedčí, že je to prudká rieka. Vodopády z tohto „skoku“ zaberajú iba polovicu. Niagara odvodňuje 255 000 štvorcových míľ strednej časti Severnej Ameriky, štyri pätiny tejto rozlohy vyplňajú štyri veľké jazerá — Horné, Michiganské, Hurónske a Erijské.

Rieku pretína viac mostov. Jeden z nich — Duhový most (Rainbow Bridge) — je kúsok pod vodopádmi, polovica patrí USA a druhá polovica

Americká časť vodopádov

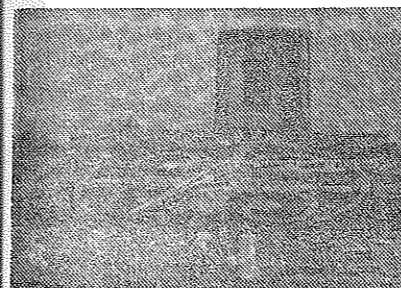

Najnavštevovanejšie vodopády na svete turisti obdivujú aj z košiarov, z visutej lanovky, z tunelových vyhládok a z reštaurácií vyhládkových veží...

Kanade a tak na ňom vlaje americká i kanadská zástava. I mesto, v ktorom sa most nachádza, patrí USA i Kanade. Je rovnomenné s Niagarskými vodopádmi — Niagara Falls.

KTO BOL PRVÝ?

Konečne sme došli na dohľad k Niagarským vodopádom, boli sme od nich asi tri míle. Slnko nad nami jasne svietilo, v okolí niet jedného domu, ani chatrče, vôbec nič, iba zelený les, padajúca voda a biele peny. Ten okamih sa mi zdal najkrajší, aký som si vôbec mohol kedy predstaviť... (Sir Charles Lyell v auguste 1841)

Hodiny z tisícov kvetov

Doteraz nik nezistil, kto objavil Niagarské vodopády. Prvý ich opísal cestovateľ Jacques Cartier roku 1535, no nikdy pri nich — ako sám napísal — nebol. Ako prvý Európan ich možno videl jezuita Ragueneau roku 1648, ale nie je to isté...

Skutočnosť, že vodopády prví poznali Indiáni, ktorí aj pomenovali rovnomennú rieku, čo ich napája, na Niagaru — Hrmiace vody, ostáva nepovšimnutá, spory sú iba o to, kto z belochov, Európanov prvý videl fantastické vodopády.

V rokoch 1678—1679 sa pri nich objavili prví bádatelia — francúzsky cestovateľ René Cavalier, známy pod menom La Salle, a belgický páter Louis Hennepin. Belgičan vodopády podrobne opísal, nakreslil (tá správa aj s ilustráciami existuje doteraz!) a možno aj preto sa najčastejšie spomína ako prvý objaviteľ vodopádov.

No už dvadsaťjeden rok pred ním daktó zakreslil vodopády na tzv. Sansonovu mapu, ktorá tiež existuje.

Roku 1841 prišla k vodopádom prvá vedecká výprava — geológovia z New Yorku a Londýna. Bol medzi nimi aj známy anglický odborník sir Charles Lyell. On prvý uskutočnil geologický prieskum vodopádov a ich okolia.

Vtedy pri Niagare už nežili pokojné indiánske kmene, ani tí, ktorí ich odtiaľ vyhnali — bojovné indiánske kmene Irokézov, lebo tých zasa zbavili panstva nad tamojším krajom európski koloniálni vojaci z viacerých okolitých pevností, medzi ktorými bola najznámejšia Niagara Fort pri ústí rieky, postavená Francúzmi v rokoch 1725—1727. Roku 1793 tam pricestoval z Londýna prvý anglický guvernér (John Graves Simcoe).

Dnes pri Niagare nepatrí Indiánom, ani Francúzom a ani Angličanom vôbec nič...

POHYBY—PÁDY AJ VYŠE 70 000-TONOVÝCH SKÁL A „SKOKY“ VODOPÁDOV PROTI PRÚDU RIEKY

Vodopády na rieke Niagara vznikli asi pred 12 000—13 000 rokmi, po ústupe ľadovcov, na tvrdých dolomitoch, pod ktorými je mäkká bridlica, pieskovec a iné horniny. Dolomity občas praskajú, a keďže mäkké horniny ich nezadržajú a navyše i sila rieky ich tlačí dole, rúcajú sa a ešte stále menia vzhľad rieky a vodopádov. Dňa 17. januára 1931 sa pri Americkom vodopáde uvoľnila a posunula obrovská skála, merajúca 85×21 m a vážiaca asi 76 000 ton; skaly spadnuté 28. júla 1954 vážili spolu až 185 000 ton a tie, ktoré sa zrútili 4. decembra 1964, asi 15 000 ton!... Na kanadskej strane vodopádov sa roku 1934 uvoľnil obrovský blok z dolomitu, vážiaci asi 15 000 ton!...

Tieto padajúce balvany sú tiež príznakom pozoruhodného úkazu — vodopády stále menia svoju polohu, ustupujú, „skáču“ proti prúdu rieky. Niagarské sú medzi vodopádmi svetovými rekordmanmi — ročne ustupujú až o 0,9—1,2 m (na americkej strane o trochu menej).

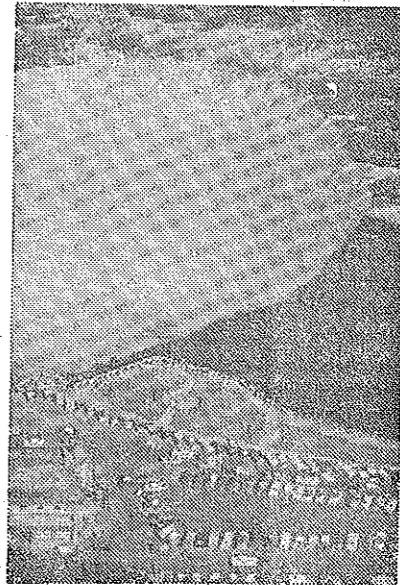
Odborníci vyrátali, že Niagara Falls

sa za posledných 12 000 rokov, teda od svojho vzniku, posunuli proti prúdu až o 11 200 m! Ich kanadská strana, ktorou preteká 94 % Niagary, ustúpila za 250 rokov (od roku 1678 do roku 1927) asi o 300 m. Vedci si pri týchto výpočtoch pomáhali aj rádioaktívnym izotopom uhlíka C¹⁴.

Neboli to samoučelné výpočty, veď keby tieto vodopády aj naďalej „vykračovali“ k jazeru Ontario, o niekoľko tisícročí by zanikli a naozaj by z nich zostali iba pohľadnice...

Pred rokmi sa začali viacerí geológovia a iní odborníci zaoberať problémom, ako Niagara Falls zachrániť, ako zastaviť ich „skoky“. Roku 1969 špeciálne útvary americkej armády zastavili americkú časť vodopádov — všetku vodu Niagary nasmerovali na kanadskú časť. Vtedy bolo možné vidieť ľavú stranu slávnych vodopádov prvý raz bez vody. Nešlo však o efekt pre turistov. Vedci mohli vodopády podrobne preskúmať a potom sa poradiť, ako ich zachrániť.

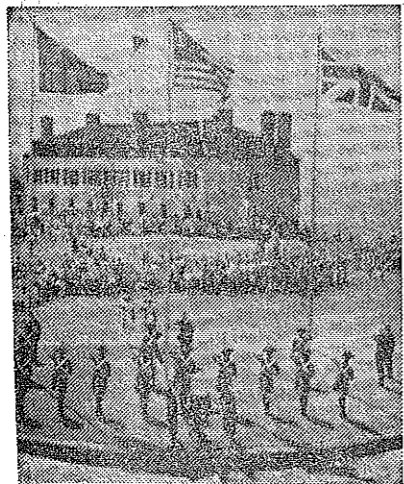
K prvým opatreniam patrili betónové výstuže.

Časť Horseshoe Falls. Hukot vodopádov počuť do vzdialenosti 25 km!...

KRAJ REKORDNÝCH HYDROELEKTRÁRNÍ

Silnú Niagaru s dravým spádom a dostatkú vody začali Kanaďania využívať na výrobu elektrickej energie už koncom minulého storočia. A začiatkom nášho storočia na brehoch burácajúcej rieky rástli hydroelektrárne ako huby po daždi. Ďalšie hydroelektrárne na Niagare — aj na americkom brehu — začali však vodopádom čoraz väčšími uberať vodu a istý čas sa zdalo, že turisti budú obdivovať vodopády bez vody. Preto sa americké a kanadské úrady roku 1950 dohodli — pod tlakom funkcionárov mesta Niagara Falls, bohatých hoteliéro-rov a iných — o plánovitom čerpaní vody z Niagary. Hydroelektrárne odvtedy odoberajú vodu najmä v noci, a cez sobotu a nedeľu — v čase zvýšeného turistického ruchu — takmer vôbec...

Neďaleko ústia Niagary do jazera Ontario stoja zvyšky starej pevnosti (Niagara Fort). Pri slávnostiach tam možno vidieť aj vojakov v starých uniformách, v ktorých kedysi z tohto kraja vyhnali Indiánov...

Využitie Niagary zmenilo ráz celého okolia a kraja, nazývaného Záhrada Kanady, lebo kedysi tam kraľovalo iba poľnohospodárstvo, rozmáhali sa tam farmári, ovocinári aj pestovatelia tabaku i viníc.

Lacná energia z hydroelektrárni podnikla rozvoj najrozličnejších odvetví priemyslu a krajina dostala priemyselný charakter, sady a vinice ustúpili, zmenšili sa.

Viacere tamojšie hydroelektrárne boli prvými nielen v Kanade, ale aj prvými a najväčšími v Amerike, ba dokonca i na svete. Napríklad hydroelektrárne Ontario Power, postavená roku 1905 (výkon 132 500 kW), bola vtedy najväčšou v Amerike, devätnásť-turbínová hydroelektrárň Adam Beck

Jean Lussier so svojou gumovou guľou

I. s výkonom 403 900 kW bola v rokoch 1925—1930 najväčšia na svete... Roku 1958 tam dokončili stavbu obrovskej hydroelektrárne — Adam Beck II., ktorú zásobuje voda z 9 km dlhého dvojitého tunela pod mestom Niagara Falls (v hĺbke 100 m!). Má výkon až 1,4 milióna kW. Aj táto bola niekoľko rokov najväčšou na svete.

Rozvoj priemyslu si vyžiadala aj rozvoj dopravy a to tiež znamenalo ďalšie zásahy do prírody v okolí Hrmia-cich vód. Už na začiatku minulého storočia tam postavili prieplav Welland (obrátili aj tok rovnomennej rieky). Po jeho úprave v päťdesiatych rokoch nášho storočia sa stal súčasťou svetoznámej námornej cesty sv. Vavrinca — St. Laurent Seaway, po ktorej sa plavia námorné lode cez Veľké kanadské jazerá až 3700 km do vnútrozemia.

RAJ TURISTOV

V mestečku Niagara Falls už roku 1820 (!) stáli prvé hotely.

Turisti tam prúdia už desaťročia, aj v zime, keď sú vodopády zamrznuté (od decembra do marca), lebo i vtedy je čo obdivovať...

Každý rok ich tam príde z celého sveta asi 16 miliónov!...

V mestečku Niagara Falls sa nachádzajú aj reštaurácie s vyhládkou na vodopády, loď *Maid of the Mist* (Panna hmly), ktorou sa možno (za dva a pol dolára) doviezť takmer až k miestu, kde sa vodopády rútia do priepasti, pravda, každý zvedavý turista si musí obliecť gumený plášť s kapučňou, ináč by premokol do nitky. Sú tam aj pestrofarebné kónské poháry, vždy pripravené na vychádzku „s najkrajším pohľadom na zázrak prírody...“, vyhládkové veže na vrcholoch s otáčavými reštauráciami, hodiny z tisícov kvetov a mnoho iných pozoruhodností.

Vodopády si možno pozrieť i z tunelov rovno pod nimi. Aj tam sa treba obliecť do nepremokavých žltých plášťov s kapučňami. Tunel — dovezie vás k nemu výťah — má tri vyhládky: prvá je vedľa vodopádov, druhá a tretia — chránená pevným kovovým zábradlím, — pod vodopádmi, pri priepasti. Možno si tam zobrať aj fotoaparát, ale iba ak do igelitového sáčku, aby nezmokol...

K Niagarským vodopádom kedysi chodili najmä Američania a Kanada-Yosemitská kaskáda

nia na svadobné cesty a prospekty ešte i dnes „dôverne prezrádzajú“, že „pri najfantastickejších vodopádoch na svete sú najsladšie bozky — bez ohľadu na vek zaľúbených...“

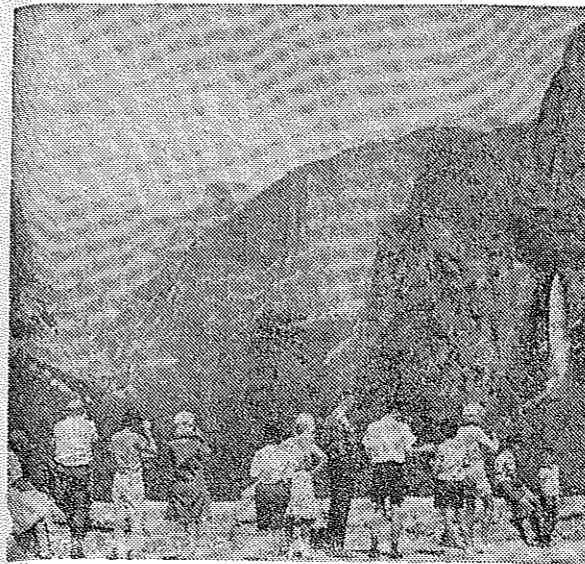
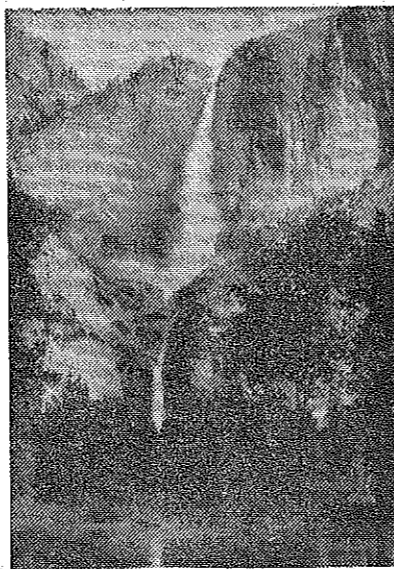
PRVÝ BOL NEPREKONATELNÝ VEĽKÝ BLONDÍN

Podľa prastarej legendy Indiáni žijúci pri Niagare každý rok obetovali svojim bohom najkrajšie dievča. Nahé ho posadili do kanoe a pustili dole, na vodopády... Raz sa však istej krásavici podarilo — akoby zázrakom — preplávať vodopády, iba jej kanoe navždy zmizlo v spenených vlnách.

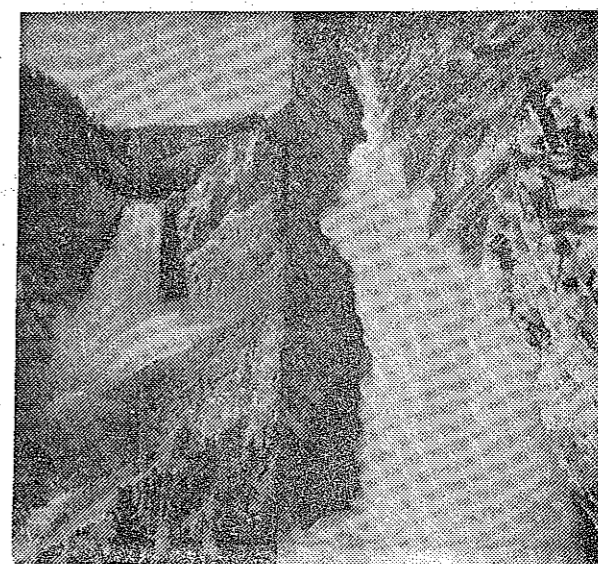
Odvtedy sa tam už neprinášali obeť...

Niagarské vodopády možno označiť ako jediné zo všetkých vodopádov na svete za vodopády senzácií a dobrodruhov. Viacerí tam riskovali — a mnohí aj stratili — život, lebo chceli získať bohatstvo a slávu — — — — —

Prvý bol Francúz Jean Gravelet, známy pod menom Blondín alebo Veľký Blondín, člen svetoznámeho cirkusu *Barnum*. V júni 1859 sa naňho pozerali desaťtisíce divákov, ako si vykračuje po lane nad Niagaru vo výške 60 m. Na druhú stranu prešiel bez vahadlovej tyče a pri ďalších vystúpeniach (pozeranie nebolo zadarmo; najviac mu zaplatil nadšený princ z Wallesu, neskorší anglický kráľ Eduard VII. — 400 dolárov...) ukázal na lane veľa najrozličnejších figur a kúskov. Urobili by ich možno aj iní, lenže on ich predvádzal na lane bez záchranej siete a nebola pod ním ani pevná zem, ale Hrmiače vody!... Pri jeho vystúpeniach ľuďom tuhla

Vodopád Bridal Veil v rozprávkovo krásnom Yosemitejskom údolí

Dva pohľady — zďaleka a zblízka — na 94 m vysoký vodopád Lower (Dolný) v Yellowstonejskom národnom parku v USA

krv v žilách, omdlievali, vykrikovali a prosili ho, aby prestal...

Gravelet ukázal veľa kúskov a vždy ich stupňoval — na konci vystúpenia ukázal zakaždým dačo nové. Lahol si na lano a čítal *New York Times*, robil tam i kotrmelce, nielen dopredu, ale i dozadu, inokedy uprostred lana začal schválne balansovať, robil sa, že má strach, že už-už spadne, no potom sa zrazu usmial a kráčaľ ďalej, z lana si spustil povraz na *Maid of the Mist* a vytiahol si z nej fľašu s osviežujúcim nápojom... Ponad vodopády prešiel aj so zaviazanými očami, aj tak, že pred sebou tlačil malú piecku, na ktorej si robil omeletu, ktorú, samozrejme, aj zjedol. Inokedy si nechal zviazať ruky i nohy a tak prešiel po lane na druhú stranu, kde ho čakali nadšení diváci so šampanským...

Roku 1860 Blondín oznámil divákovi, že hociktorého z nich prenesie na druhú — vyššiu — stranu lana. Nik sa neprihlásil, a preto vyzval svojho manažéra Harryho Colcorda. Ten sa nechcel dať zahabiť, šiel, no uprostred lana sa veľmi zľakol a začal sa triasť. Blondín mu pohrozil, že ak okamžite neprestane, zhodí ho dolu.

Na výstup sa dívalo asi stotisíc ľudí. Harry Colcord o tom neskôr napísal:

Vtedy si Blondín nerobil z divákov záru. Uprostred lana som sa netriasol iba ja, ale aj on. Bola to neopísateľná hrôza... Myslel som si, že už-už zle-
táme dole!...

Ale nezletel. Veľký Blondín tam nikdy neutrpel ani najmenšie zranenie. Zomrel ako sedemdesiatročný v Londýne v posteli...

Ešte za života Veľkého Blondína sa ho pokúsil napodobniť ďalší zá-
zrační povrazolezci! Medzi nimi vynikla najmä Talianka Mária Spelteri-
nová — po lane nad Americkým vo-
dopádom prešla s nepriesvitným vrec-

com na hlave a na nohách mala namiesto topánok košíky na ovocie... Potom sa dlho pýšila, že bola prvou ženou, ktorá sa pozrela Niagare priamo do očí!...

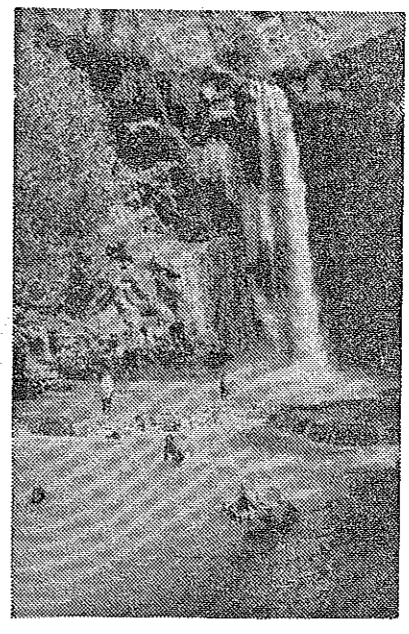
Artistu MacDonald sa uprostred lana zavesil na špičkách nôh dole hlavou, Harry Haverlet po lane prešiel aj s fúrikom, jeho kolega Jenkins na bicykli. Talian Ballini stratil na lane rovnováhu, spadol, no akoby zázrakom, zachránil sa... Kanaďan Stephen Peere sa pokúsil prejsť po lane ponad vodopád v noci. Jeho mŕtvolu našli hneď ráno...

Jeho smrťou prestali „cirkusy na lane“, všetky ďalšie „predstavenia“ sa

už odohrávali na kanadskej strane. Rozvášnení diváci chceli čoraz „viac“ a hoteliéri začali hľadať muža, ktorý by preplával vodopády, teda ich kanadskú časť, lebo americká vôbec neprichádzala do úvahy — tam tréba balvany...

Roku 1883 oznámil tridsaťpäťročný Angličan, kapitán Matthew Webb, prvý premožiteľ kanálu La Manche (na trase Dover—Calais, za 21,46 hodín), označovaný za najlepšieho plavca na svete, že prepláva Kónskú podkovu!

Na jeho kúsok, vlastne smrť, o ktorej — okrem neho — nik nepochybo-

Mooney Falls a Havasu Falls — dva z neuveriteľne krásnych vodopádov vo Veľkom kaňone v USA. Pri nich ešte žijú Indiáni — v rezerváciách...

Niekoľko pohľadov na Veľké vody

val, boli zvedavé desatisícové davvy...

Webbovu mŕtvolu našli až o štyri dni, 15 km pod vodopádmi, pri mestečku Lewiston...

Roku 1900 pokoril vodopády ako prvý istý Peter Nissen — prekonal ich v špeciálnom čle, ktorý pomenoval Bláznivý vrah...

Roku 1901 sa rozhodla „preplávať“ Korskú podkovu v sude obťahnutom silnými oceľovými obručami Anne Edson Taylorová, štyridsaťročná miestna učiteľka.

Najprv poslala v takom sude dole vodopádmi svoju „najlepšiu priateľku“. Sud to vydržal, mačka nie, no „bláznivá stará dievka“ sa napriek tomu nedala odradiť.

Zúriace vlny a víry sud s Taylorovou niekoľkokrát pohltili, ale potom ho už konečne vypluli, no vzápätí sa začal ponárať, lebo slečna učiteľka si ho zbytočne a aj nesprávne zatažila. Pripravení muži s dlhými tyčami priťahli sud k brehu a otvorili ho — s presvedčením, že tam nájdú jej mŕtvolu. Taylorová bola síce zakrvavená, poranená, ale živá. Smrť mala v ten deň (bolo to 4. októbra 1901) dovoľenku, písali viaceré noviny. Slečna Taylorová s poslednými silami ešte vládala divákovi zamávať na pozdrav a potom ju rýchlo odviezli do nemocnice.

Keď sa uzdravila, odcestovala do Európy, aby si prednáškami a predajom fotografií svojho „historického suda“ — vždy s čerstvým vlastnoručným podpisom — zarobila, lebo do školy sa už nechcela vrátiť. Onen „historický sud“ ani nemohla nikomu ukázať, ukradol jej ho istý chlapík. Túlal sa s ním po amerických mestách, na jarmokoch opakoval „vzrušujúcu históriu dobývania“ Niagara Falls odvážlivcami a zbieral dolárikvy...

A. E. Taylorová prežila svoje posledné roky v chudobinci, pochovali ju v rodných Niagara Falls.

„Úspech“ prvej ženy sa podaril zopakovať — s menšou slávou Marte Wagenführerovej. Ďalšia — Mauda Williardová — sa v sude udusila...

Roku 1928 Francúz Jean Lussier, žijúci v Quebecu, prekonal vodopády v obrovskej gumovej guli s kostrou zo železných pásov, vnútri dobre utesnenej a „umäkčenej“ tridsiatimi dvoma dušami z áut. Mal aj kyslíkový prístroj na štyridsať hodín.

Po „víťazstve“ vyhlásil: *Nebolo to ľahké. Na fotografiách vidieť moju zakrvavenú tvár. Bola to však červená farba — pre reklamu. Mnoho mi to však nepomohlo. Získal som skúsenosti a skúsim to znova...*

Ale už to neskúsil. Zostal pri vodopádoch a turistom predával kúsky gumy zo svojej tiež „historickej“ gule a z autoduší. Predal ich niekoľko tisíc... Ešte roku 1974 — ako 79-ročný predával pri vodopádoch svoje auto-

Diablov pažerák

gramy — jeden podpis za dva doláre...

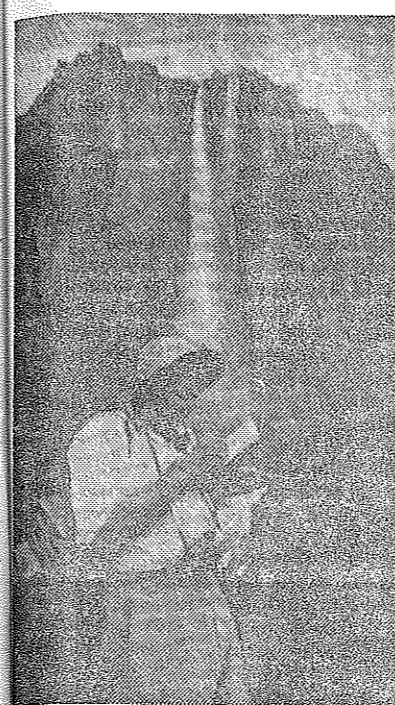
Jeho priateľ, Američan Bobby Leach, po preplávaní vodopádov náhle odcestoval čo najďalej od nich, až na Nový Zéland, odkiaľ sa k Niagare už nikdy nevrátil...

Nasledovali ďalší odvážlivci a dobrodruhovia, medzi nimi aj hladujúci nezamestnaní, a nie všetkým sa podarilo vodopády prekonať bez straty života. Holič Charles Stephens ešte predtým, než vstúpil do suda, poslal manželke telegram o svojom víťazstve, no zo suda už nevyšiel. Našli z neho iba ľavú ruku, pevne upevnenú o sud...

Tragicky sa skončil aj pokus gréckeho kuchára z Buffala Georgia Stathalisa, ktorý si roku 1930 zobral do suda aj stopäťdesiatročnú korytnačku Soni. Obrovské víry sud vypluli až po dvadsiatich dvoch hodinách (!). Živá zostala iba korytnačka. Roku 1951 si Red Hill nafúkal trinásť veľkých duší z nákladných áut, zviazal ich rybárskou sieťou a po oklamaní riečnej polície — vtedy už bláznovstvá na vodopádoch boli zakázané — sa pustil dole Korskou podkovou. Jeho mŕtvolu našli na druhý deň... [Je zaujímavé poznamenať, že jeho otec, pracovník záchranej služby na Niagare, dvakrát prekonal vodopády v sude [1930 a 1931] a predtým [1925] preplával celú Niagaru! Na Niagare zachránil život dvadsiatim ôsmim ľuďom — dostal za to vysoké štátne vyznamenanie, a z rieky vytiahol stosedemdesiatdruť utopencov. Zomrel roku 1942. Jeho ďalší, najmladší syn — Wesley — bol dlhé roky šéfom záchranej služby na Niagare...]

Pravdepodobne posledným premožiteľom Niagarských vodopádov — roku 1961 — bol černoš — Natan Boua. „Pokoril“ ich v oceľovom sude, starostlivo potiahnutom hrubými vrstvami gúny. Hoci musel zaplatiť pokutu, i tak si dobre zarobil — reklamnými nápismi na svojom, pravdepodobne poslednom „historickom“ sude.

Niet pochýb, že bohatí hoteliéri pili Veľkému Blondinovi a ostatným cirkusantom-dobrodruhom osobitné

Angelov vodopád, na snímke vidieť iba jeho hornú časť

prémie, veď viacerí z nich tam prilákali naraz aj vyše stotisíc ľudí!

Majitelia hotelov už roku 1827 zorganizovali prvé nezmyselné a senzačné „vystúpenie“ — „hromadnú smrť“ vo vodopádoch. Kúpili vyradený škuťer Michigan, na jeho palubu naložili desať najrozličnejších zvierat a v určený deň a hodinu — pred zrakmi tisícov divákov — pustili loď dole riekou na vodopády... Zo zvierat to najjedno neprežilo a ani na lodi sa ži nikto nikdy nevozil...

„Slávnych premožiteľov“ Niagarských vodopádov možno vidieť v múzeu v Niagare Falls, majú tam aj na magnetofóne nahraný hlas — spomienky Jeana Lussiera.

V tomto mestečku je veľa múzeí; je tam aj pobočka svetochýrneho londýnskeho múzea voskových figúr, múzeum novinára Róberta Ripleya, ktorý recestoval celý svet a všade zbieral rarity, kuriozity, dnes zhromaždené v jeho múzeu s názvom *Believe It or Not!* — *Verte alebo neverte!*, múzeum gendárnej Kanadskej jazdeckej polície atď.

V kanadskom národnom parku Yoho krásny vodopád Takkakaw. Je omnoho vyšší ako Niagarské vodopády. Meria 366 m, no napriek tomu je málo známy. Úplne ho zatieniujú najvyššie vodopády na svete...

ÚDOLIE VODOPÁDOV

Kanadsko-americké Niagarské vodopády nezatieňujú svojou slávou len

omnoho vyšší kanadský vodopád Takkakaw, ale aj všetky ostatné vodopády v Severnej Amerike.

A nie je ich tam málo a nie sú to hocijaké vodopády.

Najkrajšie z nich sú v svetochýrnom Yosemitekom údolí (Yosemite Valley) v pohorí Sierra Nevada v Kalifornii. Údolie by sa právom mohlo volať aj Údolie vodopádov, je ich tam veľa a jeden je krajší ako druhý; jednostupňový Ribbon má výšku 493 m (trpí nedostatkom vody); Silver Strand (Strieborný pás) má výšku 357 m, Bridal Veil (Svadobný závoj) 189 m, Nevada 180 m, Illionette 113 metrov...

Najvyšší a najkrajší z nich je Yosemiteký vodopád. Skladá sa z troch stupňov. Najvyšší je horný stupeň — 436 m, dolný má 98 m a kaskády medzi nimi sú spolu vysoké 206 m, teda tento vodopád je spolu vysoký 740 m (podľa iných údajov 770 alebo 792 m). Je najvyšším vodopádom v USA a v celej Severnej Amerike, v minulosti ho pokladali za najvyšší na svete. Dnes je v rebričku najvyšších svetových vodopádov na druhom mieste — nerátajúc „osedlaný“ vodopád Tyssestrengene a Bjölvefoss.

Yosemiteké údolie kedysi tiež patrilo Indiánom, žili tam ešte v minulom storočí. Dnes ich tam pripomína azda iba názov údolia (Yosemite — pôvodne Yc-ham-i-t-e — je indiánske meno medveďa grizlyho). Do malebného údolia nepretržite prúdia tisíce turistov.

Z ostatných severoamerických vodopádov spomeňme ešte aspoň 430 m vysoké kaskády Diamond Falls v národnom parku Glacier v Montane, 96 metrov vysoký Virginia Fall na rieke South Nahanni, 91 m vysoké Grand Falls (nazývané aj Churchill Falls) na Labradore, 82 m vysoké Montmorency v Ontariu a 68 m vysoký Shoshone Fall na rieke Snake...

I tento neznámy vodopád je vyšší ako Niagara Falls...

ZÁZRAK ZO 275 VODOPÁDOV

Vodopády Iguacu na rovnomennej juhoamerickej rieke videlo na vlastné oči omnoho menej ľudí ako Niagara Falls. K nim neprúdi tak veľa turistov, lebo sú ďaleko vo vnútrozemí a treba tam putovať — ak necestujeme lietadlom — viac dní.

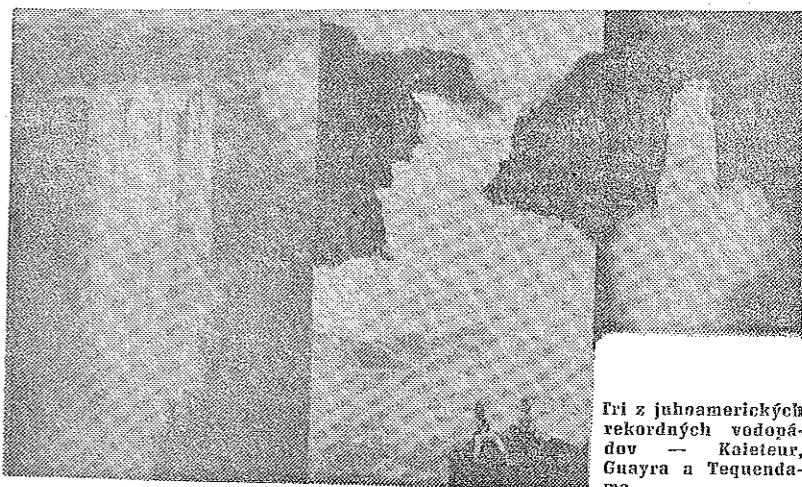
Keď ich prvýkrát zarela pani Alice Longworthová, dcéra amerického prezidenta Theodora Roosevelta, povedala:

— My poor Niagara Falls! — Moje úbohé Niagarské vodopády!

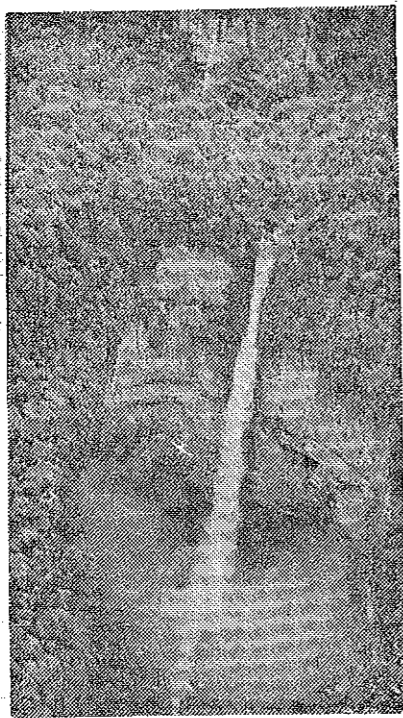
A mala pravdu! Iguacu sú nepomerne krajšie ako Niagarské vodopády. Nielen preto, že sú širšie i vyššie a že majú omnoho väčší prietok. Ich veľkoleposť nevytvárajú iba dva—tri jednostupňové vodopády, ako je to na rieke Niagara, ale až 275 viacstupňových vodopádov!...

Jednotlivé vodopády sú vysoké 72 m a v najdivšej časti — v Garganta del Diablo (v Diablovom pažeráku) — sa ráčia z výšky 90 m. Pohľad na ne je nezabudnuteľný. Aj dnes sú také, ako ich videl európsky objaviteľ, lebo okolie — hoci sú tam hotely i vyhládkové veže — nie je tak zosupermodernizované ako okolie Niagarských vodopádov — — — — —

Napriek svojej rozlohe a mohutnosti pôsobia dojmom krehkosti. Sú rozmarné ako rokokové princeznienky. Okolo nich niet na zemi miesta, odkiaľ by bolo možné prezrieť si ich všetky naraz. Hrajú sa na schovávačku ako školáčikovia. Ujdú za skalou a vyhŕknu odnadiať. Zúžia sa v tenučkú nitku; stavili by ste sa nad ňou, že zajtra utrúsí poslednú kvapku a uschne. A hneď sa hrnú širokým prúdom ako decká na vŕtele. Skáču uličnícky z poschodia na poschodie, zastavia sa, obzrú, bujne sa zakrútiia, ťrknú do slniečka a ten potom sa s vážnym gestom pohrúžia dole do

Tri z juhoamerických rekordných vodopádov — Kaieteur, Guayra a Tequendama

Toto nie je obraz, ale fotografia! Takto vyzerajú fascinujúco krásne vodopády pri prameňoch Amazonky v Peru na rieke Rio Apurimac. Vľavo vedľa vodopádu vidieť malé športové lietadlo amerických bádateľov

hĺbky... Ostrov San Martin na argentínskej strane sa pomaly ponára do prúdu, oddelené strapce vodopádov Belgrano a Rivadavia začínajú sa zreteľne stmelovať. Dvaja mušketieri pod Cresta de los Saltos podávajú svorne pravú ruku Trom mušketierom a na pol roka sa spoja do anonymnej pracovnej jednotky, aby čo najviac prispeli do výkazu kubických metrov, hektolitrov a trinástmiestnych čísel.

Voda v ramene San Martin sa zatiaľ vzduje a vykročí oproti spodnému poschodiu vodopádu Adam a Eva. Refaze vodných rias, ktoré doteraz krásili šat dvoch sestier, popretŕhajú sa pod náporom bubnujúceho žltu a zaniknú kdesi hlboko v zákrutách vírov.

Garganta del Diablo sa zmení na ozaj pekelný pažerák, dňom i nocou nenásytne hľce prídel z argentínskej strany a ešte urve Brazílčanom, čo má v dosahu. Vtedy sa dole v prístave, v Puerto Iguacu zaplavuje jeden betónový prístavací blok za druhým a lode pristávajú pri najvyššom, ktorý doteraz trčal do vzduchu 25 metrov nad úrovňou spodného konca betónovej cesty.

Ale Iguacu nemá horúčku po celý rok. V decembri, keď je stav vody najnižší, je okolie vodopádov rajským kútkom. Chýbajú im dva zemepisné stupne k južnému obratníku. K rovníku majú o osm stupňov ďalej ako ich

súper v Afrike. A predsa majú tropickejší ráz. Sladkastá vôňa mimóz dodáva im omamné čaro, na ich brehoch kvitnú orchidey fantastických farieb a tvarov, kolibríci preletujú bleskovými pohybmi z kvetu na kvet a vejáre paliem otvárajú stále nové a nové výhľady na stužky vodopádov. Kytice bambusových hájov na pozadí pralesa, karmin zeme, azúrová obloha a zhluky belostných oblakov len podčiarkujú majstrovskú farebnú kompozíciu trblietavého diadému vodopádov... (Z knihy Tam za riekou je Argentína)

Na rozdiel od Niagarských, Viktóriiných i ostatných vodopádov majú vodopády Iguacu zaujímavú osobitosť: čím menej vody má rieka, a teda aj ony, tým sú krajšie, tým väčší vynikajú...

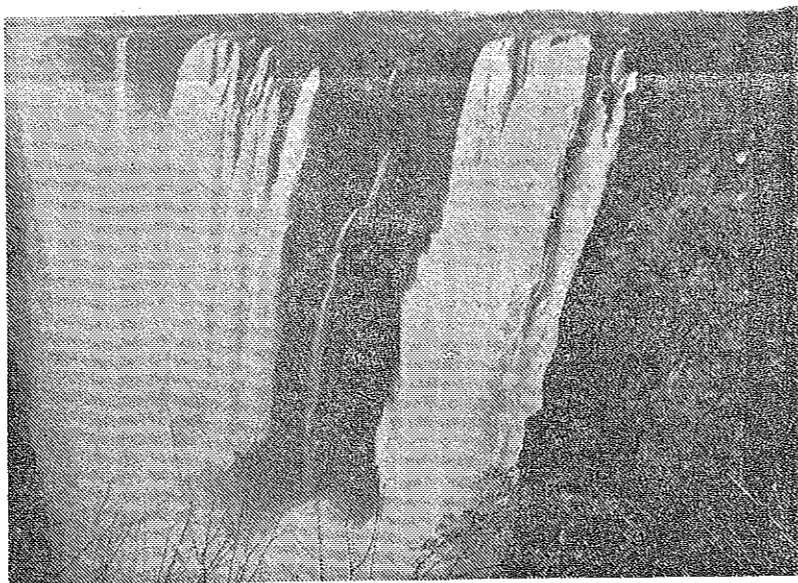
Jednotlivé vodopády sa nevolajú iba Adam a Eva, Traja mušketieri a podobne, ale najväčšie z nich dostali mená po významných mužoch z juhoamerických dejín: Generál San Martin, Benjamin Constant...

Vodopády dodnes objíma prales, v ich okolí sú národné parky, no žiaľ, väčšie cicavce v nich už nie sú — náruživí a bezohľadní lovci ich vystrielali.

Rieka Iguacu pramení iba asi 50 km od Atlantického oceánu, ale netečie doňho, obrátila sa mu chrbtom. Uberá sa na západ, do vnútrozemia, 1320 km dlhou a miestami 1—3 km širokou cestou. Neďaleko vodopádov ústi do rieky Paraná, ktorá je dlhá takmer 5000 km. Keď je stav vody v Iguacu vysoký, viaceré vodopády takmer splyvajú v jeden mohutný prúd.

ZATIAĽ NESPŮTANÉ VEĽKÉ VODY

Vodopády Iguacu objavil roku 1542 Španiel Don Alvaro Núñez, zvaný Cabeza da Vaca [Krvská hlava], po veľmi ťažkom a dlhom pochode pralesmi.

Krása a sila prírody na rieke Zambezi

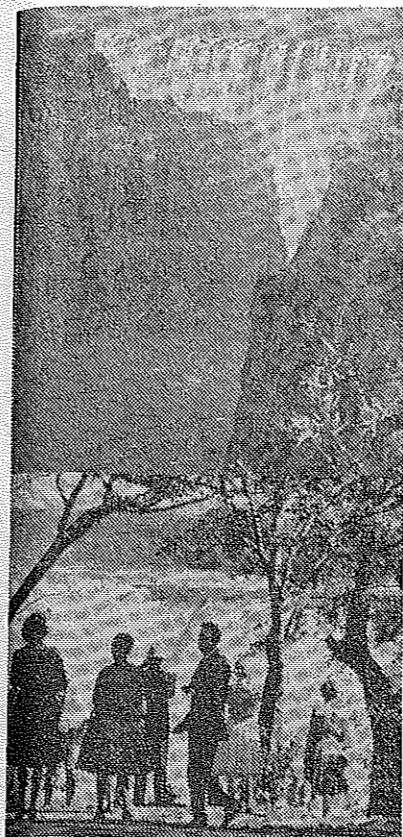
Nazval ich Salto de Santa Maria — Vodopády svätej Márie. No zbožné pomenovanie a želanie dobyvateľa [preslávil sa aj objavením ústia Mississippi] sa neujalo, dodnes zostalo indiánske pomenovanie — Iguacu čiže Veľké vody. Európske pomenovanie sa neujalo aj preto, lebo na objav vodopádov sa pozabudlo. Dobyvatelia sa totiž v Amerike nezačuli o krásy prírody, ale najmä o zlato a striebro. V 17. storočí ich opäť objavili jezuitskí misionári, ale znovu sa na ne zabudlo, a to na dosť dlho. Až koncom minulého storočia sa začali o nich publikovať prvé (nepresné a navzájom si odporujúce) správy. Roku 1897 sa pri vodopádoch zjavili prví vedci — Angličania.

Aj v Iguacu je obrovská energia, za nízkeho stavu vody v rieke je to — ako vyrátali odborníci — asi 130 000 HP a za vysokého stavu 53-krát viac — až 7 000 000 HP!!! Na menej známych vodopádoch Salto Sete Quedas, vzdialených asi 200 km na rieke Paraná (sú na 3500 m širokom toku a vysoké sú 17 m) je to ešte viac: 8 000 000 HP za nízkeho stavu a až 40 000 000 HP za vysokého stavu!

Ochrancovia prírody protestujú proti spútaníu tejto nevyužitej energie zatiaľ, iba zatiaľ, úspešne...

***

V Južnej Amerike sú okrem Iguacu aj mnohé ďalšie vodopády. Spomenieme aspoň niektoré — najvyššie: periodický a jednostupňový Kukenam na rovnomennej rieke na hraniciach Venezuely a Guayany (610 m), Nitschi (480 m) a Roraima (457 m) na rieke Aruparu v Guayane, štvorstupňový vodopád kráľa Eduarda VII. (256 m) na rieke Semang v Guayane, vždy na vodu bohatý Kaletur (226 alebo 250 m) na rieke Potaro — tiež v Guayane, jednostupňový vodopád Tequendama

Iné pohľady na Viktóriine vodopády. Vodné pary nad nimi vidieť takmer až z diaľky 40 km a počuť ich až do vzdialenosti 25 km!

(147 m) neďaleko Bogoty v Kolumbii, perejovité, až sedemnáststupňové Salto del Guayara (tiež la Quira, de Gaira alebo le Guayra) na rieke Paraná (117 m), sedemstupňové vodopády Paula Alfonsa (81 m) na rieke San Francisco v Brazílii...

Južná Amerika sa hrdí aj najvyšším vodopádom na svete. Volá sa Salto del Angel, známejší je však pod svojím anglickým menom — Angels Falls (domorodci ho volajú Churún-Merú). Nachádza sa vo venezuelskej plošine Auyántepui (dosahuje výšku 2953 m) v Guayanskej vysočine, napája ho rieka Čurun (volajú ju aj Rio Angel), prítok rieky Carra, ktorá ústi do Caroni a tá do Orinoka.

Vodopády náhodou objavil americký letec Jimmy Angel roku 1935 pri hľadaní nálezísk drahokamov a zlata. O dva roky tam zahynul...

Prvá vedecká výprava sa dostala k vodopádu až po druhej svetovej vojne.

Výšku vodopádu uvádzajú jednotlivé pramene rozdielne (najčastejšie 978, 1054 a 1127 m). Je to dvojstupňový vodopád (horný stupeň miera 807 m), vždy dobre zásobený vodou — z vrcholu dole padá asi štyri minúty!

Venezuelské cestovné kancelárie už vypravujú k najvyššiemu vodopádu na svete prvých turistov...

FANTASTICKÝ MOSI-OA-TUNYA

Azda nikde na svete nevidieť takú krásu a silu prírody na jednom mieste ako na africkej rieke Zambezi, kde mocná príroda pred tisícročiami vytvorila fascinujúce vodopády. Dňa 14. novembra 1855 ich objavil slávny škótsky cestovateľ David Livingstone. Pomenoval ich podľa anglickej kráľovnej Viktórie (bolo to prvý a posledný raz, že nejaký svoj objav pomenoval anglickým menom). Objavil ich, pravda, iba pre Európu a ostatný svet, tamjší černosi ich poznali už stáročia pred ním a odjakživa ich volali Mosi-oa-tunya — Tam, kde hučí para (alebo Hučiaci oheň či Zvučiaci dym) — podľa obrovských vodných pár — mraťkov nad nimi.

Pod vodopádmi sa Zambezi zrazu zužuje, ďalej sa valí už iba 80 m širokým a 107 m hlbokým korytom.

David Livingstone bol vodopádmi nadšený, do denníka si napísal:

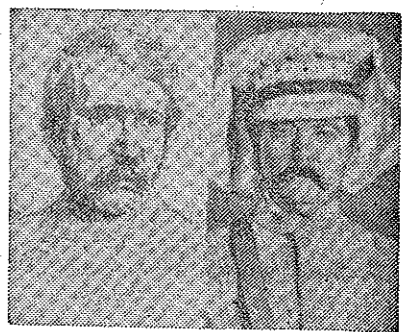
Snehobiele príkrývka tejto masy sa ponáša na myriady maličkých komét, letiacich jedným smerom a každá z nich necháva za sebou chvosť z peny. Ešte nikdy som nevidel taký obraz... Vodopády sú také neobyčajné, že sa vždy a každému musia zdať zázrakom...

A vtedy nadšený cestovateľ urobil malú pochabosť — prvý i posledný vo svojom živote — do jedného stromu vyrezal iniciálky svojho mena a dátum...

Keď americký žurnalista Henry Morton Stanley našiel v Afrike nezvestného Davida Livingstona, opýtal sa ho, aký bol jeho najsilnejší zážitok v Afrike.

— Ak máte rád Afriku, — odpovedal Livingstone, — tak musíte vidieť najmohutnejšie prírodné divadlo, ktoré sa na jej pôde nachádza, myslím tým Viktóriine vodopády. Nikdy nezaбудnem na ten deň — bolo to 14. novembra 1855 — keď som sa so svojimi Makololoumi hnol nahor po širokom prúde Zambezi. Už pri prvom pobyte v Linjanti sa ma náčelník, môj dobrý Sebituane, ktorý medzitým už dávno zomrel, pýtal, či aj v mojom rodnom kraji máme „most-oa-tunya“ — Zvučiaci dym.

Bol som zvedavý na tieto vodopády, ktoré poznali iba domorodci; pohľad na to, čo som uvidel, prevýšil najsmelšie očakávanie. Sprvoti som videl iba päť vysoko vystupujúcich stĺpov vodnej pary, ktoré sa týčili nad pralesom ako dym vzdialeného stiepaného požiaru. Ako sa člny približovali k tomuto prírodnému úkazu, vzduch naplnilo stále silnejšie dunenie a burčanie. Ligitavá hladina rieky bola celkom pokrytá penou. Iba s veľkou námahou sa mojím obratným sprievodcom podarilo spomaliť člny a zamieriť ich k malému ostrovu. Vystúpil som na zem, s najväčšou opatrnosťou som pristúpil bližšie a stal som sa svedkom nepredstaviteľne mohutnej scenérie.

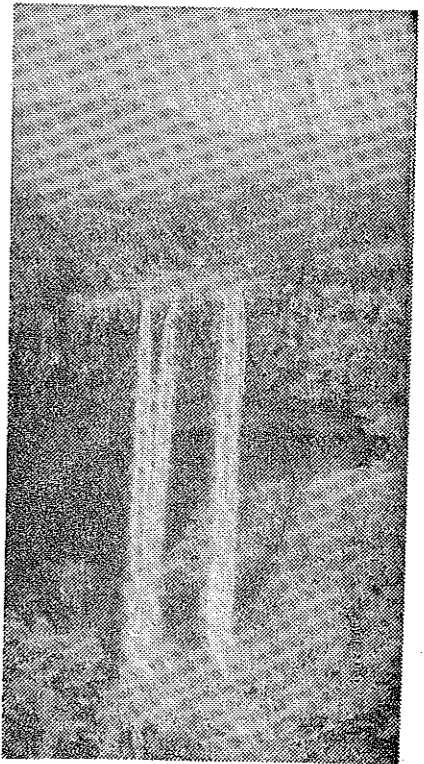

David Livingstone a H. M. Stanley

Vrstva peny na povrchu rieky, ktorá v tých miestach je asi 1900 metrov široká, sa odrazu odtrhla a okamihom visiac nad priepasťou, akoby ju nejaká magická sila na zlomok sekundy zadržala, zrútila sa do bezodnej, hlbokéj preliachy v skalách.

Nemožno opísať, ako tam všetko zúri a besní! Bol som hluchý od burčania vodopádu a slepý od závojov vody. Moji Makololovia si v úctivej hrôze zakryli tváre dľaňami. Klesol som na kolena... Dve dúhy sa večne klenú nad tieto príšerné pažeráky. „Motse oa carimo“, vraveli moji černosi, to znamená „palice božie“, a krajšieho názvu azda ani niet...

Objaviteľ Viktóriiných vodopádov bol nielen veľký a zaslúžilý cestovateľ, ale statočný a ušľachtilý muž. Mal rád Afriku, jej obyvateľov a oni jeho, lebo ich bránil pred otrokármi. Keď zomrel,

Malebný trojramenný vodopád na ostrove Mauritius

jeho africkí priatelia ho nepochovali, ale zabalzovali a preniesli — aj cez pralesy, močariny a iné prekážky — do prístavu Bagomojo, odkiaľ ho odviezli do Londýna. Tento nešťastný čínčanov sa spomína aj na náhrobku D. Livingstona vo Westminstere:

Tu, prenesený priateľskými rukami cez moria a zeme, odpočíva David Livingstone, misionár, cestovateľ a priateľ ľudí, narodil sa 19. marca 1813 v Blantyre, zomrel 1. mája 1873 v Ila-le, dedine Čitambou.

Tridsať rokov svojho života s neúnavným úsilím venoval evangelizovaniu domorodých kmeňov, preskúmaniu neobjavených krajov a boju proti bezbožnému obchodovaniu s otrokmi vo vnútornej Afrike...

Dvadsať rokov po Livingstonovi navštívil Viktóriine vodopády náš cestovateľ dr. Emil Holub. On o vodopádoch napísal:

Ráno som začul temný hukot podob-

Menschenove vodopády v Nigérii

ný hromu, a to tam, kde sa natopské údolie obracia náhle na východ... Konečne o štvrtej hodine som došiel k vodopádom a rozbehol som sa hlbokým pieskom lesnatého návršia. Keď som sa predral krovinami, zastal som na okraji priepasti, do ktorej sa rútil veľtok. Nikdy nezabudnem na tento pohľad... Strašný hukot z hĺbky sa roznášal vzduchom na mile ďaleko ako jednotajný rachot hromu... Pri mnohých vodopádoch obdivujeme ohromný prúd vody, ako pri Niagare, pri iných zas výšku strmej steny, cez ktorú sa voda rúti do hĺbky; pri Viktóriiných kaskádach náš obdiv a úžas vzbudzuje nielen vodopád rozdelený na nespočetné pramene a toky, ale i odtok rozpeného prúdu hlbokým a úzkym skalnatým korytom prikrých stien, ktoré je trinásť ráz užšie ako rieka nad vodopádmi... Okolo rieky sa združujú levy, leopardy, nosorožce, slony, zeb-

ry, byvoly, losie antilopy, gazely i žirafy; na južnom brehu pštrosy a v rieke mnohé hrochy... Okolitá vysočina je obývaná zvyškami kmeňa Manansov a je nazývaná krajinou Albertovou, na ktorú si robia nároky Matabelli, východní Bamankuali a Maruci...

Keď dr. Emil Holub o desať rokov opäť navštívil vodopády, do denníka si zapísal:

Nerozmýšľal som mnoho o tom, kedy asi budú brehy Zambezi temované z oboch strán prívetivými jarmami a akým jazykom budú rozprávať ich majitelia. Domnievam sa však, že nie je ďaleko čas, keď bude aj z Viktóriiných vodopádov sňatý závoj, ktorý ich doteraz zakrýva. Myslím, že celá okolitá krajina sa stane skôr či neskôr anglickým protektorátom a potom bude prirodňý div zambezský práve takým cieľom učencov a vzdelaných turistov ako nimi sú za našich dní slávne divy pri rieke Yellowstone v povodí rieky Missouri alebo Yosemitecké údolie v Kalifornii, o ktorých pred dvadsiatimi piatimi rokmi nemal ani jeden smrteľník tušenia. Kiežby mi bolo dožičené, aby som sa mohol pri vedeckom prieskume tohto zambezského divu aspoň raz zúčastniť...

O osem rokov britskí koloniálni vojaci zvíťazili nad Matabellami a to územie sa naozaj stalo protektorátom.

Dnes pri Viktóriiných vodopádoch už nevidieť toľko zveri, koľko jej tam videl dr. Holub.

Civilizácia a moderná technika sa priblížili aj k týmto najväčším africkým vodopádom. Neďaleko nich vybudovali — kvôli turistom — letisko a vidieť tam aj nevelkú hydroelektrárňu, ktorá elektrickým prúdom zásobuje mesto Livingstone. Pod vodopádmi — v Karibe — vybudovali obrovskú priehradu s umelým Elizabethiným jazierom. (Je 280 km dlhá a priemerne široká 20 km, rozlohu má 5000 km².)

Viktóriine vodopády poskytujú však i dnes rovnaký obraz ako pred desaťročiami a stáročiami

— — — Strieborná hladina Zambezi, ktorej druhý breh sa strácal za labyrintom zelených ostrovčekov, oslňujúco sa leskla v poludňajšom slnku, keď sme opatrne obchádzali zatopený úsek asfaltovej hradskej. Napäto sme ráťali posledné metre a čakali, kedy sa zjaví divadlo, ktoré už tisícom návštevníkov zarazilo dych pri prvom pohľade. Obrovský mrak vodného oparu sa dvíhal priamo nad nami a stúpal do výšky mnoho sto metrov nad hornú hladinu Zambezi.

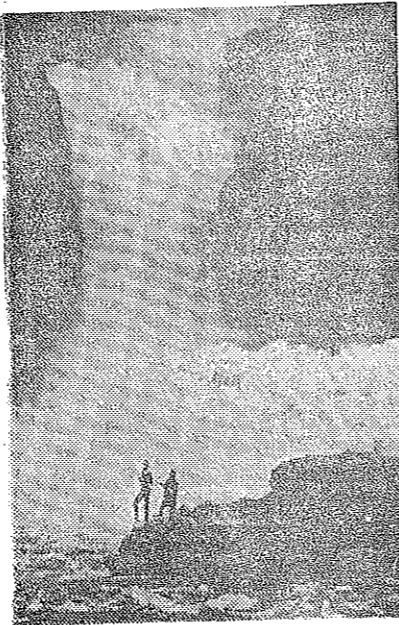
Opustil sme auto. Duté burčanie padajúcej vody sa ozývalo priamo za korunami najbližších stromov, ktoré sa halili do závoja vodného rozprsku. Zrazu nám zarazilo dych. Pred nami oslňujúco žiarila hladina Zambezi, z ktorej vyčnievalo niekoľko čarovných ostrovčekov s vejármi paliem. Spenené vody leteli cez ostrovčeky, nezadržateľne, čoraz rýchlejšie; vlny odrádzané od brehov sa rozprskovali o skal-

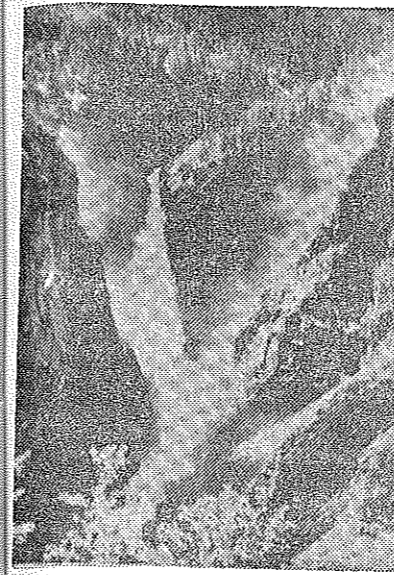
Horný stupeň vodopádu Kalambo

naté útesy a pokrývali sa šumiacou vrstvou peny, až sa zrazu zlomili v mohutné kaskády a padali pomaly, majestátne, ako keby boli magickou silou pridržané nad bezodnou priepasťou. Ďaleko na západ sa tiahol obľý hrebeň kataraktov, mizol chvíľami pod závanmi vetra, ktorý toto fantastické divadlo zakrýval neprehľadnými závoji vodnej hmly, a zjavil sa znovu, nečakane, v zlomkoch sekúnd. Priblížili sme sa opatrne k okraju Východného kataraktu, pod ktorým padala skalná stena kolmo do vriaceho kotla peny. Slnčné lúče vyčarili nad vodopádmi nádhernú dúhu, predlžovali ju a skracovali pri každom závanu vetra.

Objektívny kamier lačno hltajú záberu...

Divé, nespávané, perejovité Marchisonove vodopády na Bielom Níle v Ugande

Nórsky vodopád Rjukanfossen

Raz alebo dva razy do roka, keď sa vyšší stav vody na Zambezi stretne so splnom mesiacu, prichystajú vily Viktóriiných vodopádov tajuplný tanec svetla a tieňa, neodolateľné opojenie z jemne pastelových farieb a perlivej peny šampanského, symfóniu mäkkého ševelenia stromov a burčania padajúcich vôd.

Vrtili sme sa k Východnému kataraktu, kde mesiac plával vysoko po oblohe ako lampión nad benátskymi lagúnami. Siluety palmových vejárov sa odrážali v matnom svite mesiaca a zdalo sa, že ostrovčeky plávajú pomaly proti prúdu. Ako rieka roztaženého triebra klzali sa kaskády po oblom hrbe vodopádov a mizli v burčajúcom hrtane zeme.

Po prvý raz v živote sme videli mračnú dúhu. Stúpala vysoko do zamatu očí a unášala so sebou lesk farebného spektra ďaleko na sever. Jeden jej kotlec sa topil v miliardách rozprsknutých kvapiek, v alabastrovom závoji nad duniacou priepasťou, druhý zaničoval kdesi ďaleko nad ostrovčekmi paliem.

Stáli sme nehybne dlhé minúty a dítili sa na podivuhodný úkaz.

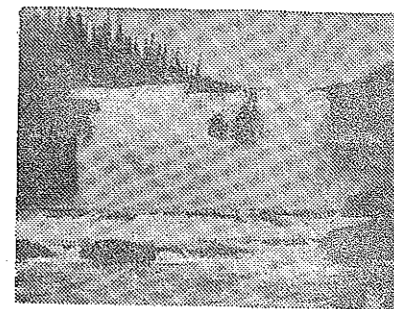
— Bol som už pri vodopádoch šestiat, a nikdy som nad nimi nevidel čnú dúhu, — zašepkal zastretým asom bielovlasý chlap vedľa nás, ktorý zo strachu, aby neporušil tajuplné fluidum nad riekou a nezaplašil ľud. — Sú krajšie, než keď som ich videl prvý raz pred štyridsiatimi rokmi. Viem, že ich dnes vidím už posledný raz, — sňal si trasúcimi sa rukami utliare a utrel si šatôčkou vlhkú tvár.

Čím dlhšie sa dívate do tohto nočného preludu, tým nehmotnejší sa vám zdá. Prestanete vnímať dunenie vodopádu. Chceli by ste sa prejsť po novom moste nad divom z Tisíc jednej noci. Chceli by ste sa zahaliť

jeho hmlovým závojom a ochladiť bižuce spánky mikroskopicky jemnou sprškou. Mesačná dúha vám nemôže zmiznúť z očí, aj keď si ich zakryjete dlanami alebo sa k tejto chimére obrátite chrbtom. Niečo vás núti živelnou silou, aby ste farebnú aureolu lapili, prečesali ju prstami, aby ste ju pritiahli bližšie. Zabudnete na strmý okraj skaly, chceli by ste sa rozbehnúť — ako v rozpálenej pásti za unikajúcimi jazierkami a vodostrekmi paliem.

Keby boli Rimania alebo Gréci pred dvoma tisícročiami prenikli až k Zambezi, boli by asi tieto vodopády priradili k divom sveta — k záhradám kráľovnej Semiramidy alebo k staroegyptským pyramidám... (Z knihy Afrika snov a skutočností.)

Aj Viktóriine vodopády „skáču“ proti prúdu. Ich dnešný zlom je už na ôsmom mieste. Odborníci vyrátali — podľa poruchových zlomových pásiem v čadičovom skalnom podklade — kde bude ďalší...

Tämforsonské vodopády, Švédsko (časť)

je vysoký 389 m, Lofot v Zaire 384 m, Chirombo v Rodézii 268 m...

Všetky tieto a ďalšie vodopády prevyšujú Viktóriine vodopády iba výškou, nie šírkou a vôbec nie množstvom pretekajúcej vody.

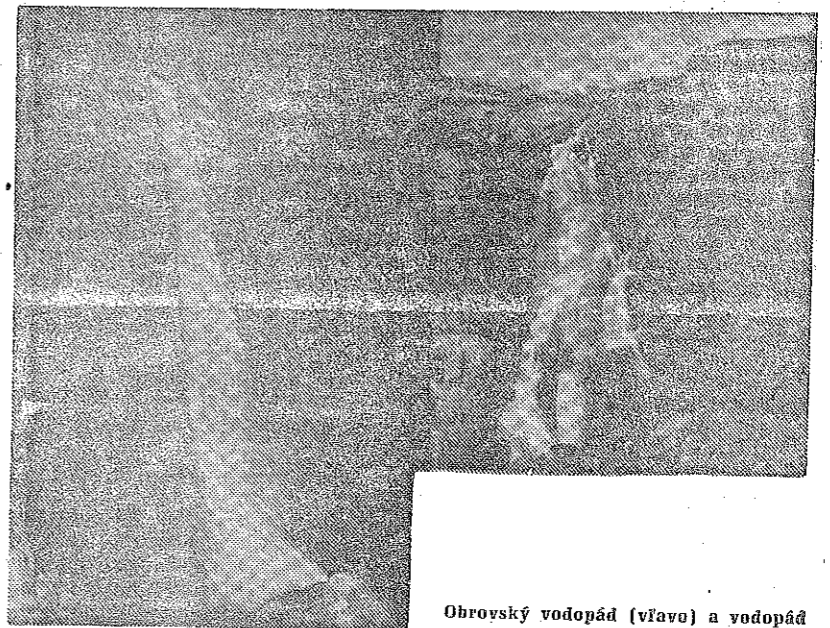
A samozrejme, ani krásou nie.

„CHUDOBNÁ“ EURÓPA, ÁZIA A AUSTRÁLIA

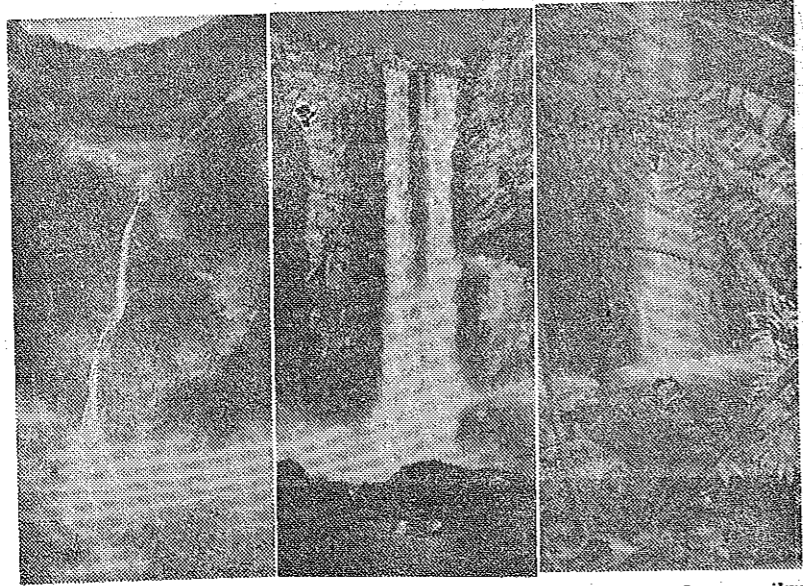
Európa, Ázia a Austrália sú zo svetadielov najchudobnejšie na vodopády. V Európe je najviac vodopádov v severných štátoch a osobitne v Nórsku. Vynikajú výškou, ich šírka je nepatrná, a tak prietok vody je malý.

Po už spomenutom „bývalom“ najvyššom vodopáde sveta Tyssestrengene (1084 m), od roku 1968 využitom pre hydroelektrárňu, a tiež „osediľanej“ 840 m vysokej kaskáde Bjölvefoss „kraľuje“ teraz nad nóorskymi „krásavcami“ 620 m vysoký Skykjedalsfoss. O 10 m nižší je Utigardfoss, stupňovitý Kilefoss dosahuje výšku 548 m, trojramenný Vermafoss 380 m, Kattefoss 330 m, Rembesdalsfoss a Lädge Elo sú vysoké po 300 m, Vettisfoss 260 m, Vöringfoss 182 m...

V susednom Švédsku je najpozoru-

Obrovský vodopád (vľavo) a vodopád Skok v našich Vysokých Tatrách

Austrálske vodopády Jim Jim Falls, novozélandský Sutherland a jeden z najkrajších vodopádov na Tahiti

hodnejším vodopádom Harspronget, vysoký 74 m, no preteká ním pomerne veľa vody. Handösfall je vysoký 45 m a Stora Sjöfallet 40 m. Na Islande je najzaujímavejším vodopádom Gulfoss, vysoký 46 m, a Dettifoss, dosahujúci výšku 44 m.

Vo Francúzsku je najkrajším vodopádom 415 m vysoký Gavarnie v Pyrenejach. Je dvojestupňovitý (288 x 127 metrov), no veľmi chudobný na vodu. Viktor Hugo ho nazval Koloseum prírody...

Švajčiarsky vodopád Reichenbach je vysoký 540 m a tvorí ho až sedem stupňov. Ostatné vodopády vo Švajčiarsku dosahujú menšiu výšku: Staubach 305 m, sedemstupňový Giesbach 300 m, Trümmelbach 290 m...

Najznámejší vodopád vo Švajčiarsku — Rheinfall (Rýnsky vodopád) na rovnomennej rieke pri starom meste Schaffhausene — je vysoký iba 21 m, no široký až 150 m a má pomerne veľký prítok vody — najväčší v Európe — od 95 m³ až po 1080 m³ za sekundu (priemerne je to 450–700 m³/s). Táto už tisícročia padajúca voda utvorila pod vodopádmi na skalnom prahu 13 m hlboký kotel. A tento vodopád „si vykračuje“ proti prúdu. Dva obrovské skalné bloky niekoľko metrov pod vodopádom uprostred speneného prúdu

najlepšie ukazujú, o aký kus vodopád už ustúpil — tie skaly boli kedysi súčasťou vodopádového prahu. Bujnie na nich vegetácia a na jednej z nich je vyhládka pre turistov.

Je zaujímavé, že vďaka Rýnskemu vodopádu vzniklo mesto Schaffhausen. Ale nie kvôli turistom, ako to bolo aj s rozširovaním kanadsko-amerického mesta Niagara Falls. Schaffhausen vzniklo veľmi dávno, pred stáročiami, ako prekladisko — lode nemohli pre vodopád pokračovať v plavbe...

Azda najkrajšie vodopády v Európe má Juhoaštória — na Plitvických jazerách v Chorvátsku. Vodopád Plitvice dosahuje výšku 78 m, vodopády na rieke Krca pri Šibeniku sú trojstupňové, najvyšší z nich je 62 m vysoký Manojlovac.

U nás v Československu sú najznámejšie vodopády Obrovský a Skok vo Vysokých Tatrách. Voláme ich tak napriek tomu, že v porovnaní s hociakými najväčšími (najvyššími, najširšími...) vodopádmi sveta sú to iba trpasličí...

V najväčšom svetadieli — v Ázii — je vodopádov veľmi málo. Najvyšší je viacramenný Gersoppa na rieke Sharavati v Indii — 252 m, má jeden stupeň a päť ramien, Kaveri (známy aj pod menom Cauvery) v Indii — 160 m,

Ilja Muromec na ostrove Iturup v Kurilách (Sovietsky zväz) — 141 m. Chuang-koušu v Číne — 90 m, Kegon v Japonsku — tiež 90 m...

Medzi austrálskymi vodopádmi vyniká 519 m vysoký Wollomombi a tristo metrov vysoké Dangars Falls a Wentworth Falls.

Sir Edmund Hillary, slávny premožiteľ Mount Everestu, nazval svoju domovinu Nový Zéland krajinou tisícov zázrakov. Vodopád Sutherland nepochybne patrí medzi najkrajšie z nich. Nachádza sa na južnom ostrove v národnom parku Fiorland, skladá sa z troch stupňov, spolu majú výšku 580 m. Vodopád vyteká z vysokohorského jazera Quill. Iný vodopád na Novom Zélande — Cleve Garth — je vysoký 450 metrov...

PERLY PŘÍRODNÝCH KRÁS BEZ PERSPEKTIV

Prečo je v Severnej i v Južnej Amerike a v Afrike veľa vodopádov a inde menej a málo? Prečo sú niektoré obrovské, vysokánske a iné menšie a maličké? Prečo sa teda naša zem nepýši všade rovnako týmito prírodnými krásami, svojimi najväčšími perlami?

Rozmiestnenie, výskyt vodopádov závisí od viacerých geologických (štruktúrnych) i geomorfologických činiteľov. Veľké vodopády najčastejšie vznikli pri strmých stenách, ohraničujúcich tabuľové hory alebo náhorné plošiny, zložené z najrozličnejších hornín. V severoeurópskych štátoch, najmä v Nórsku, vznikli vodopády na vyzdvihnutých častiach žulových štítov so stupňovitými okrajmi, v iných krajinách sa vodopády utvorili po ústupu ľadovcov, v ľadovcových údoliach s bočnými prítokmi, ústiacimi visuto. Vodopády nájdeme i na nevelkých ostrovoch. Ak sú kopcovité — rieky na nich v nerovnom teréne vytvárajú spády, kaskády...

Vodopádov na rozdiel od sopiek, ostrovov a iných divov prírody či divov ľudského umu a rúk nepribúda, ale — žiaľ! — ubúda. Už veľa vodopádov pohltili hydroelektrárne a niet pochyb, že ak my „neosedláme“ Iguacu, Viktóriine a iné vodopády, urobila tak, i keď dozaista neradi, naši potomci, ďalšie generácie...

{mv}

NIKOLAJ TOMAN KONIEC ŠPIŇONA

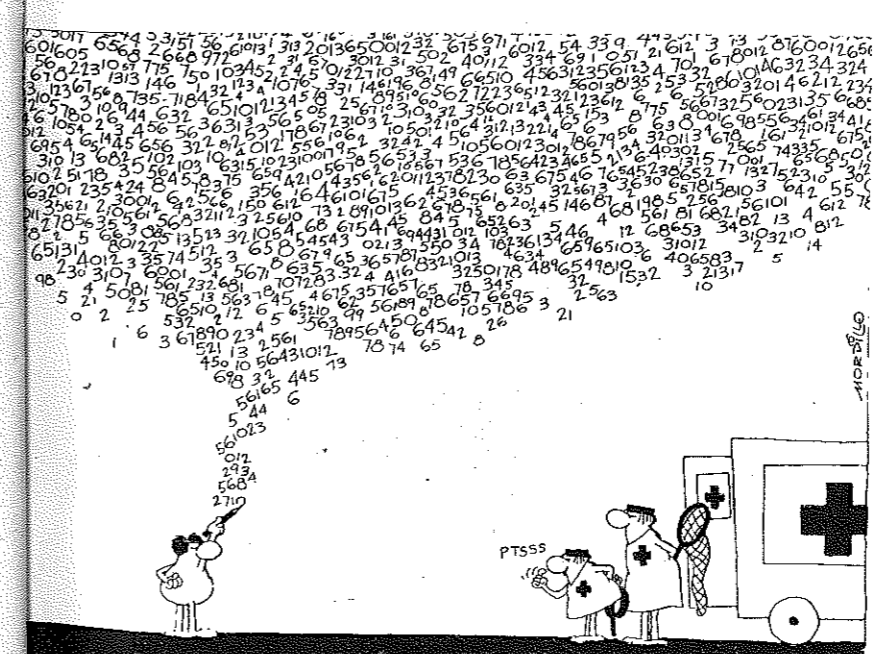
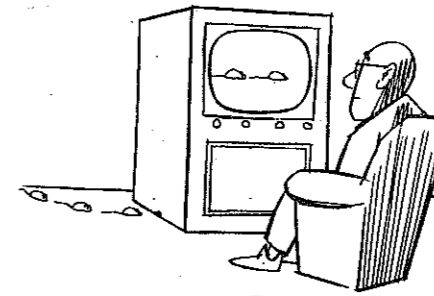
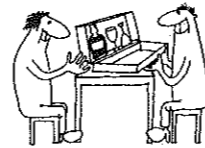
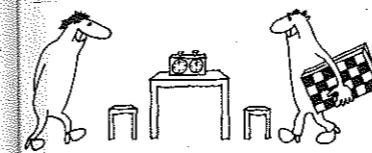
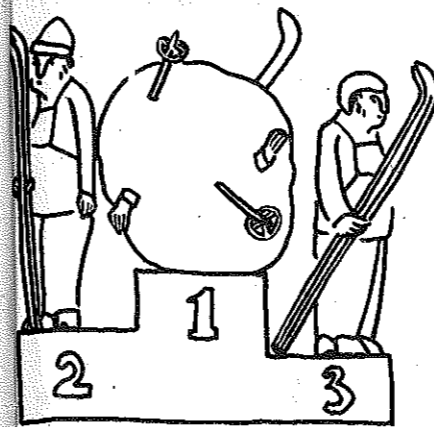
Dobrodružné romány č. 224

Vydala Smena, vydavateľstvo SÚV SZM, Pražská ul. č. 9, 897 14 Bratislava, ako svoju 1996 publikáciu. Obálku navrhla Adela Jakabová. Výtvarný redaktor Jozef Gálls. Zodpovedná redaktorka Jozefína Heroldová. Technická redaktorka Františka Karásková. AH 8,92. VH 9,14. Náklad 30000 výtlačkov. Výmer číslo 1438/I-OR-1972. Vytlačili Tlačiarenské závody Pravda, závod Bratislava. Rozširuje PNS v celej ČSSR len v drobnom predaji.

73-011-75

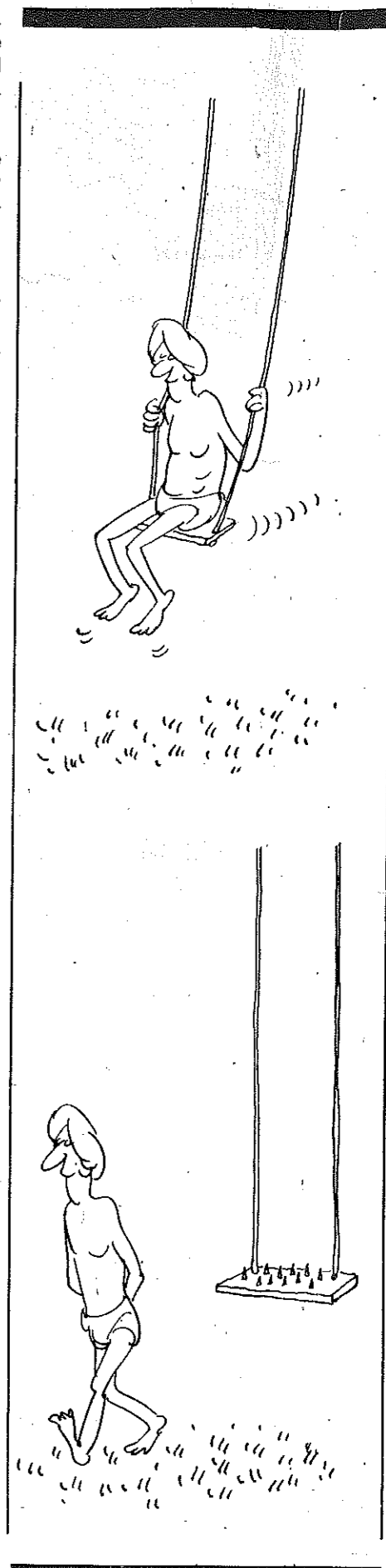
14/7

Cena 5,- Kčs

Do okresu prišiel nový zverolekár. Predseda MNV sa rozhodol, že mu pošle fľašu vína. Poštou. K fľaši nepripojil nijaký list, iba lístoček s pečiatkou MNV. O tri dni dostal od zverolekára odpoveď: Vážení súdruhovia, podľa zaslaného moču som zistil, že váš kôň má zápal pľúc. Ak by sa jeho stav zhoršil, zavolajte ma: pichnem mu injekciu!

Otec sedí v krčme. Zrazu za ním príde synček; potiahne ho za rukáv a vraví: — Ocko, poď už domov, mama ťa čaká. — Len si sadni na stoličku a počkaj. Prešla chvíľa a všetko sa opakovalo: — Ocko, poď už domov, mama... — Ale veď počkaj, a zatiaľ si vypí slivovice. Chlapec ochutnal slivovicu, zmrštil tvár a povedal: — Fuj, to je ale hnusné! A tu povedal otec hlasom veľkým a vyčítavo: — No vidíš, a vy si s materou doma myslíte, že ja tu med lížem!

LOS BRAVOS

Členovia skupiny:

Manuel Fernandez (klavír, organ)

Pablo Sanlehi (bicie)

Tony Martinez (sólóvá gitara)

Miguel Vicens (basová gitara)

Andy (spev)

Španielska skupina prešla rozličnými zmenami. Spočiatku sa nazývala Sonors. Televízni diváci jej však vymysleli nový názov – Los Bravos.

Roku 1969 odišiel zo skupiny sólový spevák Mike Kogel. Na jeho miesto nastúpil Andy.

– Našli sme spoločnú hudobnú reč, – vyhlásil o skupine Andy.

Zaujímavosťou Los Bravos je, že jej členovia sú aj autormi všetkých skladieb, ktoré majú v repertoári.

Skupina je známa na celom svete. Koncertovala v Rakúsku, vo Francúzsku, v Belgicku, vo Veľkej Británii a v Československu.

Títo mladí hudobníci hrali a spievali aj v španielskom filme Los Bravos, ktorý mohli vidieť aj naši diváci.

Vystúpenie Los Bravos na Bratislavskej lyre 1974 sa stretlo s veľkým ohlasom hlavne u mladých poslucháčov.

IVAN SZABÓ
FOTO: M. VANČO